Nr. 2 og 3 - 1988 ★ LØSSALG KR. 64,-

TEGN

TIDSKRIFT OM OG MED TEGNESERIER

MED TEGNE-SERIE BILAG

Intervju med
BJØRN OUSLAND
og
EIRIK ILDAHL

STORT DOBBELTNUMMER!!

LÉO MALET

STASJONS-GATA 120

TARDI

LUKSUSUTGAVE
200 sider, innbundet
Kr. 238,- Cappelen

TEGN

NR. 8 - 3. ÅRG.

Istedet for leder
Intervju m/Jon Gisle ..... s. 4

Tegn i tiden
Småsnacks ..... s. 7

Reaksjoner
Brev fra leserne ..... s. 10

Fraksjoner
Forlags- og andre nyheter ..... s. 12

Tegneseriens magi og andre fenomener
Av Finn Bjørklid ..... s. 15

Elektriske forsterkede snakkebobler
Kveik og tegneserier
av Tor Sandberg ..... s. 24

Bjørn Ousland
intervjuet av Tor Sandberg ..... s. 31

Eirik Ildahl
intervjuet av Jon Gisle ..... s. 34

Den mystiske mannen
Tegnesatt av Eirik Ildahl ..... s. 40

Milton Caniff
Nekrologer av T. Sandberg ..... s. 67

Anmeldelser
Kritikk rob. slakt ..... s. 76

Werner, vår helt
MC-reportasje, Kjetil Lenes ..... s. 82

REDAKSJONELT
TEGN utgis av TEGN A/L.
Boks 162, 1473 Skårer.
TEGN utkommer kvartalsvis.
TEGN utgis med støtte fra Norsk Kulturfond.

ISSN 0801-6879

Illustrasjoner:
Forside: Bjørn Ousland

REDAKSJONEN:
Tore Feiring (annonser)
Finn Bjørklid (red.sekr.)
Tor Sandberg
(The Fabulous Trønderbird)
Tor Ødemark (økonomi)
Jon Gisle (redaktør)
Grethe Utne (annonser)
Kjetil Lenes (MC-ansvarlig)

Layout & Paste-up:
Finn Bjørklid & Tore Feiring

Annonsering i TEGN
Kontakt annonse-ansvarlig
Feiring (før 16) 88 10 62
eller (etter 16) 94 23 75

Abonnementspris:
4 nummer — 130 kr.
Abonnement bestilles ved å betale til postgiro 4 37 21 08

Sats: Jet-Z Fotosats, Oslo
Trykk: Sandvig AS, 1800 Askim

I stedet for Leder

Midt i TEGNs kaotiske innspurt til å få alle manus ferdigskrevet, og lage orginaler, skal også Lederen skrives. Kap'tegn'n i TEGN – redaktøren – tar seg av den saken. Om han kan. Om han ikke går rundt og sliter seg i håret mens han skriker: «Jeg har ikke tid! Jeg har to intervjuer å skrive ut. Hvorfor er det aldri noen som intervjuer meg?»

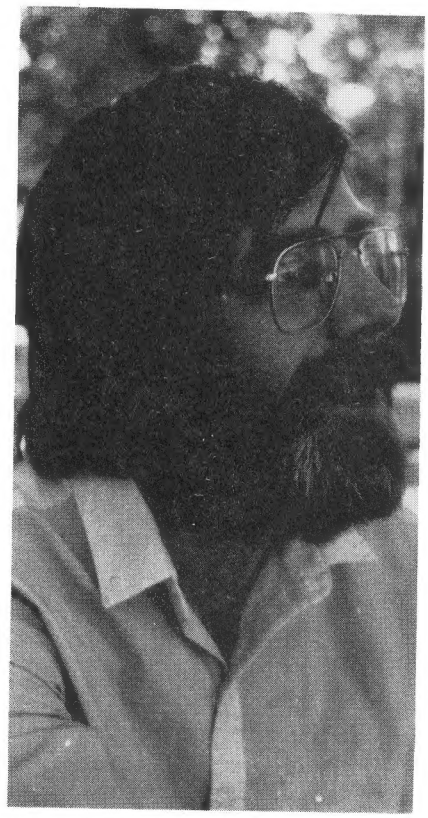

Redaksjonen skotter på hverandre. Skippe Lederen og i stedet intervjue kap'tegn'n? Rene mytteriet! Man kan bli nødt å gå planken for mindre. Om man ikke har eń grunn. Som et jubileum eller flere. Som at det er 40 år siden redaktøren så dagens første lys på Røde Kors Klinikken. Som at det er 15 år siden *Donaldismen* ble utgitt. Og ti år siden TEGNs forgjenger *Tekst og Tegning* kom ut med sitt første nummer. Og i 1988 er Jon Gisle ikke bare redaksjonssjef og redaktør av TEGN, men også regissør og produsent av en film om en stressa forlagsklovn som har gjort ham til Norgesmester i smalfilm. De som følger med i smalfilmmiljøet eller så NRKs tv-serie om det samme forrige sommer kjenner Gisles filmiske natur.

TEGN-redaksjonen har vært å se på Herregårdskroa i Vigelandsparken denne våren, sommeren og høsten. Først et par rolige, kulturelle kaffekopper før en bestiller en øl. «En god idé!» roper de andre. «La oss få et par halvlitre, vi også.»

Den samtalen som fulgte er sannsynligvis det nærmeste TEGN vil komme et manifest for sin eksistens. Kan ikke redaktør Jon Gisle, med status som den eldste i TEGN, gi fra seg noen tanker, så kan ingen. Som Wittgenstein har sagt: «Hva man ikke kan snakke om, får man heller forbigå i stillhet.»

La oss derfor snakke film.

–Denne vinnerfilmen din, spør vi kap'tegn'n, *åssen er den?*

Redaktøren tørker ølskummet fra skjegget.

–«Klovnens ansikt», som den heter, er et eksempel på en syntese på idéplanet. Hvis man ikke har en god idé, men flere dårlige, så har man en... eh... god idé. Ved å kombinere to av de dårlige ideene har man muligens en syntese som er en god idé. Det var det som skjedde. Elin, hovedrolleinnehaveren, ville spille klovn. Det var den ene ideen. Jeg klarte ikke å spinne noe vettug story på klovn. Den andre ideen var at jeg fikk en sjefsstilling og et jævla stress med den, men det var for banalt og navlebeskuersk. En kombinasjon derimot, en klovn som sjef, vil fungere. Og gjorde det.

–Din far var filmmann?

–Nei, ikke annet enn at han var tidlig ute med smalfilm som hobby. Han kjøpte en 16mm kamera i mellomkrigstiden. Før det eksisterte smalfilmklubber og slikt. Det var da dette begynte å bli et alternativ til foto, men han gjorde ikke så mye ut av det. Teknisk sett en merkelig affære med 16mm-kassetter som måtte settes inn, og som selvfølgelig gikk ut av produksjon.

Det var en filmklubb på skolen som jeg meldte meg inn i. Det var slik det begynte. Jeg vokste opp på Grünerløkka, men gikk på Berle Skole på Briskeby. Og der var det en filmklubb som slukte hele skolens fritidsbudsjett, siden vi var de eneste som var interessert i å bruke dette budsjettet. Det er nemlig dyrt å lage 16mm-film, men det var ikke noe problem. Vi bare gikk til rektor og fikk en rekvisisjon.

–Noen minneverdige filmminner?

–Ikke det vi lagde, men jeg stiftet bekjentskap med Fellini på kino, som «Julietta og åndene». Etterhvert har jeg sett mye Fellini, og det er klinkende klart at Fellini er inspirert av Jon Gisle! Det er en klar sammenheng der.

–Å, hvordan det?

–Sansen for det absurde og det at handlingen ikke trenger å være det vesentligste i en film. Det er italienerene skjønt bedre enn andre.

DONALDISMEN

–Du gikk fra Carl Barks og til Fellini og tilbake til Carl Barks igjen?

–Det kan man si, eller at jeg stadig pendlet mellom Carl Barks og Fellini. Da jeg studerte norsk på

Universitetet, fikk jeg lyst til å lage en parodi på litteraturhistorien, nemlig Beyers litteraturhistorie. Og det er «Donaldismen» - en parodi på Beyers Litteraturhistorie. Jeg valgte Donald fordi jeg syntes det måtte være ustyrtelig komisk med en litteraturhistorie om Donald med hele terminologien. Jeg ble så lei Beyers litteraturhistorie. Det var jo bare svada og årstall. Da boka kom ut, kom Beyer og gratulerte meg, og tilføyde at det var vesentlig samfunnsvitenskapene jeg parodierte. Jeg kunne ikke kommentere det siden jeg ennå kunne få ham til sensor til eksamen.

–Du skrev boka og stakk innom Gyldendal?

–Nei, jeg skrev noen artikler og stakk så innom Gyldendal og spurte om jeg skulle skrive bok. De ba meg skrive noen prøveartikler og så ble det bok. Brigt Jensen sa til Sigmund Hoftun at dette er det ingen som kommer til å kjøpe, men hvis han insisterte på å utgi den, så skal han få lov til det. Og det gjorde Hoftun og det ble en suksess. Han vant en liten seier over Brigt Jensen der.

–Var «Donaldismen» den enste i sitt slag da den kom?

–I Norge ja. Det var riktignok noe lignende i Tyskland, «Die Ducks» av Grobian Gans, som er et psevdonym, selvfølgelig. Den leste jeg på tampen av mitt arbeid. Deretter kom alle disse sære donaldistene...Det er kanskje ikke så rart at de som gikk på ungdomsskolen og i den videregående skolen ikke kjønte at dette var en parodi på et univerrsitetsemne. Donaldistene var gale og er gale fortsatt. Noen av dem forsøkte på det samme og være morsomme, men klarte det ikke.

–Du henviser til diverse andre forskere – i gåsøyne...

–Det er venner av meg. Og så hadde vi denne romanen av Audun Briseid, «Oppvekst i Andeby», som ikke handler så mye om dette, men *noe* måtte jeg henvise til. Det hører til genren, ikke sant? Beyer gjør også det. Jeg håper han ikke leser TEGN.

–Du ble også utgitt i utlandet?

–Bare i Sverige og Danmark. Den kom i fire opplag i Norge, men bare et i utlandet.

–Men det er tydelig i de mer strenge og harde universitetsfag, som f.eks. de naturvitenskapelige, blir de tiltrukket av «Donaldismen», kanskje nettopp fordi den er så absurd, og nettopp derfor blir disse studentene donaldister...

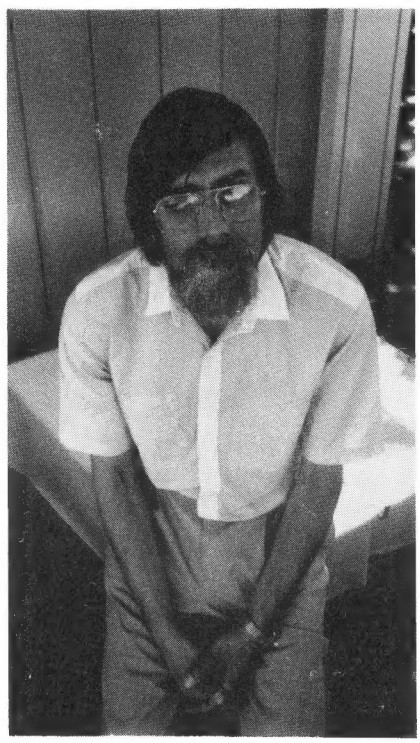

–Ja, disse ble seriøst opptatt av Donald, mens humanistene skjønte humoren og samfunnskritikken. Det har jo vært folk som har trodd at dette var hovedoppgaven min. Det er en myte som ikke lar seg avlive. Jeg konfronteres stadig med den.

MEN DET ER JO LYRIKER JEG ER

–Du deltok i en litterær antologi.

–Jeg var med i debutant-antologi. Jeg sendte inn åtte dikt, hvorav to humoristiske og seks alvorlige. De antok to og refuserte de seks og du kan jo gjette hvilke. Men jeg har vunnet en dikt-konkurranse i Aftenposten og det var med dikt som ikke var morsomt.

–Jeg husker også en gjendiktningskonkurranse du var med i.

–Med en vri på «Über allen Gipfeln». Men jeg hadde en novelle, og den er jo et høydepunkt, om jeg så må få si. «Credo» går jo utenpå det meste jeg har skrevet, tror jeg, om tre overnaturlige vesner som er så rasjonalistiske at de ikke tror på hverandre. Enda de selv er levende eksempler på at det finnes mer mellom himmel og jord som vi ikke vet hva er. Så her møtes julenissen, munken i Nidarosdomen, et vesen fra en fremmed planet og helt på slutten også draugen. Og alle er skeptiske og alle har forklaringer på de andres eksistens.

–Så kom du tilbake til smalfilmen igjen?

–Jeg drev på med det hele tiden. I større og mindre grad. Det har aldri gått mer tre år mellom to filmer. Det normale nå er to år. Ibsen gjorde jo det samme.

–Ekteskap fikk du ikke tid til?

–Jo, både ekteskap og skilsmisse. I 1972 skrev jeg «Donaldismen», traff Elin, vi vant EF-avstemningen og jeg hadde mitt første gjennombrudd som smalfilmer, og lanserte to filmer som vakte stor hugnad og fagnad. Jeg tror faktisk jeg ble cand.mag. i 72...Men jeg er ikke tvil om at EF-avstemningen var det viktigste av de begivenhetene som skjedde med meg. Jeg var selvfølgelig motstander, men har helt glemt argumentasjonen. Det at folkeflertallet kunne ta rotta på politikerne, *det* var en stor begivenhet.

–Farvel til universitetet, og hva så?

–Jeg underviste litt, både i videregående og på universitetet. Så var jeg freelancer og så ble jeg forlagsredaktør, det siste i 77, og siden har jeg vært i forlagsbransjen, var redaktør, litt freelancing igjen, atter en gang redaktør, før jeg ble redaksjonssjef, som jeg har vært siden. Hele tiden i Aschehoug-konsernet og hele tiden med fag-bøker. Emneområdet er jus, data, økonomi, administrasjons- og markedsføringsfag.

continued on page 72

Slik ser apparatet ut,

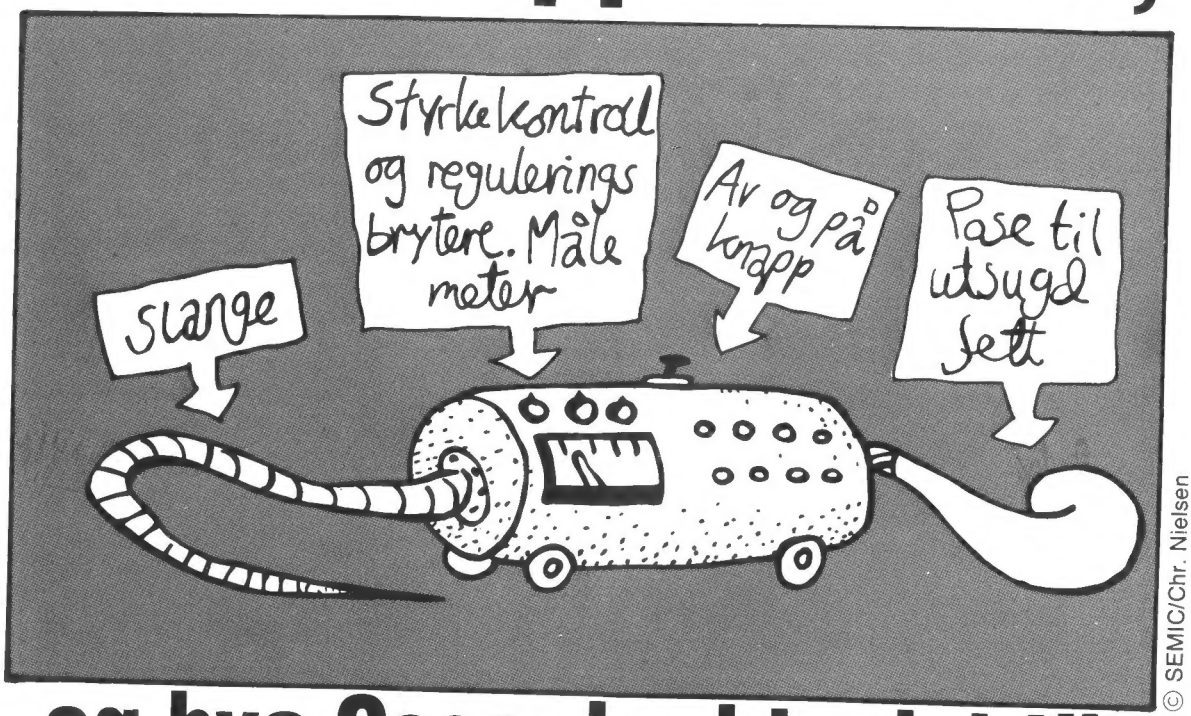

© SEMIC/Chr. Nielsen

og hva Oscar brukte det til forteller han i dette albumet

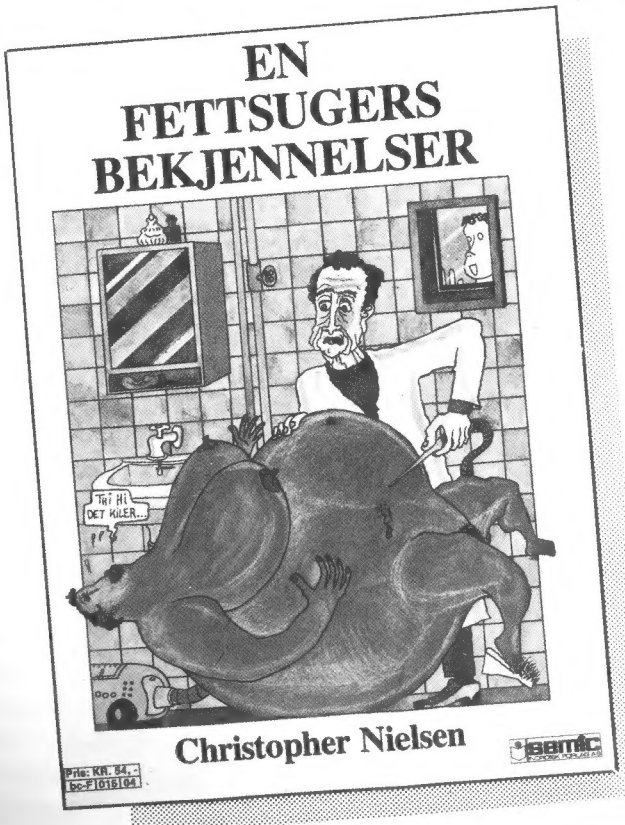

NYTT NORSK
TEGNESERIEALBUM

En tragisk oppvekst fører Oscar inn i et spesielt yrke. Han blir nemlig en dyktig fettsuger - ja, så dyktig at det til slutt går galt og Oscar må rømme til det mellomamerikanske landet Palombia....
Der får han i oppdrag å fettsuge presidenten. Det er en jobb som får uante konsekvenser!

EN FETTSUGERS BEKJENNELSER
av Christopher Nielsen
Pris kr. 54,-.

BESTILLINGSKUPONG
JA, jeg vil gjerne ha EN FETTSUGERS BEKJENNELSER og bestiller herved .....stk. à kr 54,-.

Navn .....

Adr. .....

Postnr./sted .....

Underskrift .....
Hvis kjøper ikke er fylt 18 år, må foreldre eller verge skrive under.

Jeg betaler pr. postoppkrav. Oppkravsgebyr og porto kommer i tillegg.
Send kupongen til SEMIC/nordisk forlag AS, postboks 6320 Etterstad, 0604 Oslo 6.

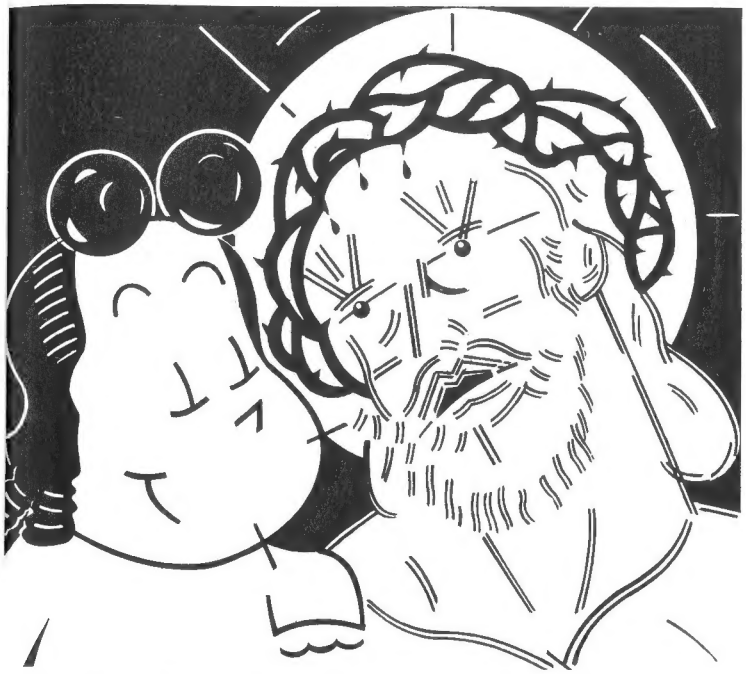

TEGN i tiden

Norsk Barneblad

er på offensiven. Anders Kvåle Rue er blitt tildelt Kultur- og vitenskapsdepartementets pris til beste tegneserie i 1987 for *Tuss og Troll*. Dette blir hans siste utgivelse av denne serien, så i år kommer Tuss og Troll til å inneholde gamle opptrykk av Jens R. Nilssen.

Norsk Barneblad satser nå ikke bare på norske serier. I vår utga de *Hans Uredd* av dansken Orla Klausen. Det er en spenningsserie med bakgrunn i skandinaviske eventyr. Nytt av året er at Norsk Barneblad utgir *Trulte* som julehefte. Dette blir forlagets annen feite seriefigur, ved siden av flaggskipet Smørbukk. Norsk Barneblad regner i årene framover med å finne sin nisje i julehefter av norske og utenlandske serieskapere.

Den store begivenheten i år blir Smørbukks femtiårsjubileum, som er blitt behørig feiret. Det skjedde på selve dagen, 30. juli, og arrangementet foregikk i Steinkjer, der Noregs Mållag slumpet til å ha landsmøte akkurat da. Dagen før markerte man femårsjubileet for en av landets få tegneseriefanklubber, Smørbukks Vener. Derimot fikk man avslag på søknaden om statsgaranti til en film om Smørbukk. han var for inkjevetta, sa Statens produksjonsutvalg i et forsøk på å uttrykke seg på nynorsk.

Det har skjedd ting på personalsiden også i Norsk Barneblad. Mens Olav Norheim før var alene i ledelsen av forlaget, har Norunn Askeland, tidligere redaktør i Aschehoug, overtatt som forlagssjef og daglig leder. Norheim fortsetter som redaksjonell leder for Norsk Barneblad og tegneserieutgivelsene.

BURSDAGSTRAKTERING: Smørbukk foran et lite utvalg av alle godbitene som sikkert kommer til å vanke til den matglade guttens 50-årsdag.

Nytt eller gammelt fra serie-forlagene?

Hjemmet

Alle villsvin kan snart puste lettet ut. Hjemmet nærmer seg nemlig siste bind i serien med luksusutgaver av Asterix innbundet i skinn av dette edle dyr. Boka, som utkommer i oktober, vil inneholde de fire siste Asterix-albumene, altså de fire som Albert Uderzo både har skrevet manus til og tegnet etter René Goscinnys død.

De Donald-interesserte vil forlengst ha registrert at bind to av *Donald Duck fra dag til dag* er utkommet med dagsavisserier av Al Taliaferro fra 1939. Hjemmet håper å følge opp denne bokserien med flere bind.

Ellers melder Hjemmet om to interessante personskifter. Etter rundt 25 år som oversetter av *Donald Duck & Co.* har Vivi Aagaard nådd aldersgrensen. Hun etterfølges av Harald Dyrkorn, som dermed går av etter mange år som redaksjonssjef i Hjemmet for å vie seg til mer kreativt arbeid. Den nye redaksjonssjefen er Svein Erik Søland, som har vært redaktør i Hjemmet siden i fjor.

Cappelen

har store forventninger til *Stasjonsgata 120* av Léo Malet (forfatter) og Jacques Tardi (tegner). Serien bygger på en bok Malet skrev for noen år siden, og foregår i Paris og Lyon under nazitiden. Persongalleriet består av kriminelle, politifolk og halvhjerta journalister med privatdetektiven Nestor Burma som hovedperson. Det blir et stort album – 200 sider – og som flere av Tardis tidligere produksjoner er det i svart/hvitt. Stasjonsgata 120 kommer i august, sammen med *Yakari og beverne* (Yakari nr. 3) og *En ambisiøs ung mann* (Ærens veier nr. 2).

En av de mest spennende utgivelsene i fjor var *Lea*, det første albumet om Julius. I september utgir Cappelen oppfølgeren, som får tittelen *Huset*. I likhet med Lea er dette en psykologisk spenningsserie. I september slår Cappelen også til med to Linda og Valentin-album av Christin og Mézières, *Landet uten stjerner* og *Velkommen til Alflolol*.

Francois Bourgeon er blitt et sentralt navn innen fransk tegneseriekunst etter den fembinds tegneserieromanen *Vindens passasjerer*, som vi tidligere har gitt bred omtale i TEGN. For Bourgeon-fans er det interessant at det i oktober kommer to album med den middelalderserien han tegnet *før* Vindens passasjerer. Den norske tittelen blir *Skumringens venner*. Samme måned foreligger *Ganske alminnelig galskap*, tegnet av tyskeren Mattias Schulteiss etter manuskript av Charles Bukowski. Det er rett og slett en serieversjon av åtte noveller av Bukowski, rå og desperate, fulle av hor og fyll.

Semic

nærmer seg avslutningen på to populære albumserier. Til høsten kommer Tintin nr. 18, *Det hemmelige våpenet*. I løpet av neste år vil alle Tintin-albumene være kommet på norsk, med unntak av *Tintin i Sovjetunionen*. Dette var som kjent Hergés første Tintin-historie, og forlaget vurderer den som for lang og for spesiell til at de vil satse på den.

Mange vil nok beklage at det går mot slutten også for André Franquins Viggo. Det 18. albumet i serien heter betegnende nok *Klokkene ringer for Viggo* og er en oppsamling av de Viggo-serier som ennå ikke er kommet på norsk. Neste Viggo-utgivelse kan først bli i 1992! Men det blir mer Franquin til høsten. Han står bak begge de to nye Sprint-albumene som er i kjømda, *Hvem stjal Spiralis?* (nr. 18, august) og *Neshornets hemmelighet* (nr. 8, oktober). Når nummereringen virker litt merkelig, er det fordi Semic nummererer Sprint-albumene ikke i den rekkefølgen de selv utgir dem, men tilnærmet i den rekkefølgen de kom ut på fransk.

Mens vi er inne på Franquins serier, bør vi nevne at det første albumet med Spiralis som hovedperson kommer i november. Her er det Greg som er forfatter og Batem som er tegner, men albumet er «iscenesatt» av Franquin, heter det, og er lagt tett opptil hans stil.

Enki Bilal er stadig aktuell på det norske markedet. Flere av hans album etter eget eller Pierre Christins manus

HUBA-HUBA!

COMIX GRENLANDS AS SKIFTER NAVN, MEN BUTIKKEN ER DEN SAMME, OG VI HAR FREMDELES GLEDEN AV Å KUNNE TILBY:

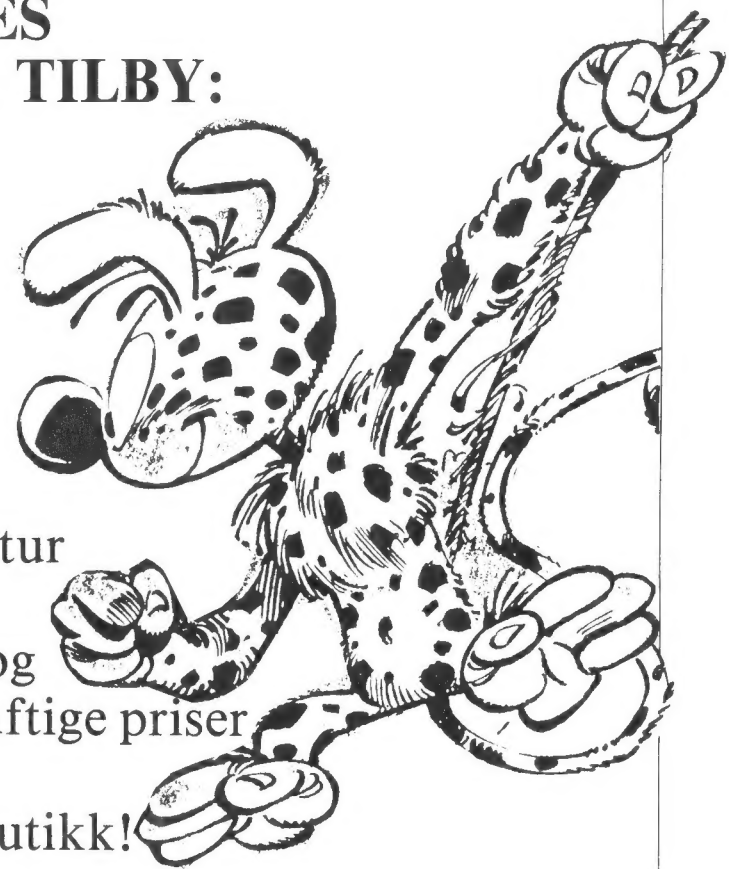

KJEMPEUTVALG AV NYE ALBUM

Stor avdeling for rollespill/strategispill

Science Fiction/Fantasy litteratur

Stor bruktavdeling for blader og bøker, masse godbiter til fornuftige priser

Velkommen til en spennende butikk!

&SPIRALIS &SPIRELLA

★ TEGNESERIER ★ BØKER ★ SPILL ★

Prinsessegt. 2A (Gågata v/Arkaden), 3700 Skien, tlf. 03-52 45 41

Postadresse: Boks 688, Hjellen, 3701 Skien

REAKsJONER

TEGN ønsker gjerne kommunikasjon med leserne og trykker brev og innlegg så langt som plassen rekker. Debatter, nyheter og kommentarer som går på serier er velkomne. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innlegg om nødvendig.

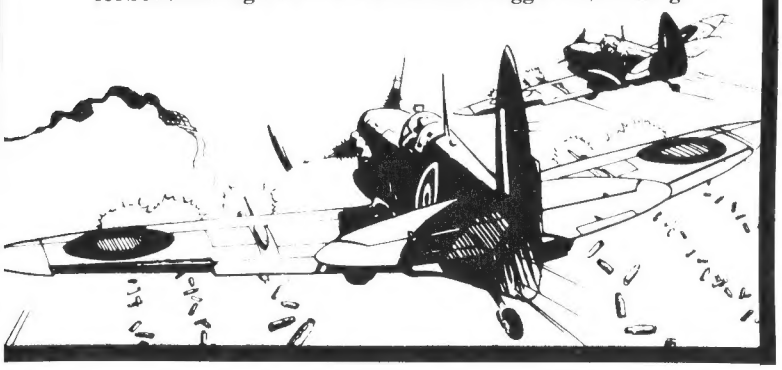

Serier i veggformat

«B.D.» – utstillinga om franske og belgiske serier som opprinnelig bare skulle vises i Oslo – har etter hvert beriket mange norske byer med sitt nærvær. (Se tidligere omtale av sjølve utstillinga i TEGN.) I Stavanger fikk utstillinga en ny dimensjon; plakater og serigrafier av kjente seriekunstnere. Det er «Comix»-butikkene som bidrar med denne «tilleggsutstillingen». Foreløpig er «Comix» de eneste som importerer slike bilder til Norge.

«Vanlige» plakater fra tegneserier har vært å få kjøpt lenge i Norge. Nyheten er at det også er mulig å få signerte serigrafier (begrensa opplag) av kjente seriekunstnere. Manara, Tardi, Schuiten, Bilal m.fl. finnes nå i stort format for dem som ønsker å ha sin yndlingstegner på veggen. Enkelte av serigrafiene er ruter fra album som er «blåst opp» til veggformat – andre er nyutgitte, dvs. laget som serigrafi uten tanke på at det skal brukes i noe album. Utstillinga viser – om noen skulle være i tvil – at seriekunstnere ikke ligger noe etter sine kolleger billedkunstnerne når det gjelder billedmessige uttrykk. For seriefrelste bør det være et håp at slike utstillinger ytterligere kan redusere skillet mellom tegneserier og andre billeduttrykk – og at serigrafiene kan bidra til å heve tegneserienes status til «ekte» kunst, også i Norge.

I Frankrike regnes slike «tegneserigrafier» som noe av det «hotteste» man kan ha på veggen. Hermed får også norske seriefanatikere sjansen til å melde seg inn i avantgarden – samtidig som man kan få eksponert sin yndlingstegner for slekt og venner.

Stig R. Pettersen

Felles tegneserie-bokklubb?

Det er med stor interesse jeg leser TEGN hver gang det kommer i «lådan», dessverre kommer det alt for sjelden, men arbeidspresset er vel for stort for redaksjonen for noe mer enn kvartalsvis utgivelse.

Det er flere tema som er tatt opp i TEGN som burde vært mer diskutert. Jeg ser da også på diskusjoner som det viktigste TEGN formidler, viktigere enn omtaler og anmeldelser, da disse neppe kan sies å bringe mer forståelse og bredere syn på mediet enn en sunn og saklig debatt.

Den etter hvert så patetiske *Indian Summer*-debatten sporet først av, men endte etter min mening i en mer interessant trasé. For etter hvert ble det snakk om mediet som uttrykksform. Vel, det er en avlivet debatt som reiste prinsipielle spørsmål som nok kan virke snobbete, men man skal ta tegneserier på alvor, og helst utvikle dem videre.

Vel, nå er det på tide å trekke fram tidens heteste tema: Distribusjon, eller det norske salgsapparat for tegneserier.

Stort sett kan en vel si at dette gjelder på albummarkedet. Serieheftene retter seg ofte til et annet publikum og har en klar fordel i det at de er relativt billige å produsere sammenlignet med album.

Nå legger redaktør Gisle frem en del fakta i siste TEGN (nr. 7), som er – om ikke nedslående, så i hvert fall lite positive. Samtlige forlag ser ut til å ha problemer, og det etterlyses initiativ for å løse disse. Jeg vil med en gang anklage Gisle for en noe banal og rund løsning, der han foreslår satsing på rimelig grad av kvalitet og en viss bredde. Jeg syns nå at det norske albumtilbudet er preget av skikkelig håndverk og god bredde, der forlaga har funnet sine nisjer og overlapper hverandres utvalg slik at det burde være noe for enhver smak. Dessverre er markedet litt for lite til at vi kan forvente det altfor store utvalget i titler ennå. Jeg ser det som en fordel at albuma blir produsert for bokhandel og spesialsjapper fremfor kiosk. Der forsvinner de ikke så fort, og man kan spare nok penger uten å være redd for at albumet blir tatt ut av assortementet.

En annen ting er prisene på albuma. Cappelen kjører hardt på med temmelig stive priser. Nå er det fine produksjoner de har, – men det ser litt rart ut når et album i hardcover og farver er halvparten så dyrt som et album i softcover og sort/hvitt! Jeg vet at mange flere ville kjøpt album fra Cappelen om de hadde vært billigere. Derfor blir det heller til at de blar i dem i bokhandelen eller låner av andre. Dette er unødvendig og kan bare ende i billigsalg på grunn av sviktende salg.

Et annet påtrengende problem er konkurransen fra Danmark. Hva med å forby salg av utenlandsteksta album som foreligger eller

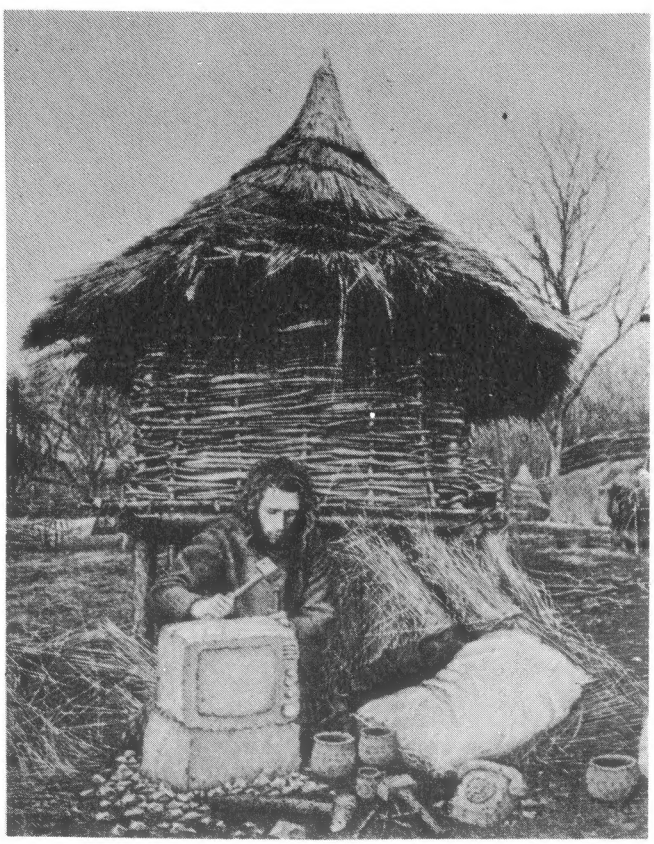

BEST • SELGERE FRA LUTH & CO.

FRA VÅRT STORE UTVALG AV GRAFISKE BØKER HAR VI PLUKKET UT EN DEL BESTSELGERE BEREGNET SPESIELT PÅ ET TEGNESERIEINTERESSERT PUBLIKUM

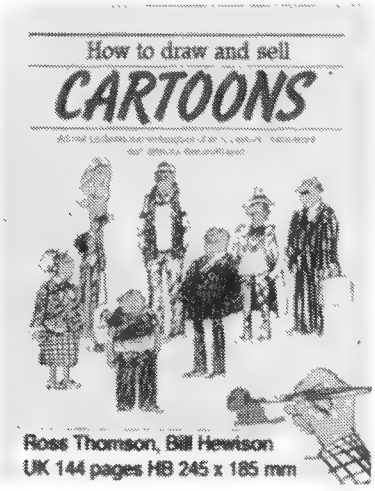

How to Draw and Sell Cartoons

Denne boken viser deg hvordan du kan tjene penger på tegneseriene dine. Masser av nyttige tips, hvordan du kan få ideer og tips om forskjellige teknikker, hva som selger osv. Her kan du lese skritt for skritt hvordan, fra inspirasjonen til salget av dine serier.

Kr. 139,- (best. nr. 4187)

How to Draw and Sell Comic Strips

Alan McKenzie
UK 144 pages HB 245 x 190 mm

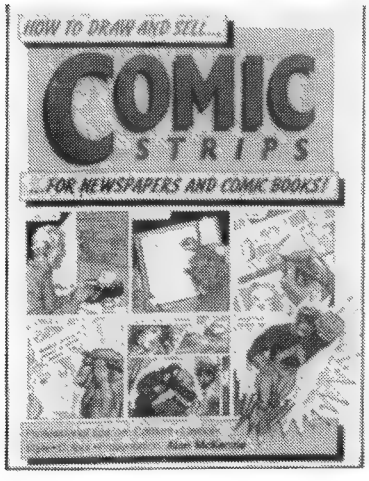

Her kan du lese deg til hvordan du best kan lage og selge tegnseriestriper til aviser o.l. Boken viser deg at å kutte et manus til et tettpakket actiondrama slettes ikke er noe umulig oppgave. Profesjonelle tegnserieartister deler sine hemmeligheter med deg når det gjelder teknikker, manus, hvordan tegne osv. . .

Kr. 250,- (best. nr. 4710)

Boris Vallejo — Fantasy Art Techniques

UK 128 pages
PB 280 x 216 mm

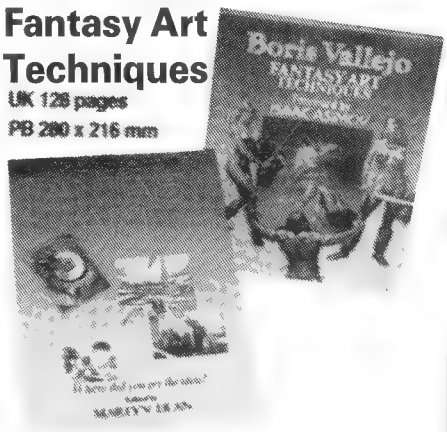

Boris Vallejo er kjent av de fleste tegneseriefreaks.
Her er en fantastisk bok med flotte reproduksjoner av maleriene hans.
Forord av Isaac Asimov.
Et must for tegneserieelskere.

Kr. 206,- (best. nr. 3049)

Contact 3 — Illustrators and Photographers

UK 252 pages SB 195 x 195 mm

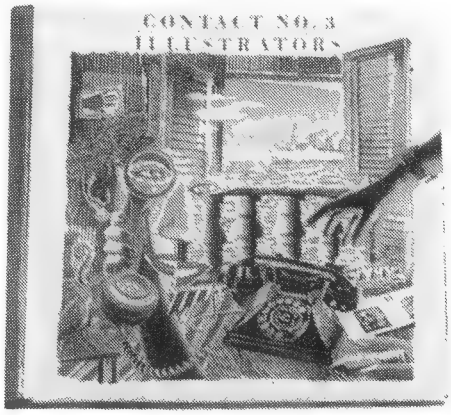

En vakker, spiralinnbundet bok som viser det beste av britiske illustratører og fotografer. Denne boken vil gi alle som sysler med reklametegning/jobber verdifulle tips og ideer.

Kr. 400,- (best. nr. 4573)

The Animator's Workbook

Tony White
UK 160 pages HB 280 x 210 mm

Dette er den første læreboken om tegnefilm. Tony White som har vunnet flere priser, viser deg her skritt for skritt hvordan skape bevegelse, følelse, spesiell effekter, vind, bølger, kort sagt, atmosfære til tegnefilmen.

Kr. 264,- (best. nr. 4170)

NB! Luth & Co. er markedsleder i AD-bøker.

BESTILLINGSKUPONG — Luth & Co A/S - Postboks 34, Grorud, 0917 Oslo 9. Tlf. 02-32 29 10

- ☐ How to draw and Sell Cartoons
- ☐ How to draw and Sell Comic Strips
- ☐ Boris Vallejo — Fantasy Art Techniques
- ☐ Contact 3 — Illustrators and Photographers
- ☐ The Animator's Workbook

Navn .....

Adresse .....

.....

Poststed/Nr. .....

TEGN NR. 2/88

LUTH & CO. A.S *Forbruksmateriell for trykkerier, aviser og reklamebyråer*

PROF. BIRKELANDS VEI 34B, POSTBOKS 34 GRORUD, 0917 OSLO 9, TEL. 02 32 29 10, BANKGIRO 7054.05.04111
TELEFAX: 02 30 68 85, TELEX: 71558 Luth N POSTGIRO 5 12 15 46

planlegges utgitt på norsk i nær framtid? Sterkt, ja, men et forslag. Til slutt, hva med en tegneseriebokklubb, der *alle* forlag som utgir tegneserialbum er med? Da burde man være sikret et visst salg, samtidig med at det er enkelt for forbrukeren og det er god distribusjon. Med inndeling etter aldersgrupper f.eks.

De forslaga som jeg her har skissert opp er muligens altfor enkle, lite gjennomtenkte eller ugjennomførbare, men burde være nok til å sette cellene i sving hos TEGNs lesere om dette skulle finne veien til TEGNs leserforum.

Tor Arne Hegna

Det kan saktens være riktig at albummarkedet de siste årene har vært preget av både skikkelig håndverk og god bredde. Problemet er imidlertid at forlagene har varslet innstramninger. Exit kvaliteten og bredden hvis det skjer.

Innsenderen kommer i liten grad inn på det som var hans utgangspunkt, nemlig distribusjonssystemet for tegneserier. Problemet er at ingen av de to distribusjonssystemene som eksisterer, er «heldekkende». Cappelen, som distribuerer gjennom Forlagsentralen, når i hovedsak bokhandlere, men i liten grad andre forhandlere. De andre forlagene, som distribuerer gjennom Bladcentralen, er i den motsatte situasjon. Det burde være mulig for bransjen å komme fram til et felles distribusjonssystem som når både bokhandlere og bladforhandlere. Ditt forslag om en tegneseriebokklubb hvor alle forlagene er med, er bra, synes vi, da en slik bokklubb vil være et skritt på veien mot et felles distribusjonssystem.

Red.

Kunngjøring

Vi vil gjerne gjøre våre lesere oppmerksomme på at dette er det første nummer av TEGN hvor Tor Bomann-Larsens navn ikke er nevnt.

Red.

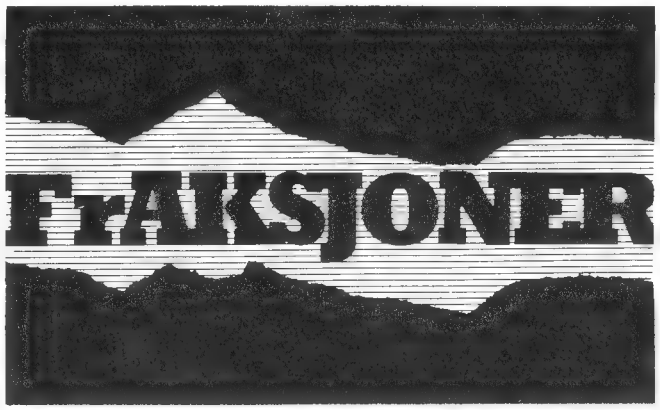

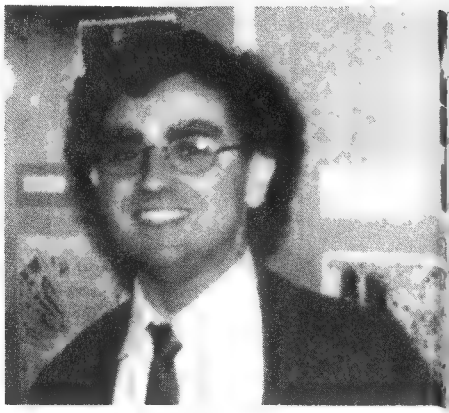

Ekornsex og samer

F'murr gjør seg stadig gjeldende, og ikke bare med *Ullkorn*. Nå feirer han *Sprint & Co*'s jubileum med en liten bok som heter *Spirella – Mangeuse d'Ecureils* (Spirella – Ekornspisersken). Spirella er ingen annen enn Sprint selv – Spirou på fransk – som viser seg å være en kvinne, og som spiser ekorn i seksuell forstand. Og det ekornet hun kaster seg over og har et lidenskapelig, men noe komplisert forhold til (– det er ikke så lett å parre menneske og ekorn –), er ingen annen enn lille Spip, som har vært en bifigur i Sprint i alle år. Hos F'murr er Spip ikke lenger et *lite* ekorn, men et *stort* et, større enn Spirella selv.

Forvirrende? Da tar vi neste:

Rammefortellingen i *1001 natt* handler, som mange vil kjenne til, om den vakre Sheherazade som forteller eventyr for kong Sheheriar gjennom 1001 netter. Hun dukker opp igjen i siste Asterix-album (*Astérix chez Rahazade* – Asterix hos Rahazade). I F'murrs siste Ullkorn-historie finner vi henne igjen som «chère Razad», «kjære Razad», hvor hun forteller eventyret om sauene, gjeterne og hunden som svever over jorden i en flygende buss. De hopper ut av bussen og lander mykt i snøen et sted i nord hvor de møter en same som klager over Tsjernobyl og alle turistene. En helt straight Ullkorn-episode, altså.

Bladkompaniet

har så å si arvet Arild Midttun fra Gevion, som i sin tur arvet ham fra Semic. I september kommer han med *Sølvskatten*, som utkommer samtidig i Danmark og Norge, og som er første bind i en ny albumserie som heter *Troll*. Her har man virkelig internasjonale planer. Verdensrettighetene til serien ble nemlig solgt til en internasjonal agent under barnebokmessen i Bologna tidligere i år, og den store lanseringen vil trolig skje under bokmessen i Frankfurt i oktober. Agenten rapporteres å være vilt begeistret og ser på Troll som en mulig ny Asterix!

Men temaet er norsk. Hovedpersonen, lille Trollef, er et ensomt troll som lever oppe i fjellene sammen med geita si. Så kommer den onde Sigvart Skjerp inn i hans tilværelse, og spenningen er i gang. Arild Midttun arbeider også på neste album, *Urgrims hemmelighet* – Urgrim er trollenes despotiske konge.

En del av Bladkompaniets strategi framover blir å satse mer på voksenalbum av norske serieskapere i verdensklasse – om sådanne fins, som de uttrykker det forsiktig i redaksjonen.

To bøker av Larson står også på forlagets høstliste.

FANTOMET KLUBBEN

HVA ER VIRKELIG?

Fra TEGN. 1/88.

«Ånden som går» er ikke bare en tegneseriehelt, men en virkelig historisk person! Denne sensasjonelle påstanden kommer fra den britiske kulturhistorikeren *Kenneth Soames*, tidligere foreleser ved London University.

Soames har skrevet boken **To the end of time,** om udødelighetslegender. Der presenterer han bl.a. legenden om **Ahasverus,** den vandrende jøde. I det tsjekkiske statsarkivet fant han et merkelig dokument fra 1593, som fortalte om en maskert mann som kjempet på jødenes side under angrepet mot ghettoen i Praha i 1592. Mannen ble kalt «Ben Al-Menet» - den udødelige, siden han var en vandrende ånd.

Kenneth Soames så likheten med våre dagers fortellinger om Fantomet, og han har i sin videre forskning faktisk funnet historiske belegg for sin absurde teori om at Fantomet virkelig eksisterer. I fortellinger om Johanitter-ordenen berettes det om en Christopher Walker, og på **Rijksmuseum i Amsterdam** finnes en tegning av «Walker die afrikaan», laget av mesteren Hendrik van Bols.

Disse, og andre fakta vil Soames legge fram i en kommende bok, «**The Ghost Who Walks - The Phantom, fact og fiction?**».

Disse sensasjonelle avsløringene blir brakt til den store allmenhet av **TEGN** - tidskrift om og med tegneserier (nr. 1/88). (Skriv til TEGN, pb 162, 1473 Skårer, postgiro 4272108. Eller betal 35 kr. til postgiroen, så får du bladet i posten.)

KOMMENTAR FRA SJEFEN:

Fantomet-klubben kjenner ikke til Kenneth Soames, og vi venter med spenning på mer fakta i saken. Men en sak er sikker: det er mange som lever seg så inn i tegneserien om Fantomet, at legenden blir levende for dem. Mange som skriver brev til klubben, skriver som om Fantomet eksisterte i det levende livet. Og etter dette med Kenneth Soames begynner jammen tegneserie-redaktøren selv å tvile...

Nordmann til topps i manuskript-konkurranse

Svenske Semic utlyste i fjor en konkurranse om det beste opplegget til et Fantomet-eventyr. Deltakerne skulle levere et synopsis (en kortversjon av manus) til hele historien og et mer detaljert manuskript til fem sider.

Den 44 år gamle freelanceskribenten og tegneserieeksperten Per G. Olsen fra Oslo ble sent klar over konkurransen og skrev sitt bidrag så tett opp til fristen som overhodet mulig. Omgitt av ungeskrik satt han oppe hele natten og var ferdig klokka 10 neste formiddag. Til sin store forbauselse vant han. Juryen måtte gjennom to avstemningsomganger, og Olsen slo beste svenske på målstreken.

Juryens formann var den svenske Fantomet-redaktøren Ulf Granberg. –Norge är bäst, konstaterte han under premieutdelingen, som foregikk på Oslo bymuseum i omgivelser preget av historiens sus og dramatiske kulturkollisjoner. (Man skålte i Fantomet-brus og spiste hodeskaller i lakris foran gamle bøddeløkser og sverd.)

Vinnerhistorien foregår mot slutten av det 17. fantomets liv, rundt 1850. Per G. Olsen valgte denne perioden fordi han kjenner den godt, og fordi miljø og klesdrakt forandret seg lite mellom 1830 og 1870; det er altså liten fare for feil på dette området. Sammen med en venn leter Fantomet etter vennens kusine, som er sporløst forsvunnet. De blir overfalt av en mann med dresserte rotter som kommer fra et sinnsykeasyl (mannen, ikke rottene), og så viser det seg at damen holdes fanget nettopp på dette asylet. Resten skal vi ikke røpe – dessuten kan det hende at det blir forandringer og forenklinger i historien når Olsen nå skal lage det endelige manuset.

Olsen opplyser til TEGN at Fantomet-manuskripter må være svært detaljerte. Forfatteren vet nemlig ikke hvem som kommer til å tegne historiene, og det er derfor sjelden kommunikasjon mellom forfatter og tegner etter at manuset er ferdig. Til tross for den knappe fristen var historien ikke vanskelig å skrive, forsikrer Olsen, som for tiden holder på å oversette *Alvefolket*.

Jon Gisle

NY, STOR KATALOG FRA Comix

Norges største tegneseriebutikk, med best utvalg i EROTISKE tegneserier.

☐ **Ja takk, send meg gratis den nye tegneseriekatalogen.**

BESTILLINGSLISTE:

☐	01 Emmanuelle	119,00
☐	02 Det erotiske tivoli, del 1	89,50
☐	03 Det erotiske tivoli, del 2	89,50
☐	04 Nathalia og Penisjægerne	49,50
☐	05 G-Punktet	59,50
☐	06 Valentina, Crepax	119,00
☐	07 Linda elsker kunst	77,50
☐	08 Taleorganet	66,50
☐	09 Fanny Hill	74,50
☐	10 O's historie, del 1	119,00
☐	11 O's historie, del 2	119,00
☐	12 Bunda 1	74,50
☐	13 28 centimeter, Rotundo	77,50
☐	14 Bøsse og bøsse imellom	77,50
☐	15 Omaha 1	84,50
☐	16 Linda elsker stadig	77,50
☐	17 De 110 piller	74,50
☐	18 Bunda 2	74,50
☐	19 Omaha 2	84,50
☐	20 Strip	89,50
☐	21 O's historie 3	119,00
☐	22 Rotundo 2	84,50
☐	99 Bianca, Fanny De Luxe	390,00

Navn .....

Adresse .....

Postnr. ..... Sted .....

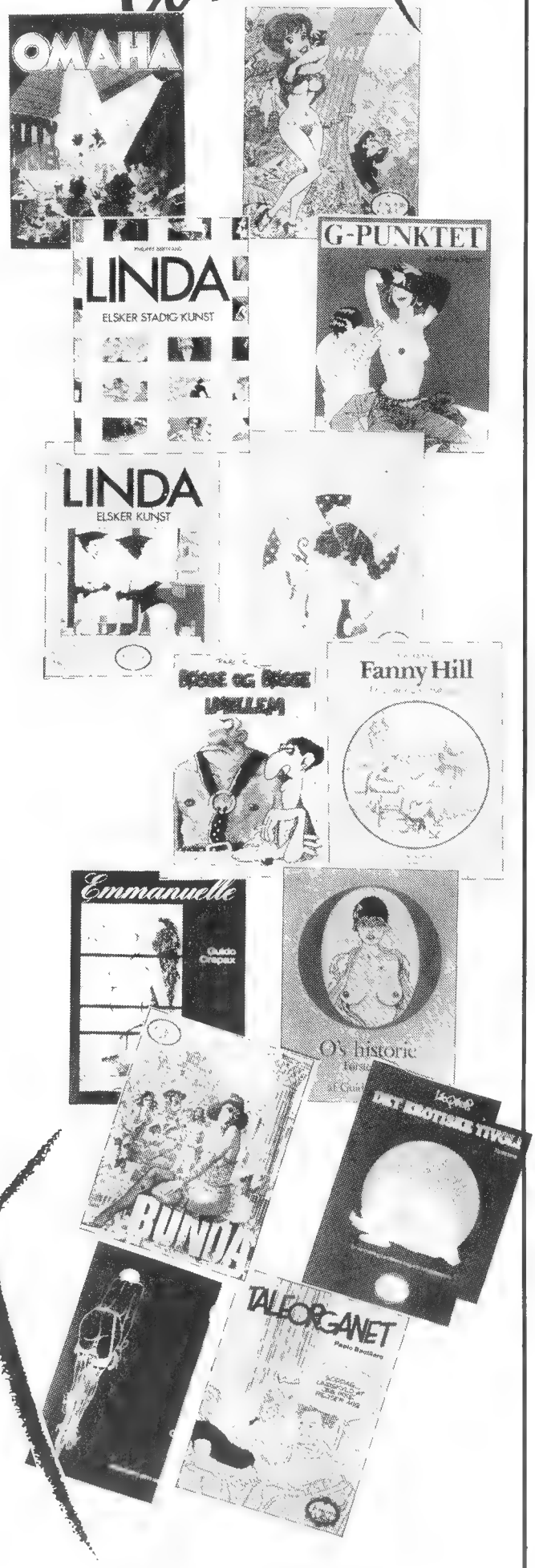

Comix

TEGNESERIEBUTIKK

Strandgaten 59/69
Gågatehuset
5004 Bergen.

Tegneseriens magi og andre fenomener

«Jeg har bestemt mig for at fra nu av at male billeder og opgive kunsten.»
– Chr. Krohg 1878

Tegneserier er et tegn på barbari i et sivilisert samfunn. Eller tegneserier er høystående kunstform med kommersielle trekk. I denne artikkelen forsøker Finn Bjørklid å gi svarene på disse påstandene og andre,men også de fundamentale spørsmålene: hvorfor leser vi egentlig tegneserier? Hva er serienes magi?

Tegneserien er et ukjent område for seriøse mennesker. Et massemedium som alle kjenner, men som ytterst få tør vedkjenne seg. Selve navnet «tegneserie» lyder pinlig, nærmest som pil & bue, dinky toys og annet leketøy. At barn leser tegneserier, det vet vi, synes ille om, men aksepterer med tanken på at de kunne finne på verre ting. At voksne gjør det, er ikke bare ille, det er da utenkelig!

Eller er det?

En kile i kulturlivet

Forholdet som råder ligner på strutsens; det man ikke ser, snakker eller tenker på, det eksisterer heller ikke. Derfor er det så sjelden tegneserier opptrer i den øvrige media. Men om tegneserier en sjelden gang kommer i medias søkelys, er innfallsvinkelen som regel *negativ.* Man streker opp et sylskarpt skille mellom de bildene man kan se i et galleri og de man kjøper i et tegneseriehefte, og setter moralsk sett omtrent det samme skille som man trekker mellom ekteskapelig og utenomekteskapelig sex. En kile presses ned mellom den boken man kjøper i bokhandelen og den man kjøper i kiosken. Og vandringer fra den ene leir til den andre blir like uoverskuelig som de alltid har vært.

Vi er blitt vant til å trekke inn erotikk i en hvilken som helst debatt i våre dager, og *den* innfallsvinkelen er ikke så ueffen i dette tilfellet heller. Vi vet at det er et vitenskapelig faktum at det er flaut å kjøpe pornografi, og dermed avsløre svinet i seg. Offisielt er dette selve Bunnen, streken mellom humanismen og barbaren. Uoffisielt er det en bunn under denne som er så lav og primitiv at det står utenfor den intellektuelles kunnskap om det.

Er det noe mer flaut enn å møte kioskdamens kjølige øyne med enn *Men Only*, må det være *Lucky Luke*. Ved det første er man en gris (med eller uten potens). I det siste tilfellet er man det verste et sivilisert menneske kan være i et kulturelt vel-

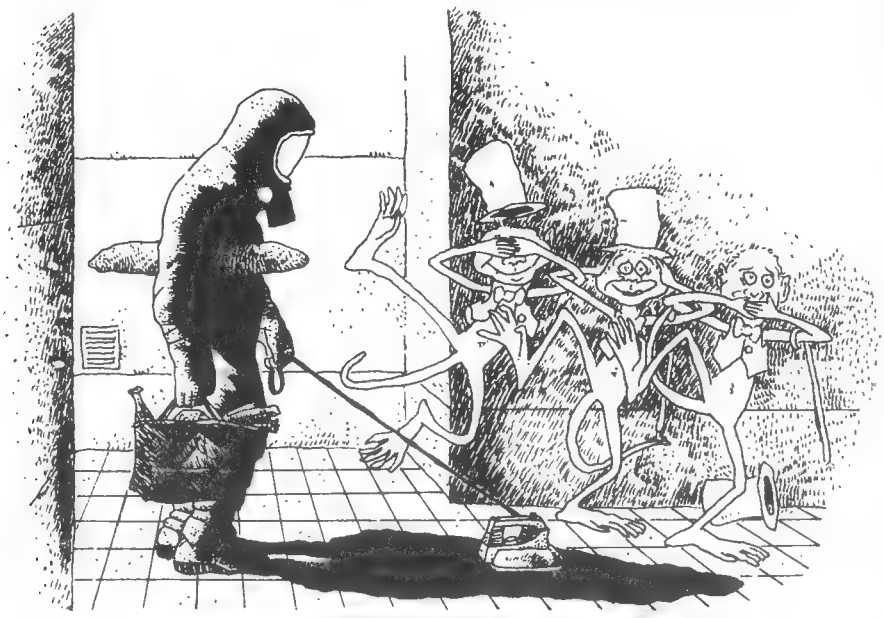

Artikkelforfatteren (til venstre) idet han våger seg inn i tegneserienes verden.

ferdssamfunn, nemlig *infantil*. Da har man avslørt barnet i seg, som en hardt rammet barnslig barbar av typen *Hårek Den Hardbalne*.

Nå kan det synes utaktisk å sammenstille tegneserien med pornografi, men hvilken aktelse har tegneserien å miste? Som Horst Schröder påpeker (*De første tegneseriene*, Semic 1982, s. 8), så har tegneserietilhengerne et mindreverdighetskompleks. Denne deler de med f.eks. science-fiction-fanatikere. Og rockmusikk-tilhengere. Og frie teatergrupper. Og videre.

Doktor Freud, er det noen grunn til fortvilelse?

Serier – noe negativt?

Rett på sak. Hva mener til dømes ekspertene?

«Det påfallende ved tegneseriene, hva enten det dreier seg om bibelhistorien, Et dukkehjem eller Fantomet eller Donald Duck, er at de henvender seg først og fremst til de ulærde, de blir *libri laicorum*, og deres funksjon er vesentlig underholdende eller didaktisk.»

Så sier Ragne Bugge (*Kunst og Kultur*, 2/82, s. 115).

Om meningen strekker seg lengre enn det kan synes av sitatet, er det et mildt uttrykk for en ellers lang, aggresiv og influensapreget debatttradisjon. Det er tegneseriedebatten med stor D. Det er den intellektuelles avvisning av den uetablerte, ikke-status-pregede kulturen. Den som er populær nok i de bredere, folkelige lag til å være tilstrekkelig upopulær hos de første.

Dessuten har Ragne Bugge rett. Nesten. Hun har delvis rett.

Lenger ut vil det bli skissert et grovt skille mellom to typer tegneserier, men som foregripes allerede nå: En høyere form, *kunst-tegneserien*, og en lavere utgave, *industri-tegneserien*, som i beste fall frir til det moderne massepublikums mer dionysiske drifter. Det er den siste typen som Bugge som lærd synes er for ulærd. Problemet med tegneseriens *vesentlige* funksjon, ifølge Bugge, som «underholdning» er at det vanskelig kan oppfattes som noe annet enn entydig nedlatende og negativt ladet. Et annet problem med samme begrep er at det ikke nødvendigvis stemmer. Selv industri-seriene kan ha en helt annen latens, et tilsynelatende skjult innhold og dermed være vel så satiriske som det kan være «ulærd» underholdning.

Om kunstmaleren Anders Kjær med sin *Uten tittel*-utstilling kunne legitimere seg hos Kjartan Fløgstad, kan jeg ikkē se noen grunn til at ikke jeg kan gjøre det samme. I Fløgstads essaysamling om populærkunst og kulturindustri, *Loven vest for Pecos* (1981) sier han treffende: «Kulturindustrien forvirrar og avskrekkar dei mellomlagsintellektuelle, fordi de ikkje er innvigde i koden og løyndommane i denne kulturen.»

Underholdning – ikke noe å le av

Hvis vi for egen regning setter «underholdning» inn som synonymt med «spenningselement», så kan vi gripe nok et Fløgstad-poeng: for dette element av spenning var f.eks. «totalt fråverande for athenarane, som kvart år sette seg på benkene i amfiteateret for å sjå om att tragedien sin.» Shakespeare som skrev for «eit stort og bråkande samtidspublikum» måtte nødvendigvis i hevnskuespillet bruke spenningen som både et vesentlig og naturlig element. Og «ikkje sidan Shakespeares tid på det elisabethanske England har populær smak i samtida falla saman med ytringane av sublim kunst.» På den måten kan man spørre, for å vri ytterligere på Fløgstad, om Sofokles' *Kong Oidipus* er dårlig fordi Shakespeares *Hamlet* er god? Eller er Shakespeares *Hamlet* god fordi Comes' *Den Stumme* er dårlig? Eller omvendt?

Den amerikanske tegneserie-kunstneren Art Spiegelman sier det slik: «The word CARTOONS implies homurous intent – a desire to amuse and entertain. I'm not *necessarily* interested in entertainment – in creating diversions. Better than CARTOONS is the word DRAWINGS, or better still...DIAGRAMS.»

Kan serier være kunst?

Så lenge en kunstner skaper kunst er det uinteressant hvilket medium eller form vedkommende benytter; filmlerretet eller romanen, om det diktes i maleri eller i tegneserier. Selvfølgelig kan også tegneserier være kunst (som alt annet kunstig eller menneskeskapte gjenstander),

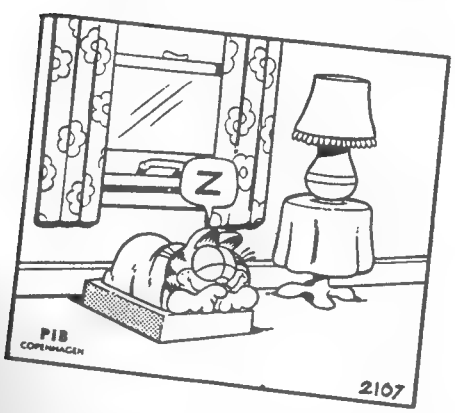

men serier er kunst i betydningen *kunstgjenstand = erkjennelse = kunst*. Ikke all olje blir oljemaleri og bare noen få av dem igjen blir kunst. Men ikke alle tegneserier er kunst. Det meste er rett ut dritt fordi, som Susan Sontag sier, «søppel er søppel.» Det er i og for seg ingen innvending mot tegneseriene som medium. 90 % av alle ting er søppel!

Vanskeligheten ligger ikke i å definere søppel. Det kjennes på stanken: på mangelen av smak, ånd, personlighet, klasse, kultur og hva det enn måtte være. Det er alltid noe fraværende og utelatt ved dårlige ting. Ved alle gode ting, ved kunst, er det noe i tillegg, noe ekstra, noen innenfor og noe mer enn hva man umiddelbart ser. Det krever en ekstra innsats hos betrakteren, og det første problemet med å skille ut kunsten i tegneserie-mediet, er at det må være en *ide* om det. For å se, og ikke overse tegneseriekunsten, må man ha mer enn et minimum av kunnskap om tegneseriemediet som helhet. Først da kan man med utbytte diskutere om f.eks. Tor Åge Bringsværd har rett når han mener at Winsor McCay's *Little Nemo in Slumberland* er verdens beste tegneserie.

Serier som industrivare

Halvparten av den samlete tegneserieutgivelsen i Norge i løpet av et år er *Donald Duck*. I stadig større grad synes han ikke å passe for hverken barn eller voksne. Med Donald som den store dominans blir ikke helhetsinntrykket for den utenforstående særlig nyansert. I Donalds hjemland USA er han av en ubetydelig størrelse og stadig mer av hans klisjefylte og oppskriftsmessige utskeielser av komikk-masochisme tegnes på lisens i Europa.

Sammen med f.eks. *Supermann* er Donald tegneserieverdens svar på «Dallas/Dynastiet»s status quo hvor all kunst er redusert til industrivare med firesifret antall jammerlige episoder. Og hver historie produseres etter Henry Fords samlebåndssystem. Ifølge Bertolt Brecht lagde Ford aldri en eneste bil, likeledes har Walt Disney ikke tegnet en eneste tegneserie-rute. Det var som fabrikkeier han styrte sitt industrikompleks: et team fabrikerer en historie (som helst skal være lik den forrige – det som har solgt en gang selger også igjen), en annen gruppe tegner, en tusjer, så noen som fikser farver (helst røde himler, gule skyer, blå trær o.l. og uten at denne effekten opptrer som en bevisst form for surrealisme) og noen klekker ut en tekst som passer inn i boblene som oversetterne i de ulike land sliter for å gjøre en smule logiske.

Dette er ren industri hvor kunst er ett hånsord, personlighet et annet. Hensikten er flest mulig utgivelser og mest mulig profitt.

Terminologi for tegneserie-teortikere:

MARKERS MODELL

Det finnes flere teoretiske modeller for tegneserie-analyse. Dansken Terkil Bent Marker presenterte en modell i «Kulørte Sider» Nr. 5/1975, som vi kan kalle for Markers modell. Det er stadig debatt om hvor hensiktsmessig den er, men den er uten tvil interessant som et mulig redskap for å iaktta bestemte serie-former.

Marker presenterer selv modellen sin med å henvise til tegnet. Et tegn, sier han, kan være en billedramme, et billedelement, en lydeffekt, en taleboble eller en setning. Ordningene av tegnene skjer delvis etter visse krav til *form* og dels etter bestemte krav til *innhold*. De ulike krav til innhold vil også innvirke på kravene til form. Innholdet vil ha visse stemninger og handlinger. Formen vil ha visse forløp og strukturer.

Forholdet mellom form = innhold kan dermed skjematiseres i følgende modell:

MER	MINDRE
form	innhold
innhold	form
stemning handling	handling stemning
forløp struktur	struktur forløp

La oss se om vi kan utdype modellen:

Hvis det er **stemningen** som framheves, blir det gjort ved hjelp av en mer framtredende bakgrunn. Det krever store bilder. Ved størrelse menes det selvfølgelig relative størrelser (utifra tetthet av detaljer etc).

Med **handling** blir bakgrunnen avgrenset eller utelatt fullstendig. Forøvrig er handling som regel bevegelse, og for å kunne framheve kontinuiteten i handlingen blir det derfor som regel benyttet mindre bilder.

Ved **forløp** ønsker tegneren å framheve sammenhengen i historien framfor de enkelte delene. Det kan gjøres ved å ha samme størrelse på bildene eller rutene.

Ved **struktur** ønsker man å framheve de enkelte delene av handlingen framfor helheten som sådan. Det skjer som regel ved å veksle på billedstørrelsene.

Da kan vi skjematisere den oversående forklaringen:

	Struktur	Forløp
Stemning	store, vekslende bilder	store, like bilder
Handling	små,vekslende bilder	små,like bilder

Videre kan det da slås fast at en episk sideoppbygning vil som regel ha ensartede billedstørrelser, ettersom det er forløpet som tegneren vil skildre.

En lyrisk sideoppbygning vil ha store bilder, ettersom det er stemningen tegneren vil skildre.

En dramatisk sideoppbygning vil som regel ha enten ulike og små bilder, hvor man ved hjelp av billedstørrelsen bestemmer bildets betydning og delvis store og ensartede bilder, hvor tegneren lar prioriteringen kollapse fordi det er noe overveldende og mektig der og da som må skildres. Leseren vil føle, ved et slikt korrekt brudd, og om det gjøres med dyktighet, også oppleve det som noe uoverskuelig.

Ovenstående må ikke forstås som krav, eller uoverskridelige båser. Som leser vil man stadig vekk oppleve ulike kombinasjoner og flettinger av begreper. En klassisk serie som «Krazy Kat» er klart nok humoristisk,men den er også episk. Foruten lyrisk. Det betyr ikke at «Krazy Kat» øyeblikkelig kan plasseres i en bås som man skriver «episk-lyrisk» på. Det betyr rett og slett at den har både episke og lyriske virkemidler.

Markers modell er å oppfatte som et redskap for iakttagelse, ikke for klinisk bås-setting.

F.B.

Ingen regel er uten flere unntak. Carl Barks klarte å heve Donald opp på et høyere plan både i form og innhold. Barks er grunnen til at enkelte nostalgisk minnes «de bedre Donald» i 50-årene. Et direkte uttrykk for denne fascinasjonen som Barks har gitt, er f.eks. Jon Gisles *Donaldismen* (Gyldendal 1973) – en Donald-studie som er vel så mye et muntert oppgjør med de humanistiske vitenskaper og dens avhandlinger.

Fløgstad, som i sin bok ikke nevner serier, sier på side 104, at «det B-filmen viser oss med subversiv styrke er at kunsten snik seg inn og overlever sjølv i dei mest fiendtlige omgivnader. Innanfor eit heilkommersielt og industrielt produksjonssystem klarer B-filmen å gi glimt av håp gjennom den hardkokte kapitalistiske produksjonsprosessen den er eit direkte produkt av.»

Det er det samme håpet donaldister griper, men hvorfor burde ikke de og andre serielesere fatte håp om noe mer?

Kunst-tegneserier

Utviklingen i Europa har tradisjonelt satt mer pris på kvalitet enn den tilsvarende i USA; årgangsvin framfor coca-cola, fransk kjøkken i steden for hot dogs. Og det er da særlig i Frankrike og Belgia at det er skapt grunnlag for en voksen tegneserie-kunst. Impresjonisme er slett ikke den eneste grunnen til å dra til Paris lenger.

Det er ikke lenger kun barn som kjøper tegneserier, men også et publikum av voksne mennesker. Undersøkelser har vist at det største salget av tegneserier skjer ved arbeidstidens slutt.

I en sped introduksjon på midten av 1970-årene nådde voksen tegneseriekunst av betydning også Norge. Ti-femten år senere er det via tre forlag, særlig bokhandelen Tronsmo i Oslo, og en rekke andre utsalgsteder landet over, virkelig blitt mulig å følge med i et ekspanderende medium. Opphavet til voksne serier er Frankrike-Belgia og ikke USA. De førstnevnte lager helst album, og ikke blader eller hefter. Det står som regel én personlighet bak hele frambringelsen. Kunstneren bruker lang tid, gjerne et år eller to på de 48 sidene – en ramme som forøvrig også sprenges i tegneserieromaner på 150 sider eller mer, i et eller flere bind, og pris deretter. Hver side, også som enkeltkomposisjon, er ofte av slående høy kvalitet, det være strek, farver eller ide, både teknisk og kunstnerisk. Prisen blir tilsvarende høy. Barn har normalt ikke større muligheter til å benytte sine lommepenger på en *bok* som dette. Det er det voksne publikum som er målgruppen, gjerne unge intellektuelle.

Whatever gets you thru the night

Voksne tegneserier og tegneserier for voksne betyr ikke automatisk *bedre* tegneserier, men det har ført til et høyere lesenivå og mer nyansert kritkk av alle tegneserier. Den negative utblåsningen i denne artikkelens begynnelse tilhører egentlig en tid som synes å være tilbakelagt. Tegneserier blir tatt på alvor. Tegneserie-anmeldelser er stundom en del av den øvrige kritikk og anmelder-virksomhet på avisenes kultursider. Og norske bokhandlere med respekt for seg selv (og økonomisk sans) har på tampen av 80-årene selvfølgelig en tegneserieavdeling. Tidligere var det bare Tor Edvin Dahl som hadde passert myndighetsalder og fortsatt leste serier. Nå treffer vi de offentlige skikkelser i de forunderligste miljøer som gjør det samme. Selv om tegneserier er et fag, så er det ennå ikke et akademisk fag, men det er likevel helt klart at det har skjedd et tidsskifte.

Tegneserier er en del av kulturen til de nykulturelle – den gruppen som har vokst opp med rock'n'roll, og hvor den uetablerte kulturen, bestående av visse typer romaner, rockeplater, konserter, filmer, herunder også skrekk-filmer og sære utstillinger tilhører de samme identitetsobjekter. Typiske musikkaviser som Beat og Puls har selvfølgelig en fast film- og tegneserie-spalte. Den øvrige kulturen, den etablerte og stats-subsidierte, (opera, ballett og nasjonalteater) har egne kanaler.

De uetablerte har mistet mindreverdighetskompleksene. Det er den lærde og etablerte kulturen som oppleves som ghetto-fenomener.

En billedorientert verden

Med Gutenberg opplevde vi et historisk vendepunkt fra en epoke med både bilde og skrift som informasjon til en epoke hvor skriften har dominert all informasjon helt opp til våre dager. Når vi orienterer oss i dagens virkelighet, møter vi bilder hvor vi enn snur oss: i TV,reklame, film, faglitteratur, aviser og tegneserier. Sammen med det skrevne ord i ulike kombinasjoner. Frykten for en skriftløs tid er overdrevet. Det skrevne ord som sådan er ikke truet.

Tidligere måtte skriften formidle kunnskap alene, nå integreres bilde og skrift i en helhet hvor vi kan si at bildene visualiserer virkeligheten og via ordene blir de forståelige. Der hvor integreringen av bilde og tekst i de trykte medier er kommet lengst er uten tvil tegneseriene.

Tidligere var boktegninger både ønskelig og vanlig, i våre dager virker de nærmest såvel uønsket som uvanlig. I steden finner vi illustrasjonene i den ikke-litterære bok, ikke som tegninger, men som fotografier. Noe lignende skjer i avisene hvor fotoet har fortrengt tegningen samtidig som vi er blitt opplært til å oppleve fotoet som objektiv virkelighetsinformasjon. «Foto lyver ikke,» påstår VG og Dagbladet hver dag. Selv i en ekspanderende mediatid klassifiseres ordet (teksten) som bedre enn bildet og likeledes fotoet som bedre enn tegningen. Den tradisjonelle tegneren kveles langsomt, redusert til kladd og skisse.

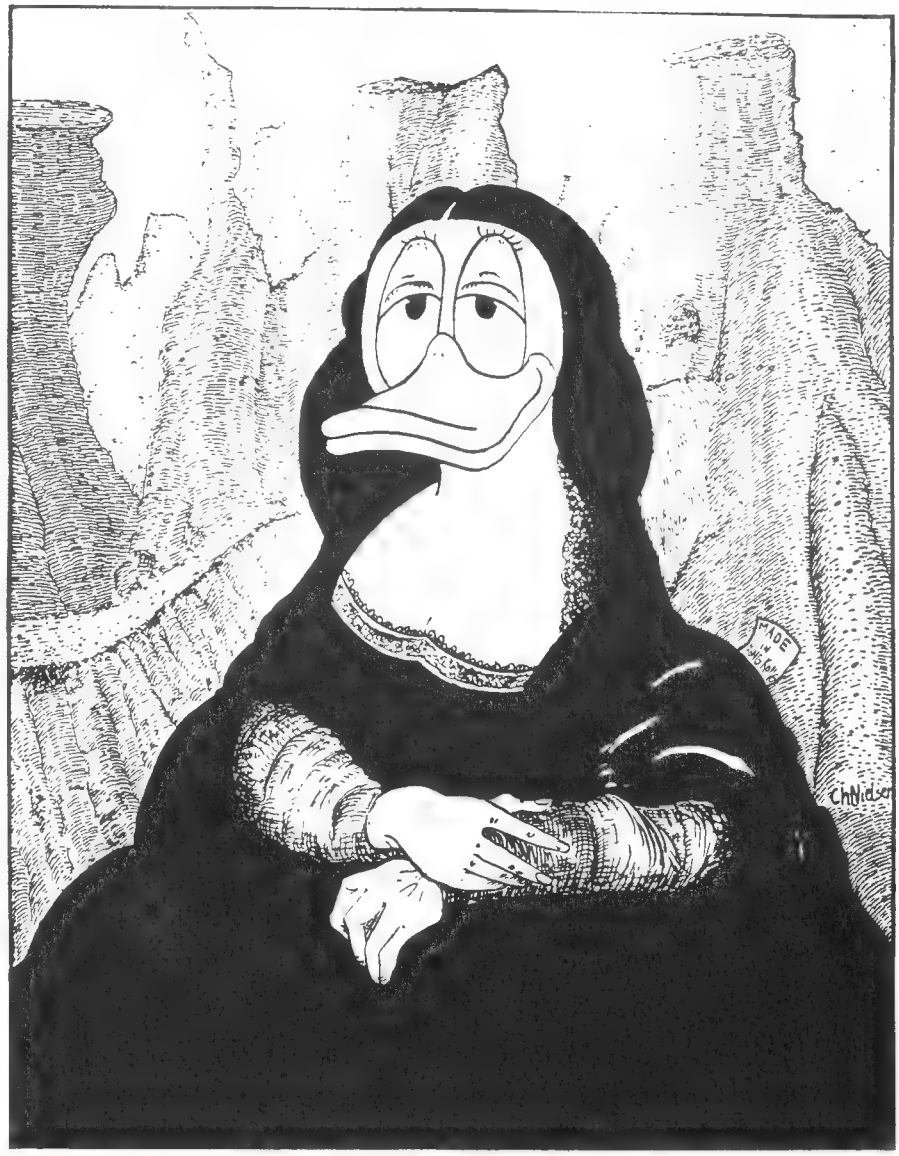

Mona Lisas smil er et fysiognomisk uttrykk som har vekket størst interesse opp gjennom tidene, her et tolkningsforsøk av Christofer Nielsen (Psykose).

Heldigvis for kultursamfunnet, hvor stadig mer av informasjonen fraktes og avleses elektronisk («se,men ikke røre-samfunnet»), blir tegneserien stående igjen som bærere av tradisjonelle verdier.

Hva er en tegneserie?

Tegneserien er stebarnet mellom spillefilmen og litteraturen, et selvstendig blandingsprodukt. Som medium er tegneserie-opplevelsen svært lik romanen (gjenstanden holdes i hendene og man blar side for side), men formen som oppleves ligner mer på filmens (billedruten som filmlerretet, kameravinkler, nærbilder og fjernbilder og dramatisk, fortettet språk).

I prinsippet er en tegneserie en rekke bilder som innholder et episk handlingsforløp. De enkelte bildene er som oftes plassert innenfor ruter og inngår i vekslende antall striper i ulike former. En del av rutene innbefatter en tekst i bildet i forskjellige rubrikker og bobler. Boblene er igjen et bilde eller et konkret kommunikasjonssymbol: tale formes som en ren strekboble, i hviskende tale er boblen i prikket strek, og i utrop eller mekanisk lyd er den tagget eller sprukket. Hver situasjon krever sitt språksymbol og får uttrykt seg ved hjelp av visse standardmodeller av lyd- og ekspresjonssymboler. Inni boblene er teksten fritt og homogent plassert.

Symbolene er effekter slik behandlingen av lys er en effekt i oljemaleri. Mengden av slike er like tallrike som sandkorn: lange zzzzz indikerer at man sover; små stjerner viser at man er svimmel eller svimeslått; striper og ekstra flimrende konturstreker gir inntrykk av fart og bevegelse.

Ovenstående er det mest åpenbare og påpekte innenfor tegneserie-mediet og trenger ingen dypere behandling, uten å slå fast at effektene er kommunikasjonsmodeller med klar og konsis mening. Oppfattes ikke et effektsymbol, oppfanges et annet, og mengden av dem er som kroppspråket i dagliglivet, de sammenfatter og presiserer en bestemt mening.

Serier som billedfortellinger

«Det er to måter å skrive historier på,» mener Rodolphe Töpffer i sitt *Essay de physiognomie*, «en i kapitler, linjer og ord, og den kaller vi for ''litteratur', og en annen i en rekke illustrasjoner, og dem kaller vi ''billedhistorier'.»

Essayet kom i 1845 og det er interessant, bl.a. ved at den moderne tegneserien som massemedium ble født i 1896 med «The Yellow Kid». Å regne tegneserien som eldre enn Den Gule Gutten er tvilsomt. Det finnes de som ikke oppfatter Den Gule Gutten som tegneserie, men mer som enkeltstående ruter, altså det vi idag oppfatter som vitser a la «Dennis» i Dagbladet. Da er en annen tegneserie den *første* tegneserien, og nærmeste kandidat er nok Rudolph Dirks «The Katzenjammer Kids» (bare spør Jon Gisle). Det betyr ikke at tegneserien er tradisjonsløs, men det bør skilles mellom tegneserier og billedfortellinger, selv om slektskapet er overhengende nært.

Bayeuxteppet som omhandler erobringen av England år 1066, vevd få år etter, er en billedfortelling svært lik en tegneserie, men *selve* tegneserien er det ikke. Likevel kan vi snakke om en billedfortellertradisjon som strekker seg både som en hovedstrøm og samstundes som en understrøm gjennom kunsthistorien; fra de greske urner via Bayeuxteppet og glassmaleriene i Chartres, og Töpffer (for å bruke syvmilsstøvler) og til det ektefødte barn, «The Yellow Kid».

«The Yellow Kid» er ikke genial i seg selv, heller ikke «dukket» serien opp helt «plutselig» og fylte et vakuum. Den moderne tegneserien kom da de fysiske betingelsene var tilrettelagt, men grunnen hadde vært klargjort i lang tid.

Det direkte uttrykket

Med tanke på det tidligere beskrevne skillet mellom industri-tegneserier og kunst-tegneserien, ville det naturlige være å beskrive kunst-tegneserien som billedfortel-ler-tradisjonens hittil største formtopp. Det er riktig. Men det er ikke de lange, komplekse og ånds-fylte voksen-seriene som best griper det geniale ved tegneserien som medium. Det geniale ved tegneseriene ligger i dens masseappell: hvorfor suges publikum mot tegneserier? Og hvorfor leser voksne folk i sin beste alder tegneserier?

Hvis vi ser på tegneserie-skapere som Charles M.Schulz, Johnny Hart og Dik Browne med produkter som *Knøttene*, *B.C./Trollmannen Tresk* og *Hårek*, har de alle til felles at de arbeider med det forenklede og lite pretensiøse, og samtidig er de gigantsuksesser med millioner av avislesere. Deres serier består som oftest av korte vitser som beskrives på en stripe med rundt tre ruter. I *Poetikken* slår Aristoteles fast at enhver fortelling må ha en begynnelse, en midte og en slutt. I avis-stripen holder det akkurat. De ser slett ikke innviklet ut og imponerer heller ikke som komplekser. De står i kontrast til voksenseriene i albumformat. Likevel kan de tre ovenstående med noen få streker og prikker gi et ansikt nøyaktig det *uttrykk* de ønsker og det ønskelige *inntrykk* hosv leseren.

Den tilsynelatende håndverksmessige enkelthet, f.eks. i kontrast til Jean Giraud/Moebius pinlig utpenslete tegninger, er ikke så ubehjelpsom og uvesentlig som man kunne tro. Det er direkte forbausende hvor *levende* disse figurene kan være visse konvensjonelle tegn flyttes eller forandres.

Selv de største av de gamle mestre startet sin karriere med en særdeles tung og omhyggelig utbrodert teknikk hvor intet var overlatt til tilfeldigheten for å gjøre illustrasjonen så lik virkeligheten som mulig. Rembrandt lærte seg å bygge

opp et bilde med glitrende gullbroderier ned til de minste detaljer, for deretter å finne ut hvor mye av det samme som kunne utelates. I et maleri fra 1654 kan vi se at kun *ett* penselstrøk var nok til å oppnå samme effekt. Det er naturlig å tro at en slik vakker forenkling bare er mulig på bakgrunn av en tidligere kompleksitet. Hos Moebius, selve tegneserietegnernes tegner, kan vi se en lignende utvikling. Han tolker selv sin tidligere kompleksitet som et spørsmål om usikkerhet som tegner, ved å kompensere kvalitet med kvantitet.

I et intervju i *Comics Journal* (des. 1987) sier han: «Når man sitter ved tegnebordet, rir man en tiger. Når jeg lager 10 000 penselstrøk i en tegning, blir folk imponert. «For et arbeid!» Men når det bare er fem, og de er plassert nøyaktig på rett sted, sier man ikke «For et arbeid!», men «Ah, jeg synes det behagelig å se på denne tegningen. Den er bra å se på.» Om det er en forenkling, en syntese og sammentrekning, en forfinelse i mitt arbeid, er det ikke på grunn av en bevisst beslutning. Men det er en del av det regelsett som mine lærere har forsøkt å lære meg, at presisjon går med forenkling – og forenkling går med skjønnhet.»

Billedtradisjoner

En av de mest framtredende kunstteoretikere i dette århundret er Ernst H. Gombrich. Hans hovedteori er i all korthet at all billedfremstilling ikke har sin opprinnelse i virkeligheten, som det har vært vanlig å mene,men i *andre bilder*. Forutsetningen for å skape og forstå bilder bygger på mønsteret av visuell tenkning som er sprunget ut av de billedtradisjoner vi har. Bildet taler aldri for seg selv på grunn av seg selv alene. Det er alltid avhengig av en eller annen form for fellesskap.

I forlengelsen av Gombrich kan vi se at tegneseriens forenkling kun er mulig på tampen av en tusenårig billedhistorie og sammenfallende

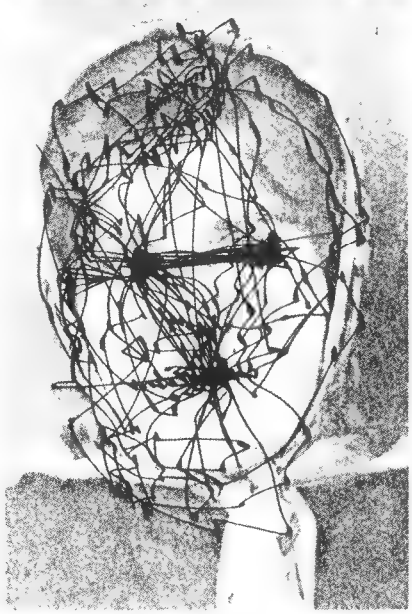

Øyets bevegelse i tre minuter.

kunsterfaring i å lure øyet i virkelighetsgjengivelse. Hvordan kunne Edvard Munch ha skapt et bilde som *Skriket* i 1895 i sin renslikkede forenkling, om ikke som arvtager av den samme kunsthistorie? Og betegnende nok diet den moderne tegneserien som nyfødt i samme tidsrom, nemlig «The Yellow Kid» – debut 1896.

Det å kunne lese en tegneserie, ikke innholdet, men metoden: at det ene bildet gir mening for det neste, oppfatter ikke Gombrich som en åpenbar og gitt evne. Det er kun mulig som en plassert mental holdning som gjennom tid har modnet i en kultur.

Med Håreks viltre ablegøyer og filosofiske utskeielser frisk i minnet, kan vi si at det er to monumenter som forklarer hvordan Dik Browne kan lykkes i å illudere liv uten noen form for virkelighetsillusjoner: Det ene er summen av kunstnergenerasjoners erfaringer med billedeffekter («enhver kunstner står på skuldrene av sin forgjenger,» skriver Gombrich). Det andre er et resultat av det samme, publikums vilje til å møte tegneren halvvegs i kommunikasjon og *akseptere* såvel det groteske som det forenklede. Når leseren selv fyller ut og supplerer det tegneren utelater eller lar stå usagt, trenger ikke billedfortellere som Dik Browne og hans kollegaer andre egenskaper enn kjennskap til fysiognomi og menneskelig ekspresjon.

Liv i det livløse

Et bilde er et uttrykk bestående av ulike elementer som dekodes og analyseres, men det er ett uttrykk i bildet som vanskelig lar seg analysere, nemlig *fysiognomi-inntrykket*. I tegneserien er dette det mest direkte uttrykket som er. Det berører den menneskelige ekspresjon, men vi vet lite om *hvordan* vi oppfatter det. Det bare er det og vi reagerer. Og nettopp her berører vi ett av kjernepunktene ved tegneseriemediets mystikk og tiltrekningsevne.

Tegnere har ofte problemer, særlig mindre dyktige tegnere, med å portrettere. Det har alltid vært noe galt med munnen og et eller annet med øynene stemmer ikke. Det er ikke uten grunn at misnøyen fra tid til annen dukker opp. Det er faktisk av den samme grunn at de fleste land trykker portretter på sine respektive pengesedler. Det hevdes at det er ingenting som er vanskeligere for en falskmynter enn å kopiere det *nøyaktige* ansiktsuttryk-

ket fra seddelen uten at noe føles galt selv om det ikke formelt blir galt.

Grunnen er at vi reagerer på et ansikt som en *helhet*. Vi er i stand til å si at dette ansiktet er sørgmodig eller sprekkferdig av latter lenge før vi er i stand til å peke på nettopp det og det konkrete trekk som gir oss dette inntrykket. Alle reagerer på en eller annen måte, men det sier seg selv at reaksjonene er individuelle, noe de ulike tolkningene av Mona Lisas smil tydelig viser.

Øyet som leser

Tegneserien forutsetter altså lesekunnskaper fra mottakerens side, men er også et samspill mellom medfødte og ervervete egenskaper. I studiet av tegneserien er det en fordel å ha en viss forståelse av den psykiske opplevelsen vi kaller lesning og dens forutsetning, nemlig *øyet*.

Det finnes en teori som betrakter synssansen som en kjemisk prosess i netthinna som overfører psykiske sinnsinntrykk til hjernen. På netthinna finnes det ikke noen «bilder» for disse oppstår ved den psykiske bearbeidelsen i hjernen. Selve det feltet i øyets fikseringssone, området på netthinna hvor bildet av fikseringspunktet faller, har en størrelse på noen tiendedels millimeter. Dette lille feltet er det som gir absolutt skarphet mens det øvrige synsfeltet er uklart og perifert.

Under lesningen har øyet et fast bevegelsesmønster. Vi opplever det som om øyet flyter, men i virkeligheten beveger det seg med uregelmessige rykk. Det skjer meget fort, fra et sekund til noen få hundredels sekund når øyet flyter fra et fikseringspunkt til et annet. Under disse sakkadiske bevegelser, som de er døpt, er øyet faktisk blindt, samtidig som øyet må kunne «flyte» for å lese. Det er faktisk den samme blindheten i øyets bevegelse som gjør det mulig å oppleve film, som er en serie av enkeltbilder, som levende.

I forlengelsen av det samme ligger en del av det vi kan kalle for tegneseriens *magi* – paradokset at vi opplever seriens statiske bilder som fylt av liv, bevegelse og «levende» når de følges i logisk rekkefølge. Lesemåten er faktisk identisk med lesningen av vanlig tekst. Øyet ledes fra venstre og mot høyre med forskjellige fikseringspunkt undervegs. Den enkle leselogikken gjentar seg, men er mer dynamisk og mindre statisk enn ved ren tekst, og mindre autoritær enn den opplevelsen som skjer i filmsalen, ved at blikket «sirkler» og danner seg totalinntrykk av hele ruten, og til slutt hele siden.

Øyet er av natur forførerisk og følger meget lett *alle* linjer og naturlige og psykiske steder i totalbildet. Tegneserielesningen gir øyet langt flere fikseringspunkter enn den abstrakte tekstflate nettopp fordi den er konkret. Den bevisste tegner vet også å spille opp mot dette og gi en serie en ekstra dimensjon, eller rett og slett påvirke leseopplevelsen.

Jean «Moebius» Giraud er en av de få som kan kombinere sublim kunstnerisk forståelse med populærlitteraturens virkemidler, og samtidig oppfattes som nyskapende med sin «franske estetikk eller Moebius-stil» som han nå forsøker å forlate, eller videreutvikle.

Levende uttrykk

I Middelhavslandene er fotonoveller som «tegneserie» tålig populære, mens formen er stort sett ukjent i Norden og de angelsaksiske land. Sannsynligvis var tanken med «foto-serien» å skape større troverdighet og realisme enn de tegnete bildene, men har vist seg å fungere dårlig som tegneserie.

Intuitivt vet vi at et foto er et frosset øyeblikk, og en serie av slike gir oss en spontan opplevelse av noe stivt, stakkato og hvor snakkeboblene blir sære fremmedelementer i bildet. Det skjer, ikke fordi kamera i for seg lyver, men fordi det har fanget inn og dratt ut en del av en sammenheng i et uttrykksforløp. Å skape levende uttrykk beror like mye på bevegelse som statiske symptomer og i et kunstuttrykk må tapet av tid kompenseres ved å sammenfatte all nødvendig informasjon i et fastholdt bilde. Tegningen har hittil gjort det best.

Tegneserien er kombinasjoner, fastholdelsen av ulike elementer og det gjør tegneserie-mediet til mulighetens kunst. Etterpåklokskapen er den største visdom, heter det. Det kan se ut som om Goethes gamle venn Rodolphe Töpffer og hans ord ikke lenger trenger å være fullt så pessimistisk: «Billedhistorien, som kunstkritikken ikke har ofret noen oppmerksomhet, og som de lærde sjeldent bekymrer seg om, har alltid hatt stor innflytelse.»

Det var i 1845.

Finn Bjørklid

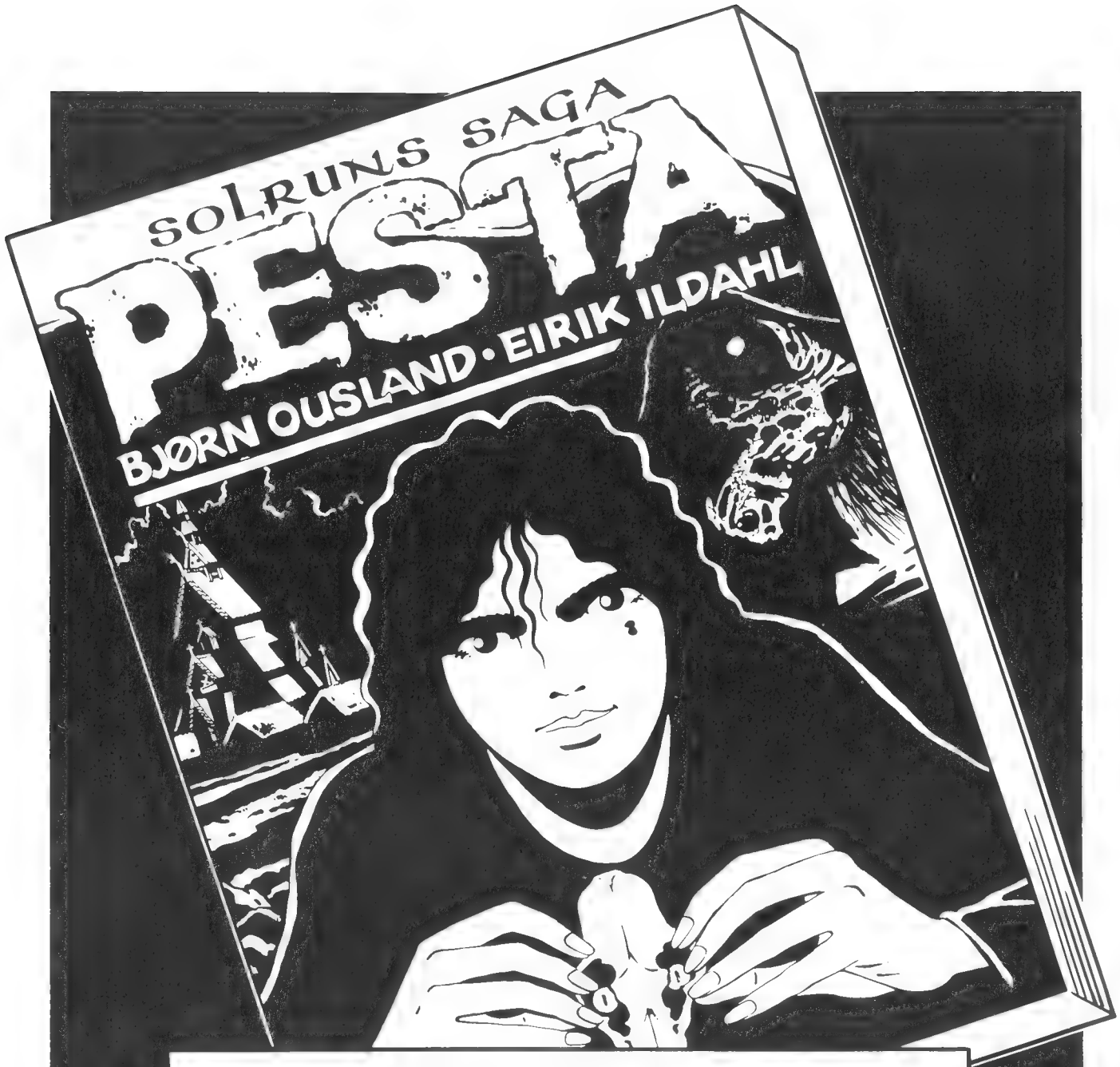

Svartedauen farer over landet, og i folkefantasien legemliggjøres farsotten av den groteske *Pesta*. Der Pesta feier med sopelimen vil alle dø, men der hun bare bruker riva, vil noen få bli stående igjen.

På sin ferd kommer også Pesta til den lille vestlandsbygda hvor Solrun bor. Hennes mor, den utstøtte Birgitta, blir regnet for å være ei heks, og mange i bygda holder henne ansvarlig for pesten. Etterhvert som mannedauen griper om seg, forlanger bygdefolket at Birgitta må dø. Solrun får heller ikke gå fri, for alle vet jo at Birgitta har avlet den ravnsvarte ungen med djevelen selv...

Denne tegneserieromanen er første bind i Solruns saga – en helnorsk tegneserie for et voksent publikum.

BLADKOMPANIET A.S

Elektrisk forsterkede snakkebobler

I begynnelsen var vinylplaten. Deretter kom plateomslaget. Sammen uttrykte de hemningsløst sex, drugs and rock'n'roll. I denne artikkelen ser Tor Sandberg på sammenhengen mellom tegneserier og rock. Det er ikke bare publikum som har begge medier til felles...

Først hadde ikke plateomslaget stort sett noen annen funksjon enn det rent funksjonelle: å beskytte platen mot skader som ødela vinylen og dermed musikk. Etter hvert forsto imidlertid både artister og plateselskaper at plateomslaget kunne være meget effektivt for å fremme salget av nettopp platen. Men etter hvert som denne ideen ble plukket opp av stadig flere, ble man nødsaget til å finne opp stadig flere virkemidler for ikke å drukne i mengden. Derfor er det slett ikke merkelig at tegneserien også ble inkludert for å skape en mest mulig visuell innpakning for platene. For mer enn noen annen musikkform er nettopp popmusikk og rock'n'roll en visuell opplevelse.

Det finnes etter hvert et utall eksempler på ulike kombinasjoner og forbindelser mellom dem som foretrekker å uttrykke seg via snakkebobler og dem som lar sine budskap runge elektrisk forsterket. To sider av B-kulturen har blitt en ny felles og kulturell side.

Den engelske gruppa *Jethro Tull* benyttet tegneserien for å forsterke sitt musikalske budskap i 1976. På plata «Too old to rock and roll – too young to die», brettes den tegnede historien om platas musikalske hovedperson Ray Lomas ut. Denne Lomas ligner forøvrig i urovekkende stor grad på *Jethro Tulls* ubestridte frontfigur Ian Anderson. Sistenevnte har imidlertid benektet dette på det sterkeste, men det kan også ha sin årsak i de konklusjoner som kritikerne trakk ut fra platas tittel, de musikalske kvalitetene på plata (eller manglende sådanne) og ikke minst tegneseriens innhold.

Serien handler nemlig om en rocker helt ute av kurs med hva som er dagens mote. Han fortrekker blant annet skinnbukser framfor de slengbuksene som rådet grunnen midt på syttitallet, og mister dermed også sjansene på damene og mer til. Michael Farrell og Dave Gibbons er kreditert for serien. Sistnevnte har blitt superstar i tegneserie-mediet med sin *Watchmen*-serie sammen med Alan Moore. Og på Tronsmo kan man skaffe seg en plate hvor tegneserieforfatteren Alan Moore synger. Og *Jethro Tull* har forøvrig spilt inn en melodi ved navn «Strip Cartoon».

Den amerikanske gruppa *Spirit* (!), som vokste fram via hippiebevegelsen, gikk et skritt videre i blandingen rock og tegneserier. På plata ved navn «The Adventures of

TOO OLD TO ROCK 'N' ROLL
--TOO YOUNG TO DIE!
RAY LOMAS IS THE LAST OF THE OLD ROCKERS...
SHOPS
ALL HIS FRIENDS HAVE GONE STRAIGHT...
LATEST PLATFOR
BUT RAY CANNOT ADJUST TO PRESENT DAY FASHIONS
RAY WRITES IN TO TAKE PART IN A QUIZ SHOW...
THAT'S THE CORRECT ANSWER! YOU'VE WON THE STAR PRIZE, QUIZZ-KID!
AND WINS!
RAY IS INVITED TO APPEAR AGAIN NEXT WEEK--HE CHECKS INTO A KENSINGTON HOTEL --ALL EXPENSES PAID
I'LL CARRY YOUR BAGS, MR LOMAS, SIR
THE NEXT DAY, RAY TAKES A STROLL NEAR HIS HOTEL
Horrids
JEEZ, WHAT A BLOODY CRAZED INSTITUTION!

Verdens mest engelske gruppe, Jethro Tull, har i flere sammenhenger benyttet seg av tegneserier.

Kaptein Kopter & Commander Cody in Potatoland» medfølger et eget tegneseriehefte. Tegneren er Craig Moore. Heftet inneholder foruten rene tegneseriesider også tekstene på melodiene og flere fotocollager.

Syrehodene i den interkontinentale hippiegruppa *Gong* gjør tilnærmet det samme på sin plate «Robot Woman 2». I stedet for et vanlig hefte, er historien som fortelles på plata illustrert på en stor dobbeltsidig plakat, i vakkert svart og hvitt.

Pete Wolley tegner og forteller. David Allan i *Gong* er selv en dyktig illustratør, og har tegnet en rekke plateomslag for gruppa si. Favorittmotivene er flygende tekanner og smilende halvmåner.

Andre artister som på en eller annen måte har benyttet tegneserier på platene sine, enten det nå dreier seg om selve omslaget, innerposen eller et vedlegg, er blant andre *The Rolling Stones* (ved trommeslager Charlie Watts i «Between the Buttons» og den mer etablerte tegneren Mark Marek («Dirty Work»), *The Sensational Alex Harvey Band*, *Spontanious Combustion* (ved Paul May), *Robin Hitchcock* (ved artisten selv), *Robin Lane & the Chartbusters*, *The Groundhogs* (ved Neal Adams), *Thin Lizzy* (Jim Fitzpatrick), *David Bowie* (Neon Park), *Savoy Brown* (David Astey), *Jimmy Castor Bunch* (John Pruitt) og selvfølgelig *Big Brother and the Holding Company*, som var gruppa til Janis Joplin. Omslaget i Robert Crumbs iøynefallende strek.

Trommeslageren i *Pink Floyd* er, og har alltid vært, Nick Mason. I tillegg til at han er en ivrig samler av veteranbiler, er han også en meget habil tegner, og har bl.a. tegnet omslaget på Pink Floyds egen samle-LP «Relics» og er svært opptatt av tegneserier. Tidlig i gruppas karriere foreslo han overfor designfirmaet *Hypnosis* at de skulle lage en parodi på gamle tegneserier som «Tiger», «Eagle», «Lion» og «Hotspur», som grunnlag for et konsertprogram for gruppa. Alle de fire

Pink Floyd har også vært flittigere brukere av tegneserier. Pink Floyds konsertprogram er laget av ikke ukjente Hipgnosis.

medlemmene var nemlig lite fornøyd med hvordan et konsertprogram vanligvis så ut. Som regel var de både dyre, fulle av kjedelige annonser og biografisk vrøvl om artistene.

Resultatet av Masons initiativ ble at designfirmaet laget et program som så definitivt var anderledes. Hver av de fire medlemmene ble presentert gjennom en tegneserie. Nick Mason ble fremstilt som sjøoffiser, Rick Wright som en livsfjern guru. David Gilmour ble den vågale motorsyklisten Dave Derring.

I tillegg deltok også den britiske og satiriske tegneren Gerald Scarfe med en tegneserie. Han har også senere samarbeidet med Pink Floyd. Scarfe laget coveret til albumet «The Wall» og tegnet også tegnefilmsekvensene i langfilmen av samme navn, som fulgte noen tid senere.

En del plateartister har også valgt å parodiere tegneserier på en eller annen måte på sine plateomslag. Fra 1970 til 1973 utgav «Increase Records» en serie plater med forskjellige artister. For å få kontinuitet på denne serien som gikk under betegnelsen «Cruisin'», ble omslagene utformet som som pastisjer på serier om college-ungdom. Illustrasjonene var ved en person som kalte seg «Rover».

Gruppa *Man* har på sin plate «Slow Motion» et omslag som viser en vanskelig identifiserbar person med en fisk i hendene. Før tegningen kom på plateomslaget, foretok man visse redigeringer. Derfor er det de færreste som er klar over at vedkommende figur egentlig er den kjente Alfred E. Neuman!

Mange plateartister har også selv sansen for å bruke blyanten eller maleskrinet. Det finnes en lang rekke eksempler på at musikere også kan være visuelle: Kevin Coyne, Paul Roberts, Syd Barrett, John Lennon, Joni Mitchell, Cat Stevens, Kenny Rowe (i *Capability Brown*), John Entwhistle (i *The Who*) og Jad Fair (i *Half Japanese*),

har alle vist eller avslørt at de kanskje kunne ha valgt en annen veg om omstendighetene hadde vært anderledes. Noen viser selvfølgelig større kreativitet og produksjon enn andre. Bob Dylan har kun vist et bilde som han selv har gjort, nemlig «Self Portrait», og som han selv gjør narr av. Cat Stevens har så og si uten unntak illustrert alle sine plateomslag selv. Noen med illustrerte tekstheftet, nesten som små bøker vedlagt, og på plata «Buddha and the Chocolate Box» medfølger en ren tegneserie av artisten selv.

Også her i den hjemlige steinrøysa har tegneserier blitt benyttet som virkemidler for å selge rock. *Jokke og Valentonerne* er vel de som har gått lengst i så måte. På begge deres LP-plater har det medfulgt mer eller mindre selvbiografiske tegneserier. Begge har vært tegnet av Jokkes meget spesielle tegnerbror Christoffer Nielsen. Han er kjent for sin utpreget naivistiske stil. Nielsen har gitt ut en rekke egne serier og har også mer eller mindre blitt en del av musikkavisa *Nye Takter* i Arbeiderbladet. Nylig har han hatt en serie ved navn «Jakten på Jack Harrison» gående. Den handlet om gruppa «Windows» og dens leder som visstnok aldri døde. Enhver likhet med Jim Morrison i gruppa «Doors» er selvfølgelig helt tilsiktet.

En interessant kuriositet er serien som var før «Jakten» i Nye Takter. Der handlet det om den mystiske gruppa «Elektrobugs». Den gruppa hadde ingen direkte forbindelse med det virkelige liv, før den oppsto i det virkelige liv, med Nielsens kamerat og tegner-kollega Michael Holmberg i spissen. Holmberg, som man kan si har gått fra serier til rock, var tidligere betraktet som det store talentet i det norsk seriemiljøet etter hans serier i *Brage* og *Gateavisa*.

Chr. Nielsen har også tegnet omslagene på Jokke-platene. Dessuten var han ansvarlig for kulissene i videoen *Monster Love* med Oslogruppa *Garden of Delight*.

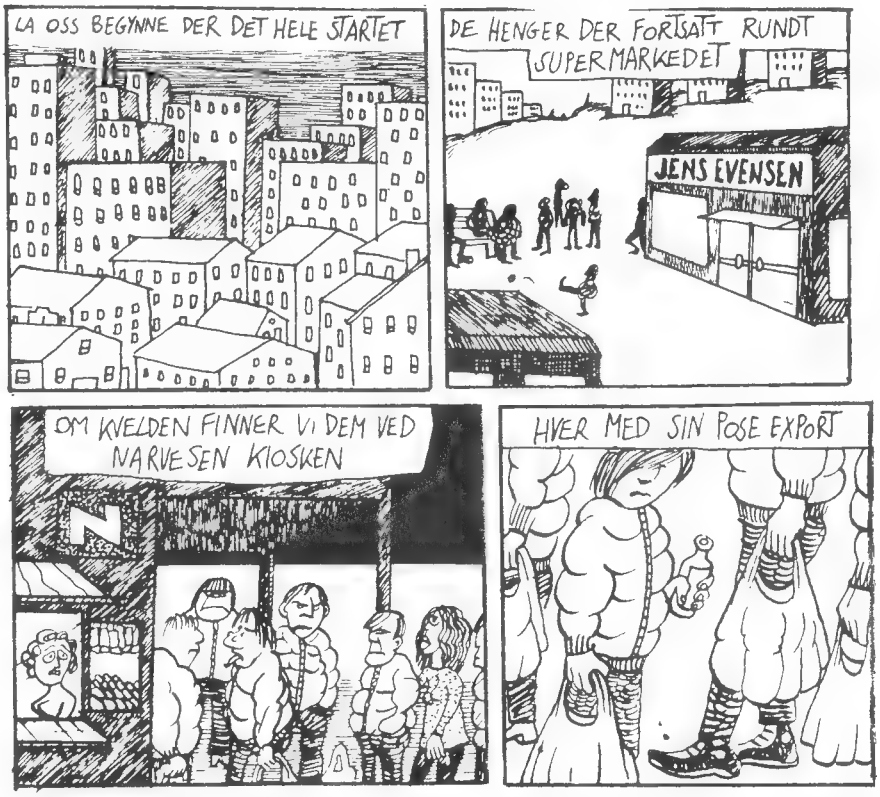
LA OSS BEGYNNE DER DET HELE STARTET
DE HENGER DER FORTSATT RUNDT SUPERMARKEDET
JENS EVENSEN
OM KVELDEN FINNER VI DEM VED NARVESEN KIOSKEN
HVER MED SIN POSE EXPORT

Det lønner seg å ha tegneferdige brødre når man spiller i rockeband. Det har iallfall Jokke og Valentinerne tjent på. Jokke-bror Ch. Nielsen har tegnet begge de meget iøynefallende omslagene til gruppas langspill-plater. Her et eksempel fra en av tegneseriene som også fulgte med platene.

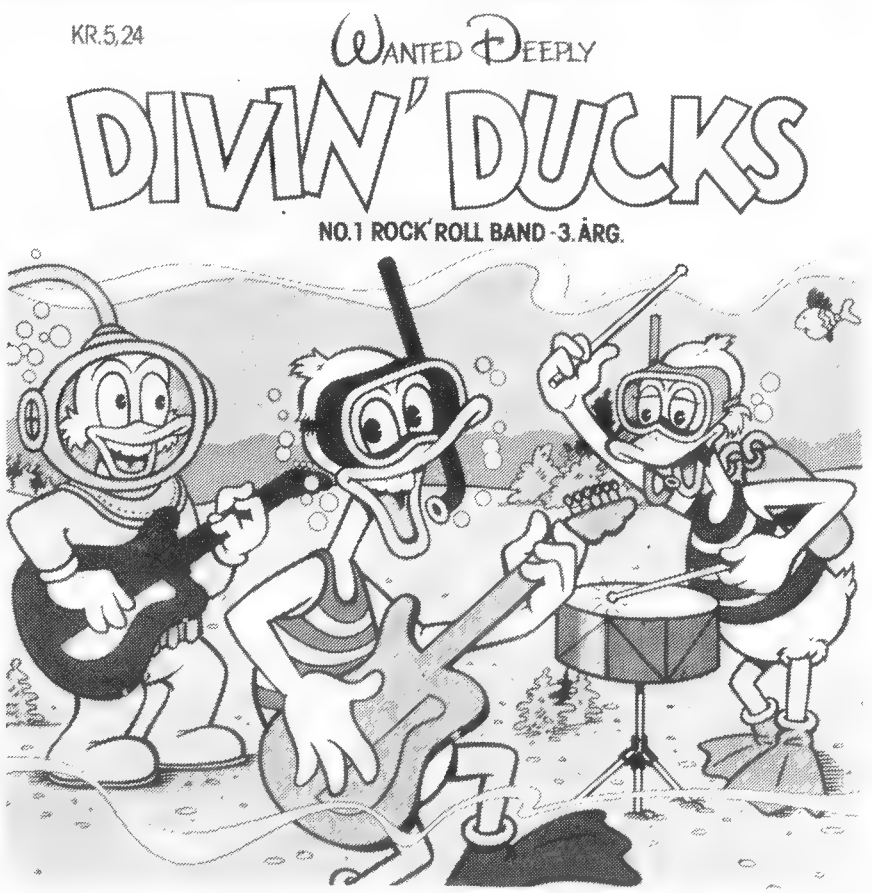

Divin Ducks etterlater ingen tvil om hvem som er forbildet på deres konsertplakater. Disneys ender er vel likevel ikke utstyrt med fullt så mange tenner som denne Oslogruppas fjærkledte.

Av andre norske (serie-)tegnere som har jobbet sammen med unge rockere kan nevnes Finn Graff («In Limbo»), Jan Erik Hals («Jumpin' Judas») og Espen Schei («De Grønne Glitrende Trær Goddag»).

Motsatt vei har *Vazelina Bilopphøggers* gått. De har ikke benyttet tegneserier på sine plateomslag, men selv blitt tegneseriefigurer. Ved hjelp av Dag Kolstad og Tommy Sydsæther har «høggera» blitt tilegnet flere album, som også er blitt oversatt i utlandet, iallfall Finland, og har dessuten mange opptredner i bladene *Pyton* og *Humor og Kanari*. Og til slutt viser det seg at gitaristen og hjernen i gruppa, Eldar Vågan, selv er en habil tegner med publiserte serier bak seg.

Vazelina Bilopphøggers har blant annet en låt som heter *Tarzan Boogie* på sitt repertoar. De er slett ikke alene om å synge om apenes konge, som etter å ha blitt født i en bok senere har figurert i utallige serier og filmer. Også et utall rockere har blitt inspirert av den engelske lorden som stort sett foretrakk bananer framfor knitrende pundsedler. Fra den nærmest uendelige rekken av tarzanister kan vi trekke fram *Van Der Graaf Generator*, *Det Elektriske Kjøkken*, *Baltimore* og Oslobandet *Kreegah* (!).

VREDE
MEGET LITEN
EH. KANSKJE BEST Å STARTE KONSERTEN, KARA? GULP!
OG NÅ FOLKENS! (ÆSJ)!! VAZELINA BILOPPHØGGERS!! (JEG HATER DEM, MEN BILLETTINNTEKTENE ER GODE Å HA!)
MINE DAMER OG HERRER! VI STARTER MED... SAUEMASSAKRE BOOGIE!
FEM, FIRE, TRE, TO, EN... SPELL, KARA!
MORN!
JAAAA! VAZELINA!
HE!
JOHO!
VAZELINAA!
KOM IGJEN, HOTTI!
HADDE ET LAM... BRUKT'N TEL KAM...
BÆBÆBOOGIE BÆBÆBOOGIE

Vazelina Bilopphøggers er nå stjerner både på hitlistene, på revyscenen og i tegneserieformatet. Tommy Sydsæther har sørget for at de har fått liv på papiret.

Men også andre tegneseriehelter har blitt besunget. *Alberto Y Lost Trios Paranoias* synger om Peter Parker, vår alles kjære edderkopp. *Kinks* synger om «Superman», mens *XTC* synger om dennes nære slektning «Supergirl». Det gjør forøvrig også den amerikanske kultgruppa av rockere, poeter og anarkister – *The Fugs* – på albumet «Alive at the Filmore East». *The Jam* har låta «Batman Theme» og David Bowie nevner Mickey Mouse sånn i forbifarten. *The Dukes of Stratosphear* har tonesatt vers om «Brainiacs Daughter», mens *Thin White Rope* synger mer generelt om sin «Disney Girl».

Det forekommer også mer direkte former for inspirasjon. I den svenske gruppa *DagVåg* har et av medlemmene valgt å kalle seg «Silver Surfarn», etter en ikke ukjent amerikansk merkverdighet av en superhelt.

Også på andre måter har tegneserier blitt brukt i sammenheng med rock. Den bergenske, spellemannpris-vinnende gruppa *The Aller Værste* brukte Mikke Mus som utgangspunkt på sin plate «Disneyland i de tusen hjem». På omslaget ble den stakkars musa vanhellighet på en måte som sikkert har opprørt Mikkes mest hjertelige venner. Blant annet ble Mikke påsatt hoggtenner og ekstra øyne og ører. På baksiden svevde søte Tingeling (fra «Peter Pan») omkring. Men alle Andy Warhol-kloner synes omslaget er fantastisk.

Oslo-gruppa *Divine Ducks*, som forøvrig kommer med plate til høsten, har også benyttet seg av Disneys figurer. De lager en klar parodi på de nebbete innbyggerne i Andeby på sine konsertplakater.

Også i tegneseriene har det vært forsøk på elektrifisere serie-rutene. I det amerikanske serie-magasinet *Heavy Metals* storhetstider hadde de et par ganger i året det de kalte «Special ROCK issue». Faste tekstspalter behandlet temaer som sex, science-fiction, rock og tegneserie. Hva mer kan man ønske seg, bort-

sett fra drugs? Og lett glorete serier, som engelske Angus McKie som lar sin figur selge sjelen til djevelen for å kunne utføre den fantastiske gitarsoloen. Franske Voss tegner fascistiske rockstjerner i det ytre verdensrom. Og endelig den ultimate rock'n'roll-tegneserie som benytter sangteksten som billedtekst og parallell-illustrerer denne med både handlingsreferat (som opptrer som stemninger) og action-bilder (sangerens dramatiske positurer). Et typisk eksempel er den mer ukjente Tom Yeates' Jimi Hendrix-hyllest i Heavy Metal i oktober-nummeret 1980. Å ta opp alle rock-tegneserier vil være for plasskrevende. Heavy Metal fløt over av dem og bare John Lennons død avfødte en mengde sentimentale tegneserier med notetegn, ikke alle like gode selvsagt.

Vi har tidligere nevnt at også tegneserietegnere kan lage lyd. Et eksempel som slår er den amerikanske tegneren og kultfiguren Robert Crumb. Han startet på begynnelsen av syttitallet en gruppe med det velklingende navnet *Robert Crumb and His Cheap Suit Serenaders*. Crumb selv sang og spilte banjo – et instrument som er flittig avbildet i hans serier. Gruppa var en en trio, og hvor den andre heter Robert Armstrong, skaperen av de løsslupne *Mickey The Rat*-seriene. Gruppa ga ut et par skiver på 78 omdreininger og en vanlig LP-plate med ballader, gamle valser, og blues fra tretti- og førti-tallet.

Crumb selv trakk seg ut av gruppa da han mente at publikum kom for å se ham – tegneren – og ikke først og fremst på grunn av musikken. Ellers er Crumb opptatt av musikk i sine serier. Enten indirekte, historier som handler om musikk, den tapte blues-låten eller gutta som samler på jazzplater. Eller direkte, historier som er nesten handlingsløse, men er illustrerte sangtekster.

De som har hørt Robert Crumb på plate eller lest hans historier vet hans avesjon for rock'n'roll og hans søken tilbake til mellomkrigstiden. En fyr som Crumb avskyr er Bruce Springsteen, mens Crumbs egne fans liker som regel både Crumb og Springsteen. Sin vane tro utfordrer Crumb nå sine tilhengere med en ren hatefull Springsteen-tegneserie.

Det er også et møte mellom rock og tegneserier, et pro et contra-forhold innenfor den samme kulturen, hvor hovedlinjer og underlinjer og tidsstrømmer glir inn og ut av hverandre hele tiden.

Kilder: **Tor Sandberg**

-The Book of Rock List
-The Album Cover Album
-Walk Away Renee – the Works of Hipnosis
-Kilde R. Crumb: Finn Bjørklid

A TONE AS SWEET AS HONEY WITH AN INFINITE SUSTAIN AS LONG AS A SUMMER RAIN
THE LIGHTS STABBED INTO THE CONVULSING MASS AS THE BACKING BAND BLEW INTO A TWELVE-BAR BOOGIE AND WHEN EDDIE CAME IN ON LEAD THE GUITAR SANG SO PURE AND CLEAN THAT THE BOUNCERS BEGAN TO CRY

Føler du deg utenfår?

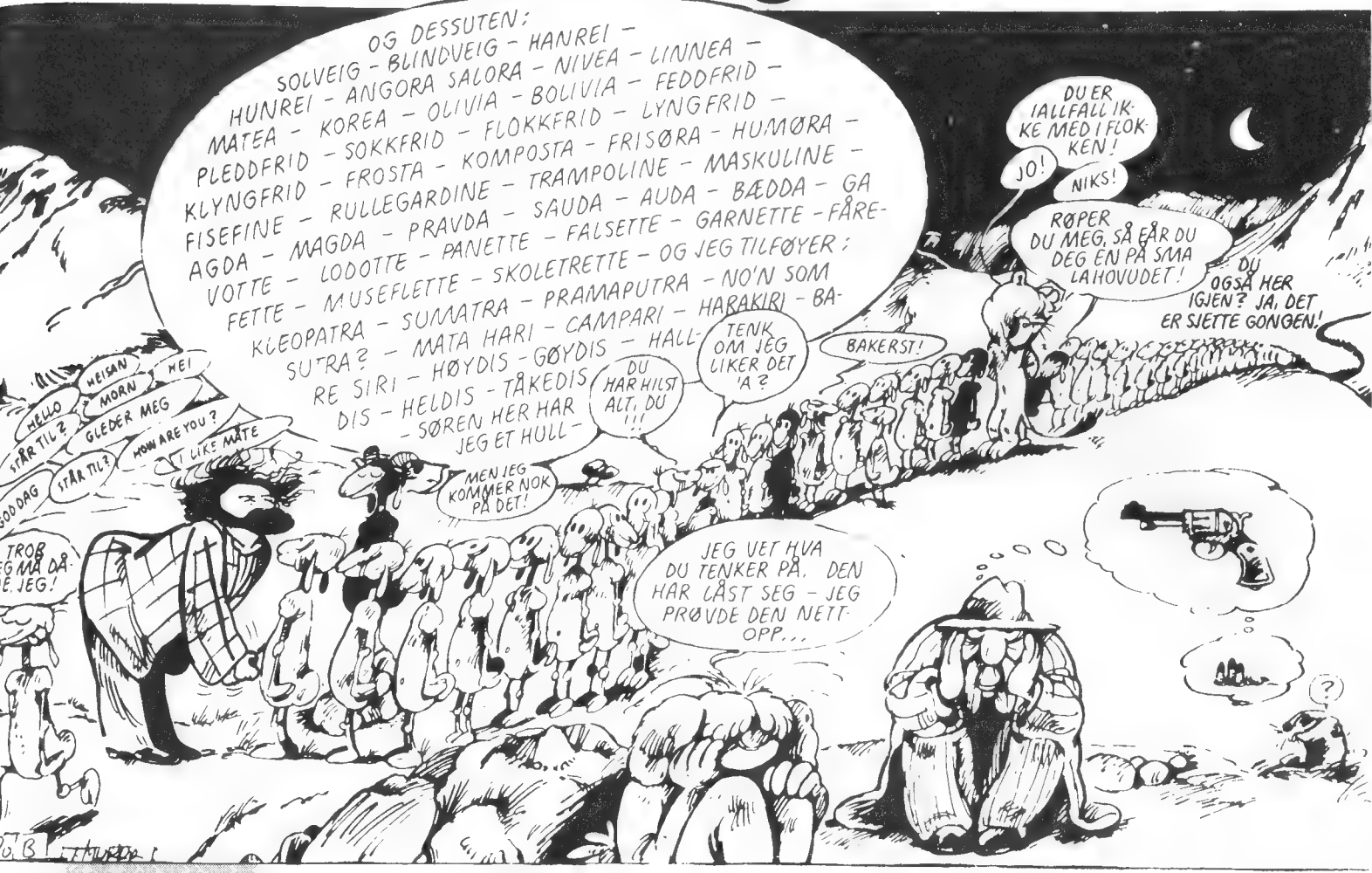
OG DESSUTEN:
SOLVEIG - BLINDVEIG - HANREI -
HUNREI - ANGORA SALORA - NIVEA - LINNEA -
MATEA - KOREA - OLIVIA - BOLIVIA - FEDDFRID -
PLEDDFRID - SOKKFRID - FLOKKFRID - LYNGFRID -
KLYNGFRID - FROSTA - KOMPOSTA - FRISØRA - HUMØRA -
FISEFINE - RULLEGARDINE - TRAMPOLINE - MASKULINE -
AGDA - MAGDA - PRAVDA - SAUDA - AUDA - BÆDDA - GA
VOTTE - LODOTTE - PANETTE - FALSETTE - GARNETTE - FÅRE-
FETTE - MUSEFLETTE - SKOLETRETTE - OG JEG TILFØYER:
KLEOPATRA - SUMATRA - PRAMAPUTRA - NO'N SOM
SUTRA? - MATA HARI - CAMPARI - HARAKIRI - BA-
RE SIRI - HØYDIS - GØYDIS - HALL-
DIS - HELDIS - TÅKEDIS
- SØREN HER HAR JEG ET HULL -
DU HAR HILST ALT, DU !!!
TENK OM JEG LIKER DET 'A?
BAKERST!
DU ER IALLFALL IKKE MED I FLOKKEN!
JO!
NIKS!
RØPER DU MEG, SÅ FÅR DU DEG EN PÅ SMA LA HOVUDET!
DU OGSÅ HER IGJEN? JA, DET ER SJETTE GONGEN!
HELLO
HEISAN
HEI
MORN
GLEDER MEG
STÅR TIL?
HOW ARE YOU?
I LIKE MÅTE
STÅR TIL?
GOD DAG
MEN JEG KOMMER NOK PÅ DET!
TROR EG MÅ GÅ. E. JEG!
JEG VET HVA DU TENKER PÅ. DEN HAR LÅST SEG - JEG PRØVDE DEN NETT-OPP...
?

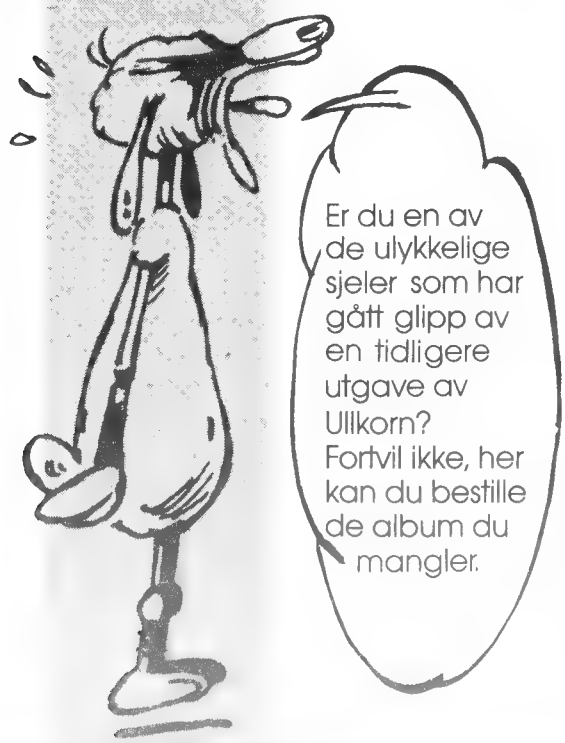

Er du en av de ulykkelige sjeler som har gått glipp av en tidligere utgave av Ullkorn? Fortvil ikke, her kan du bestille de album du mangler.

ULLKORN ®

– Tegneserieverdenens nye kultserie

Jeg bestiller Ullkorn-album nr.

☐	1	Helt på viddene	Kr 20,-
☐	2	Ikke et får bedre	Kr 20,-
☐	3	Like dyr leker mest	Kr 23,-
☐	4	Bø, bø, lille lam	Kr 23,-
☐	5	Det løsnet i skogen	Kr 25,-
☐	6	Varsko væcæær!!	Kr 25,-
☐	7	Når nettene blir trange	Kr 29,5

NB! Porto og oppkravsgebyr kommer i tillegg.

Navn: .....

Adresse: .....

Postnr./-sted: .....

Underskrift av person fylt 18 år.

Kupongen sendes til

A/S Hjemmet - Serieforlaget
v/Bjørnar Tretterud
Postboks 1548 Vika
0119 Oslo 1.

Bjørn Ousland:

«Det viktigste for meg er stemningen»

Til daglig er illustratøren (som han benevnes i telefonkatalogen) Bjørn Ousland å finne i en solfylt loftsleilighet på Grünerløkka. Der bor 29-åringen med sin samboer. Imidlertid er Ousland oppvokst på Nesodden, og det er hit han drar når sola blir for varm og svettedråpene truer med å ødelegge møysommelig tegnede originaler.

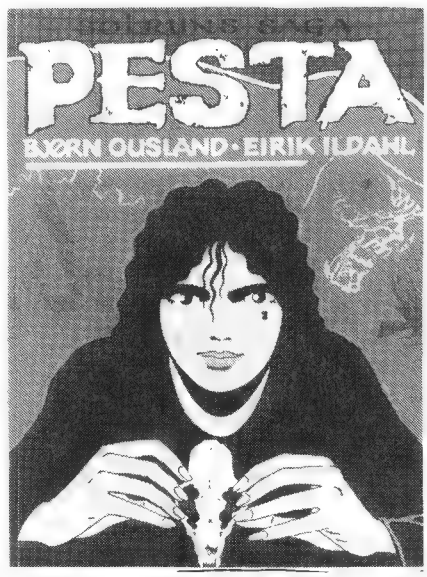

På Nesodden er det fred og ro og en hage som er god å vandre i mens han funderer over utviklingen i «Solruns saga». Dette prosjektet har Ousland gitt seg i kast med sammen med manusforfatteren Eirik Ildahl. Så langt er det uten tvil det mest ambisiøse verket Ousland har lagt sine lange, tusjflekkete fingre på. Tidligere har han stort sett holdt seg til serier med et visst humoristisk tilsnitt.

Hans bakgrunn teller et år ved Westerdahls reklameskole i Oslo, deretter reiste unge Ousland til USA for å få tegnerudannelse. Ved Joe Kubert College fikk Ousland opplæring på de fleste områder. Et par ting for amerikanske forlag fikk han også tid til å gjøre før han kom tilbake til gamlelandet.

Ganske snart kom Ousland i kontakt med Eirik Ildahl. Det skjedde gjennom serien Moe Bodyguard, som gikk som serie i Helgenen. Dette varte omtrent et års tid og en fem, seks episoder ble resultatet.

Senere kom Snackman, en figur utarbeidet sammen med Terje Nordberg, men som Ousland etter hvert overtok også manusarbeidet på. Snackman hadde flere opptredener i blad fra forlaget Gevion og ble også lansert i albums form. Pommfri Bogart var også en skapelse som så vidt fikk sett dagslys før den ble stedt til hvile igjen. Eller på is som Snackman, som Ousland selv beskriver det. For tre år siden begynte imidlertid arbeidet med Solruns saga. Så langt er første bind i hyllene. I mars 1989 kommer bind to. Den foreløpige slutten kommer på samme tid året etter, hvis tidsplanen holder.

–Hva var egentlig utgangspunktet for Solruns saga?

–Gevion visste at jeg ønsket å gjøre andre ting, at jeg hadde lyst til å uttrykke meg mer kunstnerisk. De bad meg om å komme med et forslag til hva dette kunne være, forteller Ousland.

–Jeg grublet lenge på dette. Til slutt fant jeg ut at jeg ville gjøre noe typisk norsk og jeg begynte å arbeide ut fra en idé om å tegne norske eventyr. Men etter hvert gikk det opp for meg at dette ville bli alt for omfattende. Jeg ville måtte skrive et manus på 60–70 sider, omtrent som en roman. Dette hadde jeg ikke erfaring nok til å gjøre selv.

–Hvordan ble det til at Eirik Ildahl kom inn i bildet?

–Jeg hadde jo arbeidet sammen med Eirik tidligere og var fornøyd med ham på flere måter. Eirik er en dyktig manusforfatter og lett å samarbeide med. Det går an å komme med kritikk. Han er i stand til å ta imot impulser fra meg. Dette var en viktig årsak til at det ble Eirik. Arbeidet med Solruns saga har derfor ikke vært slik at en har skrevet og en har tegnet. Vi har blandet oss opp i det den andre har gjort og på den måten kommet fram til løsningene sammen.

–Hvem var det som kom med ideen til at serien skulle omhandle Svartedauen?

–Det er umulig å si nå. Vi kom vel fram til ideen sammen. Hvis vi går inn på historien mer i detalj, hadde jeg nok en god del å gjøre med historien i det første albumet. Etter 6-7 synopsisversjoner lagde jeg et manus i skisseform. Riktignok ble det aller meste av dette vraket ganske grundig, men et par ting ble igjen, selv om vi reviderte historien tre-fire ganger. Da vi begynte arbeidet med Solrun arbeidet vi svært tett for å finne formspråket, men nå da vi har klart det, vil samarbeidet bli noe mindre intimt.

–Jeg har forstått at dere har gjennomført et ganske omfattende research-arbeid i forkant av første del av Solruns saga. Blant annet var du på Vestlandet hvor handlingen finner sted?

–Ja, det var for å få tak på det visuelle. Jeg kjørte en tur over. I fire dager kjørte jeg rundt. Først dro jeg ned til Borgund for å se på stavkirken der. Egentlig var det ikke nødvendig, for jeg hadde mange fotoer allerede, men jeg ønsket å gripe tak i stemningen. Ettersom jeg kjørte fra tidlig om morgenen fra før det ble lyst og helt til det ble mørkt, rakk jeg ikke å tegne så mange skisser. Det ble mest å ta foto, stort sett. Men disse ble senere bakgrunn for en rekke tegninger. Det var forøvrig høsten 1986 at denne turen fant sted. Stemningen var da slik jeg ønsket den.

–Hvordan har du gått fram for å få klesdrakter, hus og bruksgjenstander mest mulig korrekt?

–Jeg har vært på biblioteker rundt omkring og mye på Folkemuseet på Bygdøy for å se hvordan husene så ut. Klesdrakter og sånt har jeg funnet fram til i bøker. Jeg har lest alt jeg har kommet over om middelalderen, men det er slett ikke så mye jeg har funnet. Så langt jeg vet er det bare funnet en eneste drakt i Danmark fra denne tidsperioden. For det meste har jeg måttet støtte meg til rekonstruksjoner. I enkelte tegneserier har jeg også funnet klesdrakter og andre ting, selv om disse har vært lokalisert til sydligere strøk, som regel.

Men det viktigste for meg har vært å skape en viss stemning. Folk skal kunne få inntrykk av at historien virkelig finner sted i middelalderen. En historiker ville nok finne ut at langt fra hver detalj stemmer, men jeg ser det som det viktigste å skape en god leseropplevelse.

–Den stilen du har brukt i Solruns saga er ganske forskjellig fra hva du tidligere har gjort?

–Ja, jeg har prøvd å jobbe med en enklere stil enn hva jeg tidligere har gjort. Da jeg kom fra statene var jeg veldig interessert i science fiction, med detaljerte tegninger, små skraveringer og slikt. I Solruns saga går det mer i store flater hvor det bare er enkelte detaljer, men hvor disse til gjengjeld er svært detaljerte. Jeg har forsøkt å gi inntrykk av at det enkelte bilde inneholder mye uten samtidig å skape et rotete inntrykk. Utsnitt og layout har tatt mye tid. Jeg har prøvd å ta med bare det nødvendige uten at dette samtidig skal gå ut over lesbarheten. Det gjelder også ikke å ta bort for mye.

Jeg tror nok at vi kommer til å jobbe videre med dette i bind to, og jeg håper at vi klarer å utvikle stilen. Men samtidig må vi passe på slik at det ikke blir for glatt og «profft». Tegningene må ha liv i seg. Det blir de største utfordringene i neste bind.

–Hvordan er du selv fornøyd med «Pesta», første bind i trilogien?

–Jeg var fornøyd da bindet var ferdig. Det er jo nesten et år siden nå. Historiestilen og fortellingen er jeg godt fornøyd med. Komposisjonen og fortellerteknikken gjennomgikk vi jo mange ganger. Men det er en del tegninger jeg gjerne skulle ha gjort om. Jeg synes at jeg ser en forbedring i det jeg lager nå. I neste bind vil nok selve helheten bli bedre.

–Når kommer neste bind i salg?

–Planen er at det skal gå omtrent et år mellom hvert bind. Dette tilsier utgivelse i mars til neste år.

–Hvordan har salget av første bind gått?

–Det går visst brukbart, hvis det da ikke stopper opp helt nå. Det virker som om forlaget er fornøyd.

–Solruns saga er også blitt lansert i utlandet?

–Så langt er det bare Danmark som har tatt bladet, men jeg synes dette er gøy. Jeg har riktignok bare sett én dansk kritikk, men den var meget god.

–Hvordan er du fornøyd med kritikken av første bind?

–Den har vært temmelig bra. Den var dårlig i VG, og det er vel der folk flest ser det. Imidlertid synes jeg det er dumt at Dagbladet ikke brydde seg om utgivelsen overhodet. Som vi ser det, er det vår største målgruppe som leser Dagbladet. Jeg synes det er ille at Dagbladet som kjørte fram franske tegneserier stort for et par år siden, overhodet ikke har skrevet om Solruns saga, som

ved siden av Bomanns arbeider vel må være det viktigste som har skjedd innenfor norske tegneserier.

–Når vi ser på den utviklingen som har skjedd med dine tegninger er det litt av et sprang fra Snackman til Solrun. Hva trives du best med selv?

–Det er ting som Solruns saga jeg ønsker å gjøre. Men det er ikke økonomisk mulig å leve av bare å lage album. Snackman var moro å jobbe med, men den største utfordringen ble vel etter hvert å skrive historien, og få leserne fengslet av den. Det var artig, men i lengden ville det ikke ha vært tilfredsstillende. Men det er likevel synd det ikke ble mer ut av det. De siste historiene fungerte godt.

–Hvor langt har arbeidet kommet med bind to?

–Jeg har akkurat (ved inngangen til juli) fått tredje versjon av manus. Jeg håper dette er den endelige versjonen. Vi har hatt møter kontinuerlig og jeg har tegnet en del skisser for å se hvordan det har fungert. Konsulenter fra forlaget samt Jon Gisle har uttalt seg om historien. Dette har ikke bare kommet som et ønske fra forlaget, men like mye fra Eirik og meg. Vi som skapere ønsker hele tiden at andre skal være fornøyd med det vi gjør. Forlaget setter selvfølgelig pris på det, men vi ønsker det som sagt også selv. Når man arbeider så tett inn på historien som Eirik og jeg gjør, blir det av og til vanskelig å se feil og mangler.

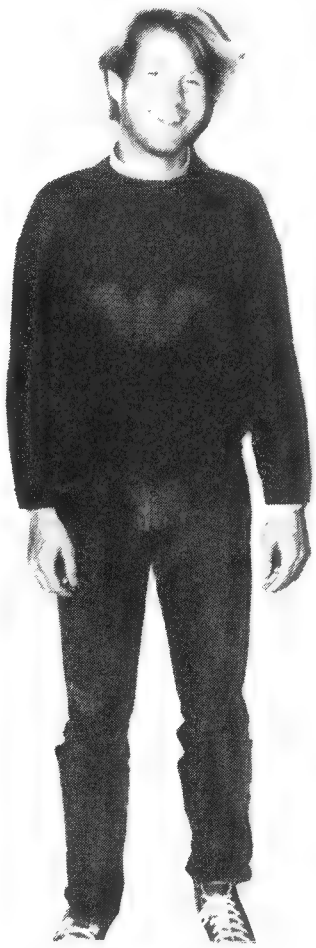

–Har du gjort noe research-arbeid foran bind nummer to?

–Ja, jeg arbeidet en god del med dette. Vi stedfester ikke handlingen så veldig i bind to, men vi har reist noe nordover til en litt mer fruktbar bygd. Jeg har ellers vært en del ute i skogen for å tegne utmark, jorder, trær, skog og slikt. Det er mer på dette området jeg nå vil forsøke å utvikle meg.

Med hensyn til spranget fra én genre til en annen, var det jo også et sprang på den måten at jeg nå måtte begynne å arbeide med skisser som ingen andre fikk se og mye forarbeid på andre områder. Det hadde jeg jo ikke gjort tidligere.

–Har du nå andre prosjekter på gang ut over Solruns saga?

–Nei, ingen store ting. Det blir noe for Pyton og sånn, slik at jeg kan leve av det. Men dette er alle korte og kommersielle serier. Solrun vil bli min hovedbeskjeftigelse i hvert fall fram til nyttår 1990.

–Vil det komme flere historier om Solrun?

–Vi får se om vi har noe mer å fortelle når den tid kommer. Hvis vi har publikums interesse og forlaget med oss, og vi samtidig føler for det selv, er det ikke utenkelig at det kommer mer, avslutter Bjørn Ousland.

Tor Sandberg

DEN MYSTISKE
MANNEN
FRA HAMAR

Plutselig dukket Eirik Ildahl opp i flere sammenhenger på én gang. Et par måneder etter nyttår utkom *Pesta*, første bind i albumserien *Solruns saga*, som Bjørn Ousland har tegnet etter manus av Ildahl. Albumet fikk en overstrømmende anmeldelse av undertegnede i TEGN, og det står jeg ved. En sterkere tegneserie er aldri blitt laget i Norge.

Det neste som skjedde, var at TEGNs co-redaktør, Finn Bjørklid, holdt opprydning i rotet sitt og avdekket fire gamle numre av det motkulturelle bladet Vannbæreren. Her finner man en tegneserie av Erik Ildahl med flere titler; vi kaller den for enkelhets skyld *Den mystiske mannen*. «En glemt klassiker i norsk tegneseriekunst,» konstarterte Bjørklid, og han har rett. Vi trykker den derfor i dette nummeret av TEGN, og det er første gang den publiseres i sammenheng. Vannbæreren trykket den nemlig ganske fragmentarisk, med en stripe hist og en stripe her gjennom hele bladet, og gjennom fire numre av det.

Noen uker etter fikk jeg fornøyelsen av å være konsulent på bind 2 av Solruns saga, som ventes utgitt i begynnelsen av 1989, og som tegner til å bli en verdig oppfølger til Pesta. Samtidig kom nyheten om at Filmeffekt A/S har sagt seg interessert i et manuskript av Eirik Ildahl og Geir Eriksen. Kanskje er opptakene allerede gjort når dette leses.

Dermed var det klart. Eirik Ildahl måtte bli intervjuobjekt i dette nummeret av TEGN.

EIRIK ILDAHL HAR SNAKKET MED JON GISLE

Kreative karbonader og Lucky Luke på utedo

Eirik Ildahl har lagt tusjpennen på hylla og er nå fullblods forfatter. Han er en av de få i Norge som lever av å skrive filmmanus. Tegneserieforfatterskapet har han som bierverv. Han har alle de ytre karakteristika som man forventer hos en forfatter: skjegg, briller festet i en snor rundt halsen, Ringnes pils, middels sterke sigaretter og dyp respekt for deadline. Vi møtes en solfylt junidag på Herregårdskroen i Oslo, de intellektuelles samlingssted om sommeren. Eirik viser sin kreativitet ved å bestille karbonade med løk *og* speilegg, enda menyen bare åpner for løk *eller* speilegg. Visuelle medier bygger på kombinasjon. Så også med karbonadesmørbrød.

–Jeg har ikke lest den på mange år, sier Eirik idet han overleverer meg originalene til Den mystiske mannen. –Jeg håper alt er på plass.

–Den mystiske mannen ble publisert i 1975, men er datert to år tidligere. Du må ha vært bråmoden?

–Takk skal du ha. Serien er tegnet i 1972–73, da jeg var 15 år gammel. Moden? Tja…

–Det kan iallfall ikke ha vært det første du tegnet?

–Nei, jeg har tegnet så lenge jeg kan huske. Begge foreldrene mine er arkitekter, så til en viss grad er jeg arvelig belastet. Blyant og papir var mine første leketøy. Dessuten lærte jeg tidlig å lese og skrive, slik at jeg som femåring var i stand til å lage en serie med snakkebobler. Det var over et Asbjørnsen og Moe-eventyr om en gås som alt henger fast i – husker ikke hva det heter.

–Ellers var det vel med deg som med de fleste av oss – at Donald var

ELLER HVOR HAR VANNBÆREREN HENDTET VANNET

det første møtet med tegneseriene?

–Ja, jeg er ikke noe unntak i så måte. Og etter Donald kom kaptein Miki og de andre serieheftene i kvartformat. Det som derimot var spesielt, var at jeg oppdaget Lucky Luke på en utedo på Tjøme allerede i 60-årene. Dette var lenge før Lucky Luke-albumene begynte å komme på norsk, men det viste seg at han i en periode gikk i et ukeblad under navnet Lucky Boy. Jeg ble enormt fascinert av figuren og laget noen serier med ham, men de endte i skuffen og ble liggende der.

–Når fikk du publisert en tegneserie første gang? Var det Den mystiske mannen?

–Nei, som så mange andre debuterte jeg i lokalavisen på mitt hjemsted. Jeg vokste opp på Hamar, og da jeg var 14 år gammel begynte de å publisere en vikingserie jeg laget, Røde Ravn. På samme tid oppdaget jeg Asterix, som påvirket min serie. Dessuten innførte jeg en tidsmaskin som brakte mafialederen Al Capone til vikingtiden så han kunne delta i Karl den stores kroning sammen med Røde Ravn.

–Bevare meg vel. Men så kom altså Den mystiske mannen. Hvordan ser du på den serien nå i moden alder?

–Den var nok et pubertetsforsøk på å orientere seg i tilværelsen. Serien foregår i et univers som har flere nivåer og skildrer en indre reise gjennom disse nivåene.

–Du sier nokså klart i Den mystiske mannen at alt vi tror på, fins inni oss selv. En slags nihilisme?

–Forsåvidt, skjønt det fysiske univers eksisterer. Det eneste som har skal vi si ytre eksistens i serien, er Hedmarksvidda hvor hovedpersonen går på ski. Ikke noe annet i serien eksisterer utenom han selv, så det stakk nok en nihilist i meg den gangen. Historien havnet altså i Vannbæreren, som var en av flere subkulturelle blekker jeg abonnerte på i den tiden. Jeg må tilstå at jeg ikke leste så mye i dem!

Fenomenet tro

–For meg fortoner Vannbæreren seg som et sent utslag av sekstiåtterkulturen og dens forsøk på å finne nye ting å tro på, enten det nå dreide seg om religion, politikk, stoff, meditasjon eller mystisisme. Kom ikke Vannbæreren på et tidspunkt da denne tiden nærmest var over?

–Husk at sekstiårene i Norge stort sett falt innenfor syttiårene! Trolig toppet det seg i 1972, med EF-avstemningen. Du sto antagelig midt oppi dette, mens jeg, som er noen år yngre, kanskje dro fordel av å være sent ute.

–Kanskje. Min aldersgruppe våknet opp den 26. september 1972 og tenkte: «Jøss, vi har vunnet! Hva skal vi slåss mot nå?»

–Og dermed klappet dere sammen.

–Det gjorde vi. Men du kom altså til bevissthet ***etter*** *1972, og i Den mystiske mannen later det til at du tar avstand fra både tradisjonelle og nye forsøk på å klamre seg til noe å tro på. Du går til et frontalangrep på selve fenomenet tro og oppfordrer leseren til isteden å oppsøke de ressurser han har inni seg. Jeg synes jeg ser et tematisk slektskap med Solruns saga?*

–Her setter du fingeren på noe jeg ikke selv har tenkt over. Solruns saga dreier seg også om tro, men her er den magiske virkeligheten virkelig. Magien *virker,* selv om den er et uttrykk for noe som er inne i personene. Jeg er blitt mindre beinhard materialist etter hvert og har fått større respekt for de irrasjonelle krefter i mennesket.

De visuelle mediene

–I din grønne ungdom tegnet du selv etter egne manus. Senere har du sluttet som tegner og blitt ren forfatter, men nesten bare for visuelle media – film og tegneserier. Du må være en av de meget få her i landet som ernærer deg som filmforfatter?

–Kanskje den eneste, men bak dette ligger en lang utvikling. Jeg sluttet ikke helt brått å tegne. Etter Den mystiske mannen prøvde jeg meg med en science fiction-serie, en historie om en flergenerasjonsreise der personene leter etter verdener med intelligente vesener. Den ble for avansert og ble ikke publisert.

Samtidig fokuserte jeg meg altså inn på film etter artium i 1976. Det var kanskje litt tilfeldig i første omgang; noe skal man jo leve av. Jeg var produksjonsassistent i fjernsynet, scenearbeider, lysarbeider og så videre innen film, og jeg jobbet også bak lyskasterne på Det Norske Teatret. Det er kanskje litt paradoksalt at samtidig som jeg innrettet meg mot visuelle medier – teateret er jo også et slikt medium – bestemte jeg meg for å bli forfatter. Jeg ville ikke tegne mer.

Dermed ble jeg nattevakt i Flyktningerådet, for da kunne jeg sove på jobben og skrive om dagen. Slik ble blant annet romanen «Fortellingen om Den» til, en science fiction-bok som utkom i Luna-serien i 1981. Den handler om den-ene og Den. Den-ene er en utdødd livsform, og siden alle den-er het Den, heter også den den-en som er hovedperson i boka, Den.

–Det var jo klinkende klart!

–Forlaget reklamerte med at boka var «virkelig (s)om fantasien – fantastisk (s)om virkeligheten» eller noe slikt. Det kan det være noe i, og det viser at jeg allerede da var på vei bort fra den nihilistiske materialismen i Den mystiske mannen.

Dette er min eneste bok, og jeg har ikke planer om å utgi flere. Riktignok prøvde jeg meg en gang til overfor Gyldendal, men det gikk skeis fordi forlagskonsulenten ikke skjønte strukturen i boka. Jeg leverte en roman og fikk avslag på en novellesamling. Antagelig misforsto konsulenten fordi romanen omfattet flere korte fortellinger innen en rammefortelling.

–«1001 natt» à la Ildahl?

–Ikke helt, for i min bok er det *samme* historien som fortelles i for-

skjellige genrer, alle som trivialnoveller, men altså i en ramme som gjør helheten til en roman. Konsulenten så ikke helheten, bare novellene, og siden de attpåtil fremsto som triviallitteratur, er det klart at en kulturinstitusjon som Gyldendal vendte tommelen ned. Da jeg leste manuskriptet senere etter å ha fått det mer på avstand, kom jeg til at avgjørelsen antagelig var fornuftig. Og dermed var det slutt på min karriere som bokforfatter.

Kommersialismen – en beinhard skole

Karbonadesmørbrødet kommer, med speilegg, uten løk. Restauranten klarer tydeligvis ikke å foreta andre kombinasjoner enn dem som er kodifisert i menyen. Vi tar oss ikke tid til å klage.

–Tidlig på 80-tallet var du involvert i en slags forløper til TEGN...

–Det var et blad som het SerieFokus, som inneholdt tegneserier og en del artikkelstoff. Dette var etter at Hjemmet hadde gitt opp Serieleseren, og lenge før TEGN kom på lufta. Initiativet kom visst fra Norsk Tegneserieakademi, Semic tente på ideen, og Terje Nordberg og jeg sørget for å bli redaktører. Bladet gikk inn etter fem numre; i likhet med Serieleseren tapte det vel på manglende leservennlighet.

–I SerieFokus festet jeg meg spesielt ved en serie som het ***Dyrets tegn*** *av pseudonymet Knut Berg. Streken minner om Terje Nordberg, men manuskriptet skulle ikke tilfeldigvis være av Eirik Ildahl?*

–Den var iallfall ikke av Knut Berg! Både manus og tegninger var av både Terje og meg. Vi jobbet om hverandre. Faktisk var det noe av det siste jeg tegnet. Synd den ikke ble gjennomført. Vi hadde jo det videre opplegget klart.

–Var det da du ble knyttet til Semic?

–Nei, egentlig skjedde det under et seminar i København hvor jeg traff Ulf Granberg i svenske Semic. Han er liksom Fantomets bobestyrer i Skandinavia. Så ble jeg satt til å skrive Fantomet-manus. Parallelt med dette skrev jeg Donald-manus til serier som ble tegnet av Freddy Milton for nederlandsk Donald. Som kjent prøvde nederlenderne – og det med atskillig hell – å gjenopplive Carl Barks' stil under Daan Jippes' ledelse.

–Hvordan var det for en motkulturell type som deg å jobbe med kommersielle produkter som Donald og Fantomet?

–Noen typisk motkulturist har jeg neppe noen gang vært. Du ser jo i Den mystiske mannen at jeg stilte meg ytterst skeptisk til de motkulturelle forsøk på å løse problemer. Jeg synes det har vært lærerikt å jobbe kommersielt. Blant annet har jeg lært meg å motta hard og hudløs kjeft, og å ta kritikk på en saklig måte selv når den er dypt usaklig.

–Ditt siste produkt som serietegner var ***Agent X****, en selvbiografi som, du distribuerte i 100 signerte og nummererte eksemplarer. Så var det jamt slutt på din tegnerkarriere, enda du beviselig er en dyktig tegner. Hvorfor sluttet du?*

–Det tar slik tid å tegne! Man blir sittende og gnikke på de enkelte tegningene i all evighet. Har man et rikt indre liv, må man velge en form eller et yrke som gir en mulighet til å få mest mulig ut av seg selv på en rasjonell måte. Man kan ikke kaste bort tiden med å sitte og finpusse. Altså fant jeg ut at jeg ville bli forfatter. Jeg har aldri tenkt seriøst på å begynne å tegne igjen.

Om å skrive for billedmedier

–Du har ingen planer om å tegne mer. Du har heller ikke tenkt å skrive flere romaner. Selv om du definerer deg som forfatter, har du egentlig valgt en middelvei og står med en fot i billedmedienes verden og den andre i ordets.

–Ja, jeg er mest interessert i billeddramatikk, hvor jeg kan la aktørene utfolde seg i bilde og lyd. Tegneserier har jo også en lydside – både replikker og miljølyd. Dette er dramatikk, ikke epikk. Jeg synes det er galt å snakke om tegneserieromaner fordi om noen serier er eksepsjonelt lange. En roman er episk, en tegneserie dramatisk i formen. Tegneseriene er et eget medium som har mer til felles med film og teater enn med litteratur.

–Likheten ligger vel ikke bare i det faktum at begge medier er dramatiske, men også i at dramaturgien er den samme i film og i tegneserier. Jeg har opplevd NRK-dramaturgen Geir Eriksen som foreleser på kurs både i film og for serieskapere. Han framhever de samme prinsippene og bruker eksempler fra film overfor tegneseriefolkene.

Gunnar Strøm har også påvist klare likheter i formspråket i film og serier.

–Pussig av du nevner Geir Eriksen, for og jeg holder på med et filmmanus sammen med ham akkurat nå. Han sitter hjemme og skriver, mens jeg er her og tar meg av PR-en... Men ellers tror jeg ikke det er fullt så enkelt som Gunnar Strøm hevder med hensyn til likhetene mellom film og tegneserier. Det finnes forskjellige typer dramaturgi i begge medier, og noe er likt, mens annet er forskjellig. Film mangler layout, blant annet.

–Det ligger en lang utvikling fra det å være teknisk assistent til å skrive for film på heltid?

–Jeg lærte mye om filmmediet i de årene jeg jobbet på «gølvet». Det er en av forutsetningene for mitt senere forfatterskap. Mitt gjennombrudd var manuskriptet til spillefilmen *Blackout*. Ellers har jeg også laget oppdragsmanus for næringslivet. For det offentlige også, forresten, sammen med Jan Robert Jorde skrev jeg *Bomberommet* etter oppdrag fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet. Så har jeg selvfølgelig noen ufilmede ting liggende i skrivebordsskuffen, men det mest interessante er nok de tingene jeg *må* skrive i månedene framover.

–Må? Er det inspirasjonen som presser på? «Jeg må, jeg må, så byder meg en stemme,» sa Ibsen.

–Det er ikke inspirasjon, men bevilgninger. Jeg nevnte at jeg holder på med noe sammen med Geir Eriksen. Det blir en psykologisk thriller; som du har sett blant annet av *Solruns Saga* foregår mye av handlingen i mine manuskripter på det indre plan. Geirs og mitt manus er en ganske stramt komponert sak om fire menensker som oppholder seg på en sommerøy, og all den faenskapen de klarer å gjøre mot hverandre. Vi forela ideen for filmselskapet Filmteknikk, som tente på ideen og ville ha først manusutkast i løpet av 14 dager. Fortsetter det i samme tempo, er opptakene gjort innen dette leses i TEGN.

I løpet av året skal jeg skrive to andre manus, og det er en viss spennvidde mellom de tre prosjektene. Manuset for Filmteknikk er det mest kommersielle. Norsk Film skal ha et prosjekt som også er publikumsvennlig, men har et alvorlig budskap. Det handler om incest. Strukturen er straight dramatisk.

Det tredje manuset har jeg fått penger til å skrive av kassettavgiftsfondet. Det er mer eksperimentelt, i slekt med Tintin.

–Vil du virkelig karakterisere Tintin som eksperimentell?

–Ja, i den forstand at Tintin, i likhet med mitt manusprosjekt, er mer episk enn dramaturgisk og derfor atypisk som tegneserie, henholdsvis film. Her har vi unntak fra det jeg nettopp sa om at film og tegneserier er dramatiske medier. Hvis man eksperimenterer med disse mediene, kan man ende opp med episke prosjekter. Den røde tråden er løs og binder sammen en del situasjoner som i og for seg har egenverdi. Filmen – hvis det blir noe av den, det spørs vel om noe filmselskap vil satse på den – blir en absurd komisk sak. Det kunne saktens bli en tegneserie av det også. Arbeidstittelen er «Cave canem». Det er latin.

–«Vokt Dem for hunden».

–Du har latinartium, skjønner jeg. Hovedpersonen i manuset er spøkelset til en død hund som er blitt drept på en grusom måte. Spøkelset hevner seg ved å redde datteren til den som har drept den, fra mishandling. Oppi denne rammen er det en mengde anekdoter.

Sagaen om Solrun

–Når det gjelder tegneserier, er det ikke tvil om at ***Solruns saga*** *er høydepunktet i din karriere til nå. Dette er jo i høy grad dramatikk, og det er også psykologi.*

–Jeg interesserer meg for irrasjonelle krefter. Som jeg sa, er jeg blitt mindre materialist etter hvert. Magien og religionen i Solruns saga er virkelig. Indre og ytre virkelighet flyter over i hverandre. Tro er viktig og virkelig. Solrun er dessuten en lite kommersiell serie. (At den ser ut til å bære seg økonomisk, endrer ikke dette faktum.) Som sagt har det vært lærerikt for meg å jobbe med kommersielle serier som Fantomet, men man går jo også lei fra tid til annen. De kommersielle seriene er genreserier som setter klare begrensninger for hva man kan gjøre. Rammene er gitt, og de kan ikke overskrides. Jeg fikk behov for å gjøre noe annet.

Det viste seg at Bjørn Ousland følte det samme behovet, og vi fikk lyst til å gjøre noe sammen med ham som tegner og meg som forfatter. Vi ville lage noe som var klart norsk, gjerne fra norsk historie, og med et sterkt element av fantasi. Først lurte vi på noe fra vikingtiden, men den perioden er liksom oppbrukt. Det kunne blitt en ny genreserie av det. Vi måtte finne en historisk epoke som var «ubrukt». Dermed festet vi oss ved Svartedauen, som er et tema som ikke er utnyttet i tegneserie-sammenheng, og som jo er et dramatisk høydepunkt i norgeshistorien.

Indre og ytre liv – det virkelige og det overnaturlige

–Personenes indre liv er vel det sentrale i serien?

–Det kan man si, men samtidig ga de dramatiske ytre begivenheter på 1300-tallet oss mulighet til å la deres indre liv manifestere seg i ytre konflikter. Alle serier dreier seg egentlig om indre konflikter. Tenk for eksempel på George Herrimans klassiker *Krazy Kat*. Den ytre handlingen er dramatisk nok; figurene kaster jo murstein på hverandre i eninga. Men det er det som rører seg inni dem det egentlig dreier seg om.

–Bind 1 av Solruns saga kom i mars i år, og bind 2 ventes utgitt på nyåret 1989. Begge albumene har

navn etter overnaturlige skikkelser, ***Pesta*** *og* ***Nattlys.***

–Begge disse figurene er overnaturlige, og samtidig er begge virkelige figurer som griper direkte inn i handlingen. Men ellers er det overnaturlige figurer av to vidt forskjellige slag. Pesta er en etablert skikkelse fra folketroen; hun er rett og slett Svartedauen personifisert. Nattlys kan nok virke som en uklar skikkelse i bind 1, men i bind 2 spiller han en helt sentral rolle, og det kommer klart fram at han er et aspekt ved Solrun. Det følger død og ulykke i Nattlys' fotspor, noe som ikke minst preger Tormods liv. I bind 1 har han en nokså grunn rolle som Solruns venn, men i annet bind danner hans historie rammefortellingen.

I bind 2 foregår enda mer av handlingen på det indre plan. Blant annet møter vi en noaide, en samisk sjaman som har magiske evner og sender sjelen sin ut på reise i skikkelse av en fugl. Som i første bind møtes her to trosformer, i dette tilfelle den straighte kristne og den magiske samiske tro. Ellers har jeg fremdeles problemer med å få strukturen i bind 2 til å «gå opp», ikke minst etter de forslagene du kom med.

–Du lar Solrun drukne mot slutten av bind 2. Betyr det at dette blir siste album, eller vil hun overleve på samme mtåe som Sherlock Holmes da han var i en lignende situasjon?

–Det blir iallfall et bind 3, hvor Solrun lever videre i en eller annen form. Disse tre albumene vil utgjøre en trilogi, et avsluttet hele. Men det kan komme på tale å følge dem opp med flere album, delvis med andre personer, så det blir en ny syklus. Jeg kunne tenke meg å forflytte scenen til Istanbul.

–Eller Konstantinopel...

–Eller Miklagard. Det foregikk mye spennende der på den tiden, med tyrkernes inntrengen i Det bysantiske rike. Det kan gi en dramatisk ramme om nye album.

–Leverer du et fiks ferdig manus til Bjørn Ousland, eller influerer han på manuskriptet?

–Han har sterk innflytelse på manus, og jeg har mye å si med hensyn til hvordan tegningene skal være. Her skiller vi osss fra den mer kommersielle produksjon hvor forfatteren bare leverer manuset og det siden ofte ikke er noen kontakt mellom ham og tegneren. Dette kan gi uheldige resultater for eksempel i form av dobbeltinformasjon i bilde og tekst, noe du særlig ser i britiske tegneserier og i den gamle EC-tradisjonen. Du kan ha et bilde av en mann som går av bussen, forsynt med en tekst ovenfor hvor det står: «Han går av bussen», og kanskje attpåtil en snakkeboble hvor han sier «Jeg går av bussen».

–Og så kunne man bare kutte ut teksten, og ofte hele bildet også, fordi det vil gå frem av sammenhengen at han går av bussen.

–Ellers håper jeg jo at det kan bli flere tegneserier enn Solrun framover. Jeg har et idéarkiv hjemme som består av en stabel konvolutter. Jeg arbeider fra tid til annen med manuset til en spenningsserie som skal hete *Herman Storm.* Den er beregnet på avispublisering og får Lasse Eie som tegner.

Eirik ser på klokka. En av hans mange dødlinjer nærmer seg. Vi haster av gårde i hver vår retning. Ved nabobordet serveres karbonade med den løken Eirik ikke fikk. Men uten speilegg.

Jon Gisle

DEN MYSTISKE MANNEN

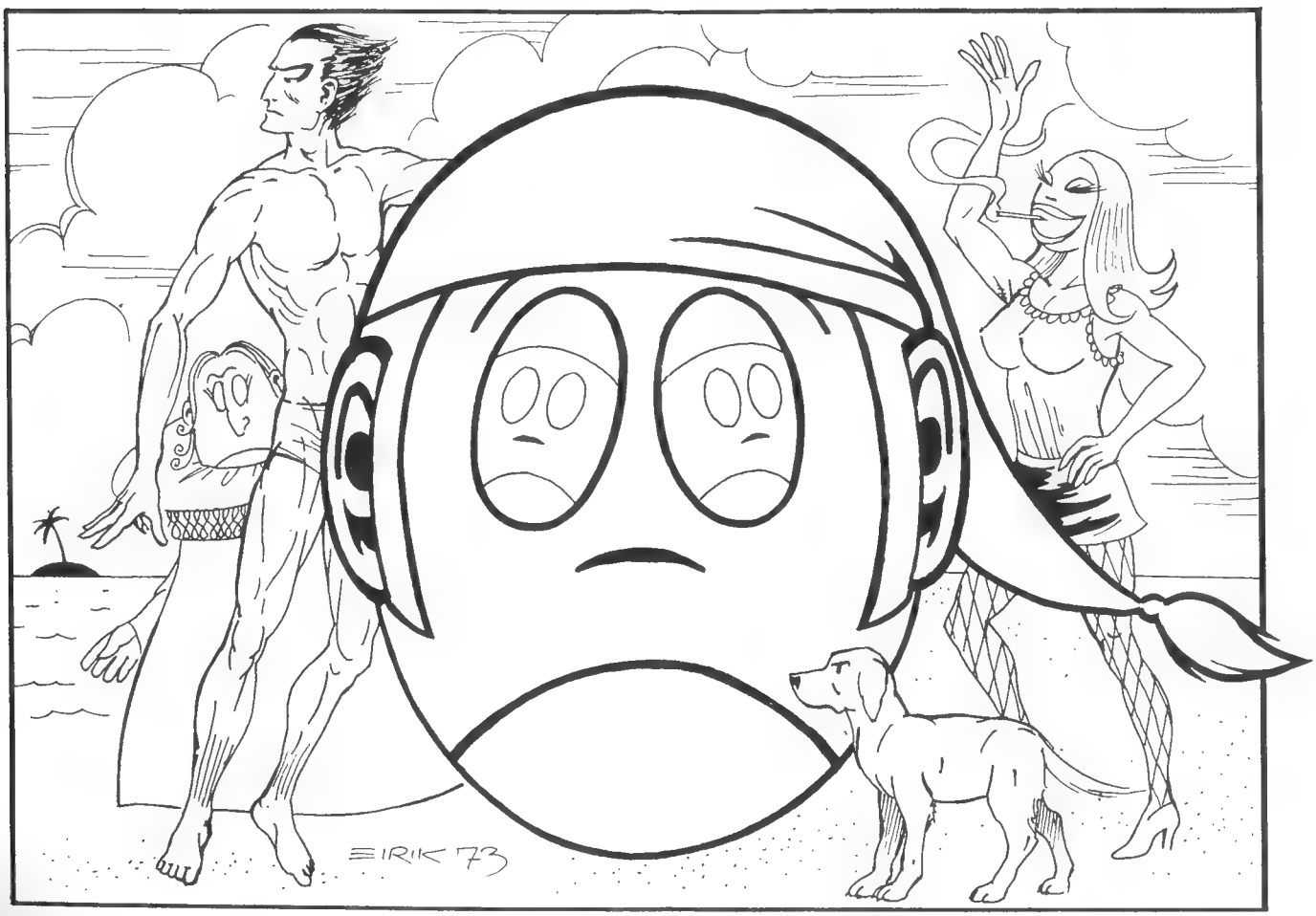

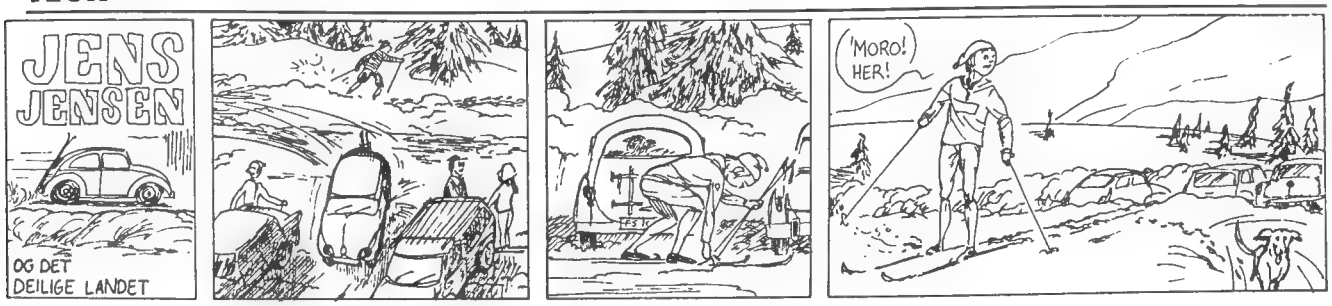
JENS JENSEN
OG DET DEILIGE LANDET
'MORO! HER!

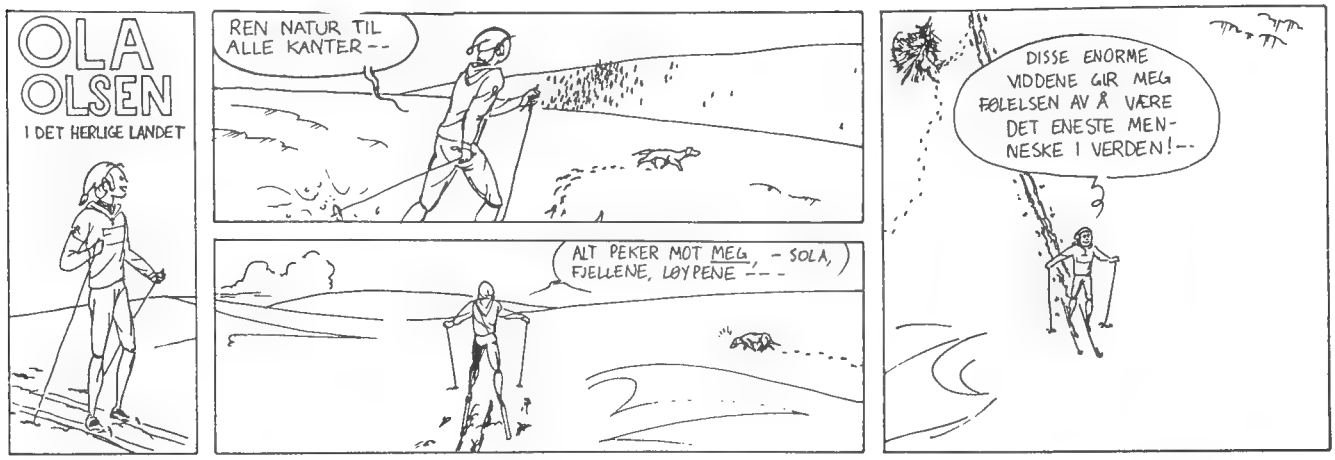
OLA OLSEN
I DET HERLIGE LANDET
REN NATUR TIL ALLE KANTER--
ALT PEKER MOT MEG, - SOLA, FJELLENE, LØYPENE ---
DISSE ENORME VIDDENE GIR MEG FØLELSEN AV Å VÆRE DET ENESTE MENNESKE I VERDEN!--

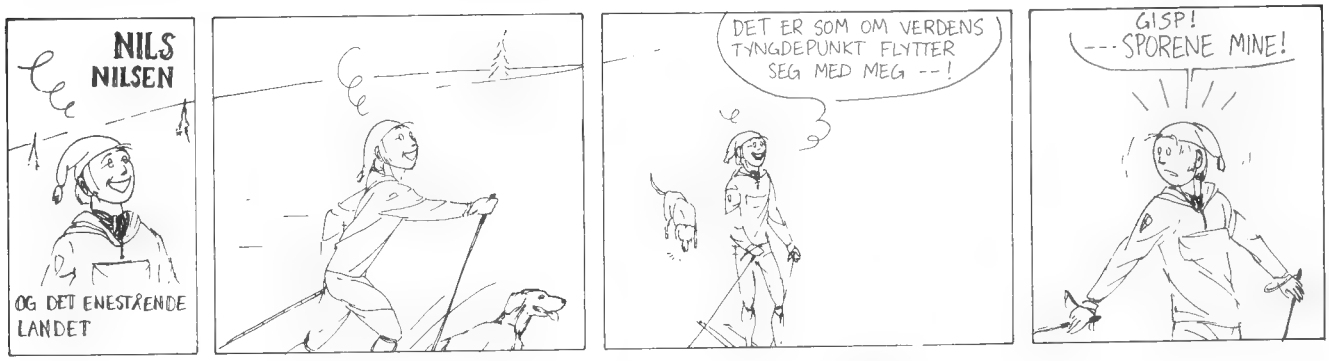
NILS NILSEN
OG DET ENESTÅENDE LANDET
DET ER SOM OM VERDENS TYNGDEPUNKT FLYTTER SEG MED MEG --!
GISP! ---SPORENE MINE!

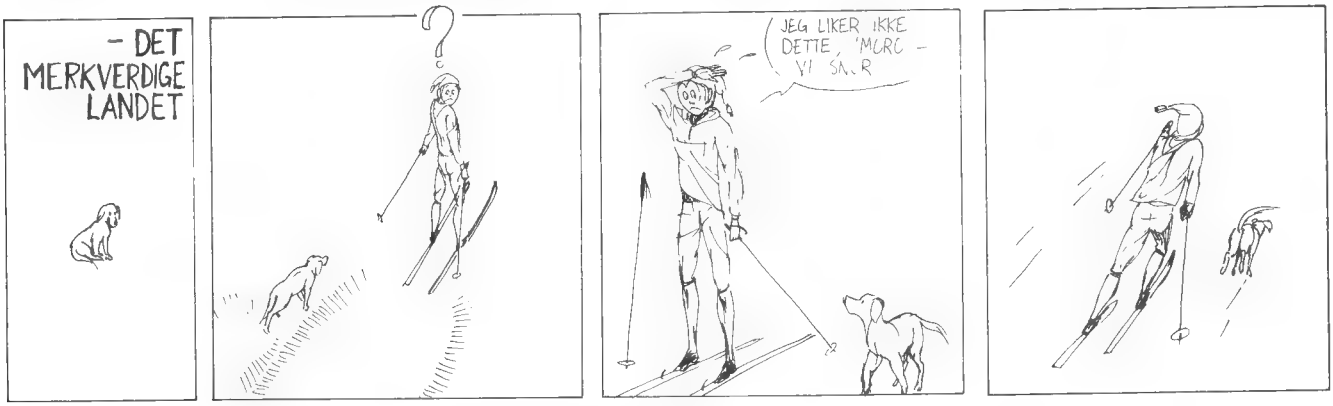
- DET MERKVERDIGE LANDET
JEG LIKER IKKE DETTE, 'MORO - VI SNUR

DET MERKVERDIGE LANDET
PUH! NÅ MÅ VI HA GÅTT LANGT FORBI PARKERINGSPLASSEN -- OG LIKEVEL INGEN SPOR!
HELDIGVIS HAR JEG DA KOMPASS!

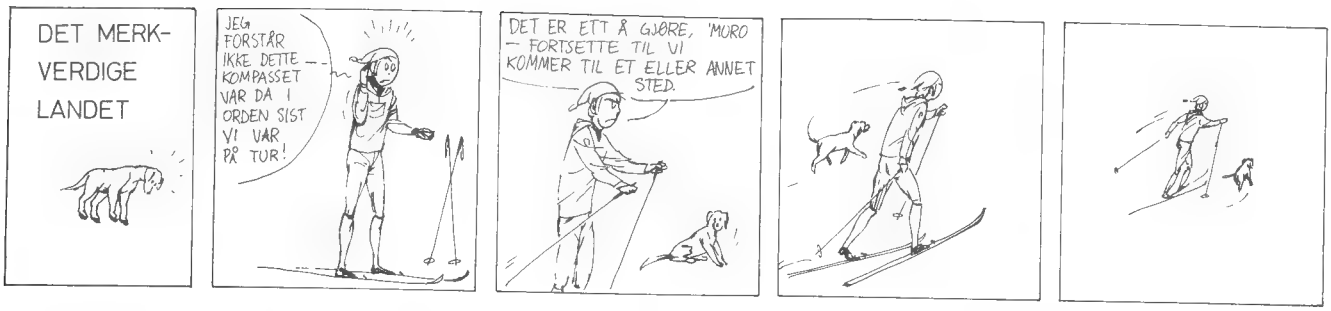
DET MERK-
VERDIGE
LANDET
JEG FORSTÅR IKKE DETTE -- KOMPASSET VAR DA I ORDEN SIST VI VAR PÅ TUR!
DET ER ETT Å GJØRE, 'MURO -- FORTSETTE TIL VI KOMMER TIL ET ELLER ANNET STED.

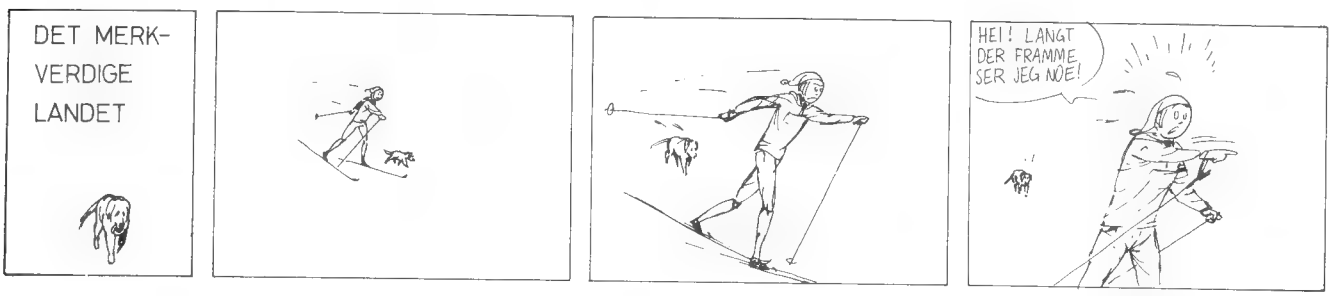
DET MERK-
VERDIGE
LANDET
HEI! LANGT DER FRAMME SER JEG NØE!

DET MERKVERDIGE LANDET
GODDAG! -- JEG --
VÆR VENNLIG IKKE Å FORSTYRR OSS, UNGE MANN! VI DISKUTERER EN ALVORLIG SAK!
VENSTRE!
HØYRE!
HØYRE!
VENSTRE!

DE MERKVERDIGE MENNENE
EH - HAR DERE OGSÅ GÅTT DERE BORT? --
TØV! MAN VET ALLTID HVOR MAN ER. -- - HER!
HØYRE! VENSTRE!
VENSTRE! HØYRE!
-- ENN OM DERE GIKK RETT FRAM -- ET KOMPROMISS?
VI GÅR TIL HØYRE!
HANDS UP!

DE MERKVERDIGE MENNENE

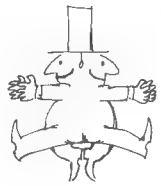

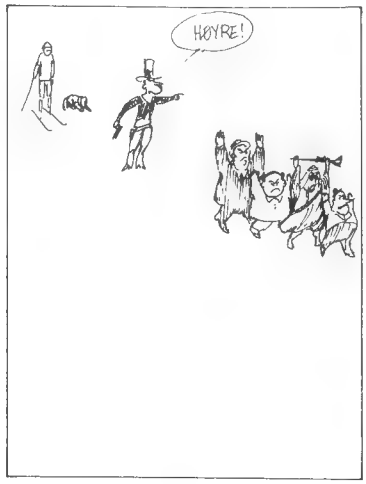

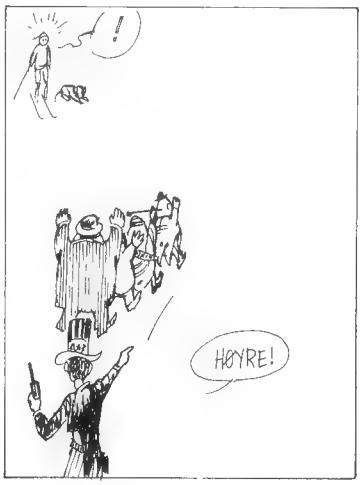

DE MERK-VERDIGE MENNENE

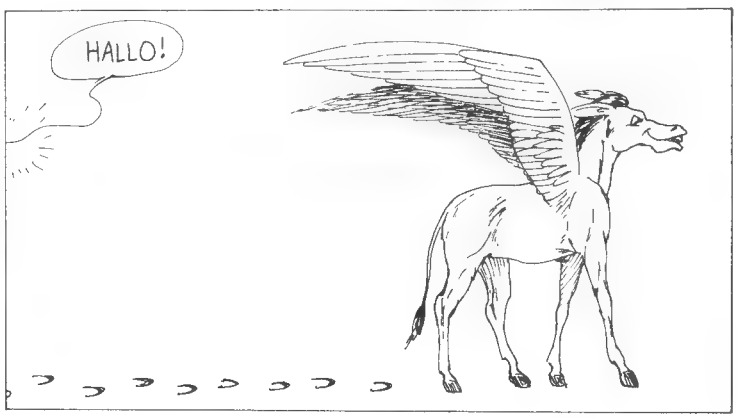

DEN MERKVERDIGE HESTEN

DEN MERKVERDIGE HESTEN

EH -- DU KUNNE IKKE TENKE DEG Å HJELPE OSS VEKK, VEL? VI HAR PRØVD LENGE UTEN RESULTAT

STIG PÅ!

NÅ LETTER VI!

DEN MERKVERDIGE HESTEN

AAH!!

BUMP!

PUSSIG LANDSKAP! -- JEG KUNNE SVERGE PÅ AT JEG FLØY OPPOVER!

DEN MERKVERDIGE HESTEN

OPP/NED --- ER OPP OPP OG NED NED? OM OPP ER NED, ER NED OPP? OPPOVER, ALLTID NED MOT OPP!

VI GRAVER OSS NED OG VENTER PÅ AT DETTE URIMELIGE VÆRET FORSVINNER.

ELLER KANSKJE: NED NED ; EÞ Obb Obb O@ Obb/NED ---

Grav deg ned i tide! Men det er en skam å ikke kunne snu.

DEN MYSTISKE MANNEN

?

HEI! VENT! HVEM ER DE?

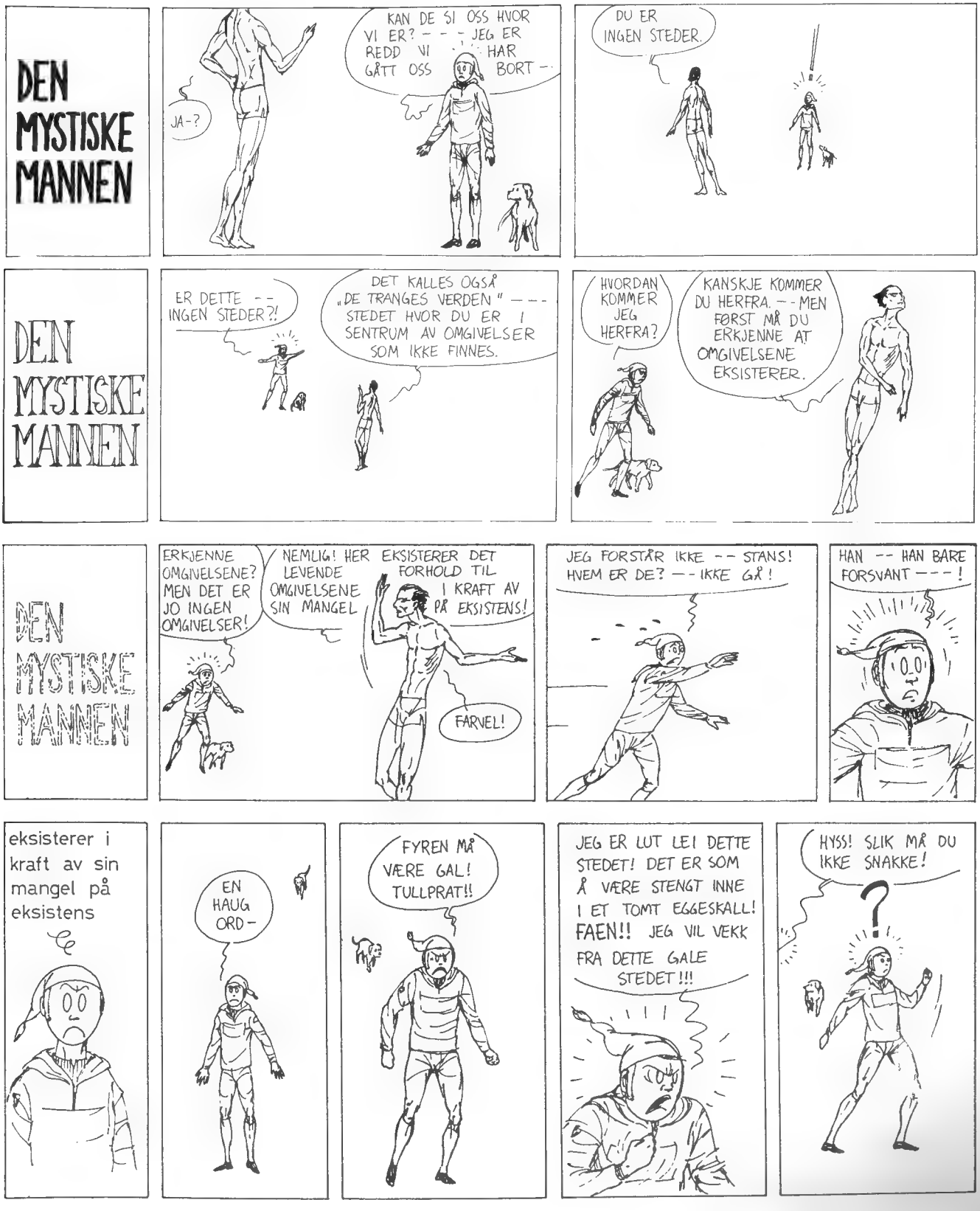
DEN MYSTISKE MANNEN
JA-?
KAN DE SI OSS HVOR VI ER? - - - JEG ER REDD VI HAR GÅTT OSS BORT -
DU ER INGEN STEDER.
DEN MYSTISKE MANNEN
ER DETTE -- INGEN STEDER?!
DET KALLES OGSÅ "DE TRANGES VERDEN" --- STEDET HVOR DU ER I SENTRUM AV OMGIVELSER SOM IKKE FINNES.
HVORDAN KOMMER JEG HERFRA?
KANSKJE KOMMER DU HERFRA. -- MEN FØRST MÅ DU ERKJENNE AT OMGIVELSENE EKSISTERER.
DEN MYSTISKE MANNEN
ERKJENNE OMGIVELSENE? MEN DET ER JO INGEN OMGIVELSER!
NEMLIG! HER EKSISTERER DET LEVENDE FORHOLD TIL OMGIVELSENE I KRAFT AV SIN MANGEL PÅ EKSISTENS!
FARVEL!
JEG FORSTÅR IKKE -- STANS! HVEM ER DE? -- IKKE GÅ!
HAN -- HAN BARE FORSVANT ---!
eksisterer i kraft av sin mangel på eksistens
EN HAUG ORD -
FYREN MÅ VÆRE GAL! TULLPRAT!!
JEG ER LUT LEI DETTE STEDET! DET ER SOM Å VÆRE STENGT INNE I ET TOMT EGGESKALL! FAEN!! JEG VIL VEKK FRA DETTE GALE STEDET!!!
HYSS! SLIK MÅ DU IKKE SNAKKE!
?

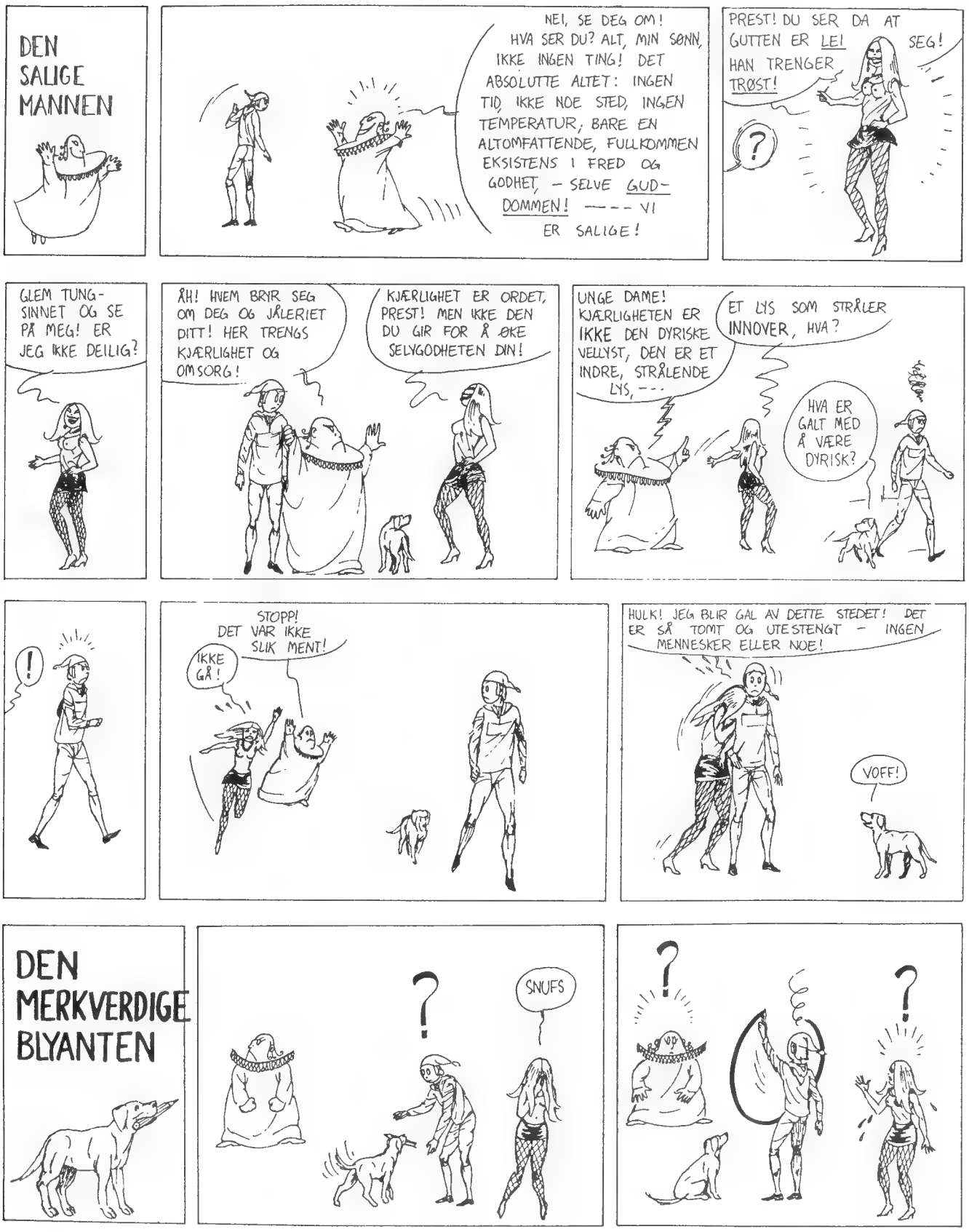
DEN SALIGE MANNEN
NEI, SE DEG OM! HVA SER DU? ALT, MIN SØNN, IKKE INGEN TING! DET ABSOLUTTE ALTET: INGEN TID, IKKE NOE STED, INGEN TEMPERATUR; BARE EN ALTOMFATTENDE, FULLKOMMEN EKSISTENS I FRED OG GODHET, – SELVE GUD-DOMMEN! ——— VI ER SALIGE!
PREST! DU SER DA AT GUTTEN ER LEI SEG! HAN TRENGER TRØST!
?
GLEM TUNG-SINNET OG SE PÅ MEG! ER JEG IKKE DEILIG?
ÅH! HVEM BRYR SEG OM DEG OG JÅLERIET DITT! HER TRENGS KJÆRLIGHET OG OMSORG!
KJÆRLIGHET ER ORDET, PREST! MEN IKKE DEN DU GIR FOR Å ØKE SELVGODHETEN DIN!
UNGE DAME! KJÆRLIGHETEN ER IKKE DEN DYRISKE VELLYST, DEN ER ET INDRE, STRÅLENDE LYS, ---
ET LYS SOM STRÅLER INNOVER, HVA?
HVA ER GALT MED Å VÆRE DYRISK?
!
STOPP! DET VAR IKKE SLIK MENT!
IKKE GÅ!
HULK! JEG BLIR GAL AV DETTE STEDET! DET ER SÅ TOMT OG UTESTENGT – INGEN MENNESKER ELLER NOE!
VOFF!
DEN MERKVERDIGE BLYANTEN
?
SNUFS
?
?

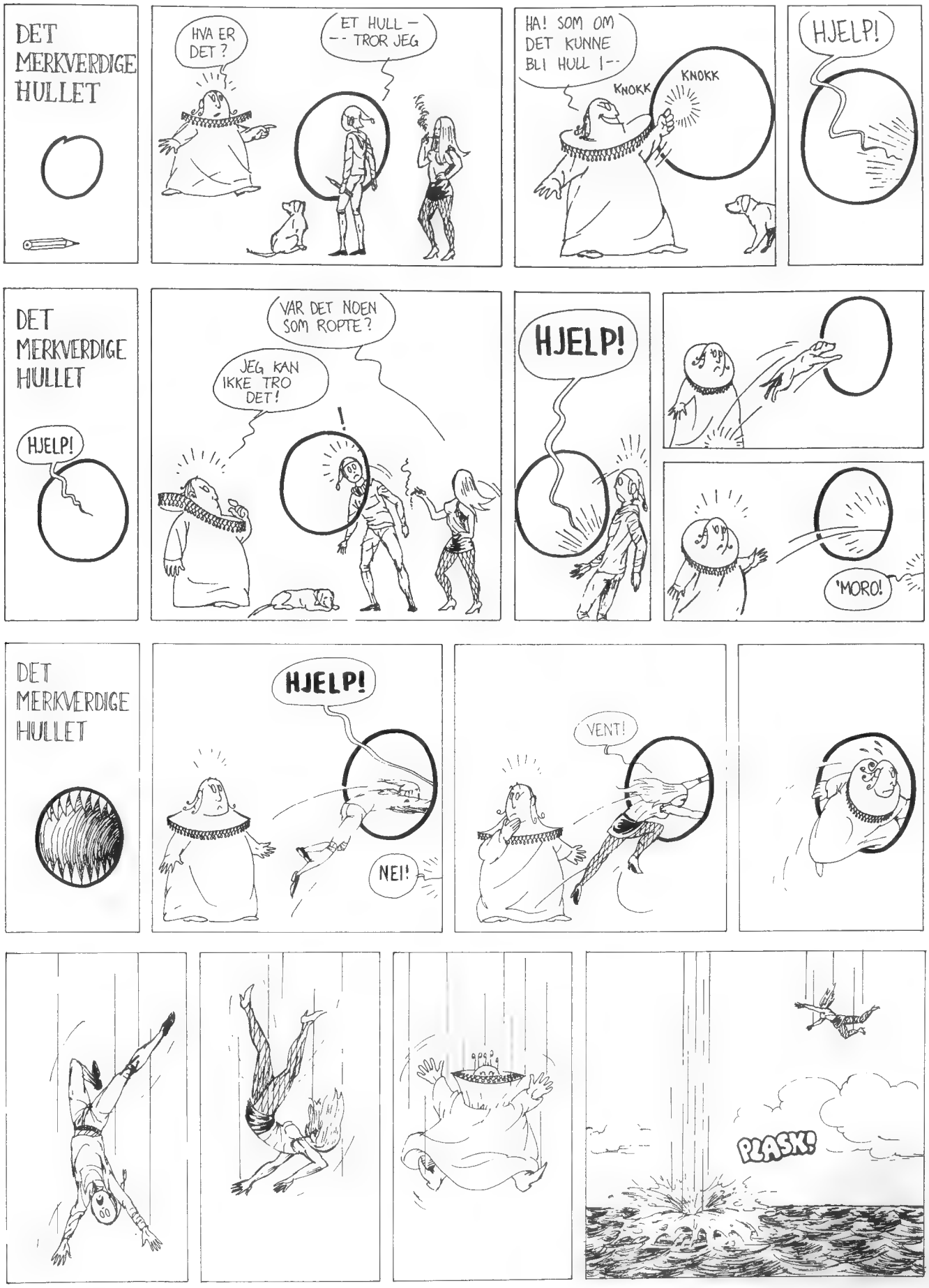
DET MERKVERDIGE HULLET
HVA ER DET?
ET HULL – -- TROR JEG
HA! SOM OM DET KUNNE BLI HULL I--
KNOKK
KNOKK
HJELP!
DET MERKVERDIGE HULLET
HJELP!
VAR DET NOEN SOM ROPTE?
JEG KAN IKKE TRO DET!
HJELP!
'MORO!
DET MERKVERDIGE HULLET
HJELP!
NEI!
VENT!
PLASK!

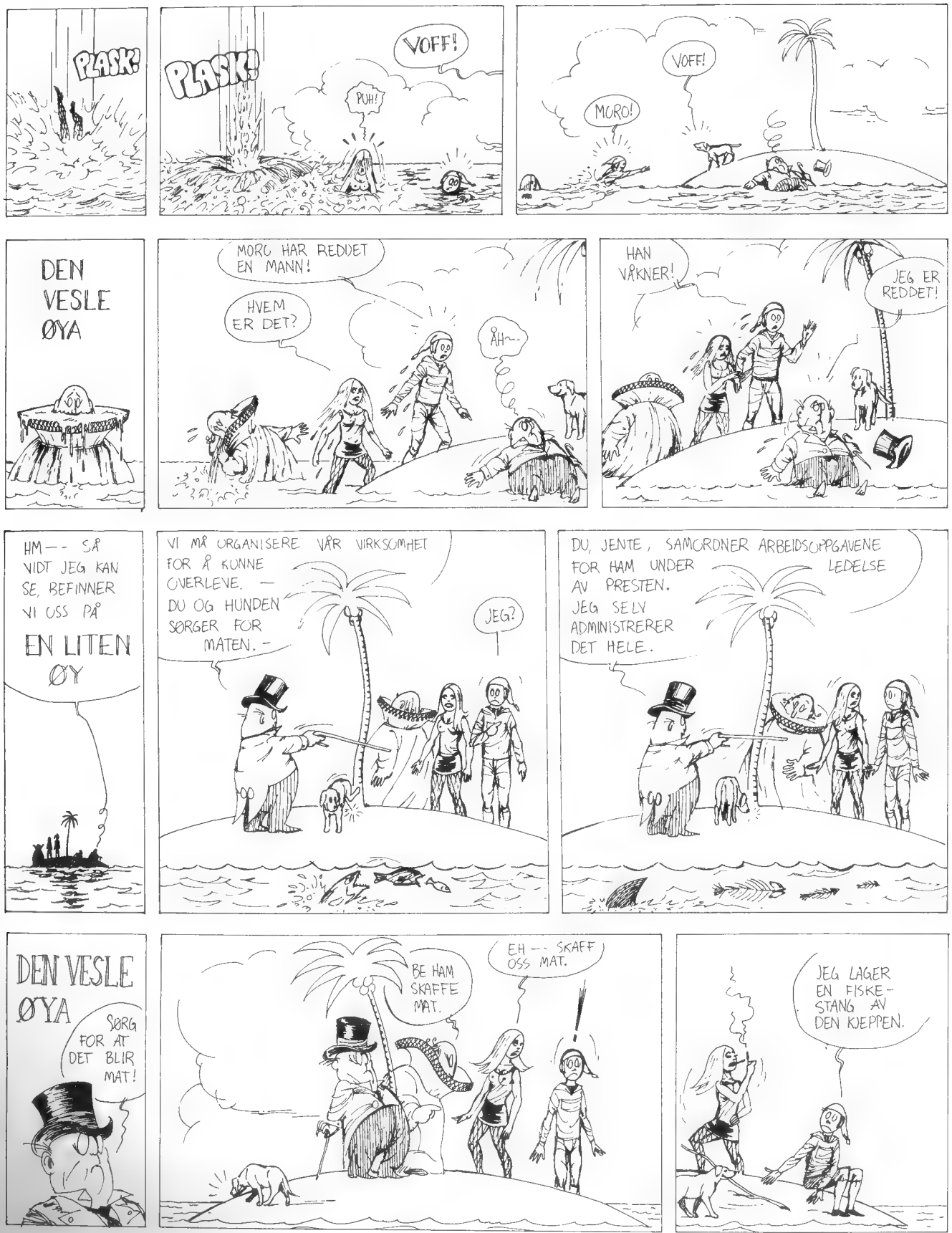
PLASK!
PLASK!
VOFF!
PUH!
VOFF!
MORO!
DEN VESLE ØYA
MORO HAR REDDET EN MANN!
HVEM ER DET?
ÅH~~
HAN VÅKNER!
JEG ER REDDET!
HM-- SÅ VIDT JEG KAN SE, BEFINNER VI OSS PÅ EN LITEN ØY
VI MÅ ORGANISERE VÅR VIRKSOMHET FOR Å KUNNE OVERLEVE. – DU OG HUNDEN SØRGER FOR MATEN. –
JEG?
DU, JENTE, SAMORDNER ARBEIDSOPPGAVENE FOR HAM UNDER LEDELSE AV PRESTEN. JEG SELV ADMINISTRERER DET HELE.
DEN VESLE ØYA
SØRG FOR AT DET BLIR MAT!
BE HAM SKAFFE MAT.
EH -- SKAFF OSS MAT.
JEG LAGER EN FISKE-STANG AV DEN KJEPPEN.

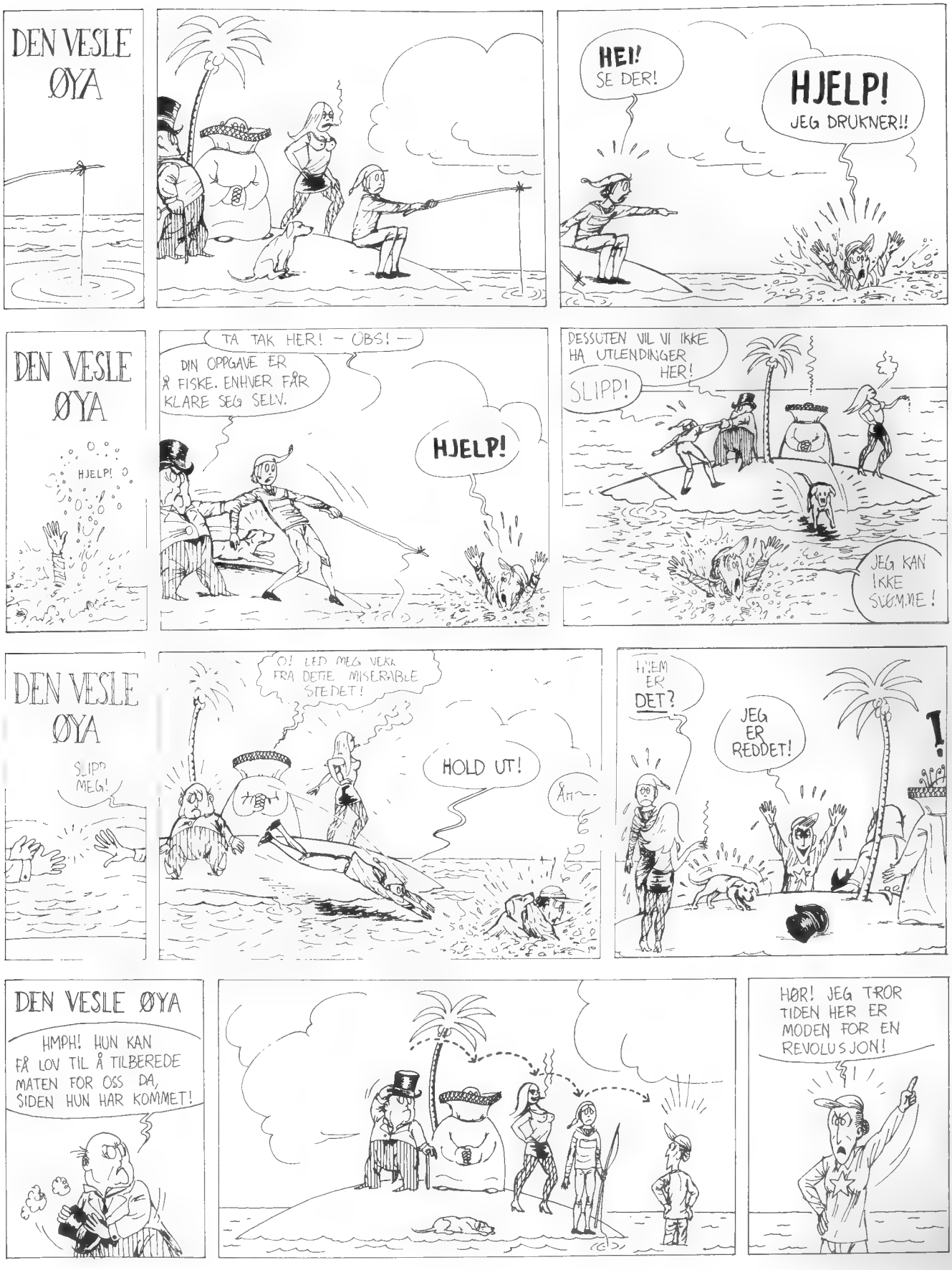
DEN VESLE ØYA
HEI! SE DER!
HJELP! JEG DRUKNER!!
DEN VESLE ØYA
HJELP!
TA TAK HER! – OBS! –
DIN OPPGAVE ER Å FISKE. ENHVER FÅR KLARE SEG SELV.
HJELP!
DESSUTEN VIL VI IKKE HA UTLENDINGER HER!
SLIPP!
JEG KAN IKKE SVØMME!
DEN VESLE ØYA
SLIPP MEG!
O! LED MEG VEKK FRA DETTE MISERABLE STEDET!
HOLD UT!
ÅH–
HJEM ER DET?
JEG ER REDDET!
!
DEN VESLE ØYA
HMPH! HUN KAN FÅ LOV TIL Å TILBEREDE MATEN FOR OSS DA, SIDEN HUN HAR KOMMET!
HØR! JEG TROR TIDEN HER ER MODEN FOR EN REVOLUSJON!

REVOLUSJON PÅ DEN VESLE ØYA!
NÅ SKAL DET BLI BEDRE TIDER!
FRAM FOR REVOLUSJONEN!
SVISJ!
DET KUNNE VÆRT HODET DITT!
REVOLUSJON PÅ DEN VESLE ØYA
VI MÅ ORGANISERE ALT OM IGJEN!
DU, TAPRE SOLDAT, SKAL FÅ BEHOLDE ARBEIDET DITT! DU BETROS Å FORSYNE OSS MED MAT!
ENN JEG, DA?
FRØKEN KAMERAT! I SAMFUNNETS INTERESSE PÅLEGGES DU Å HOLDE OPPSYN MED HAM, OG PRESTEN PASSER PÅ DEG UNDER KONTROLL AV HAN MED LORGNETTEN!
SELV PÅTAR JEG MEG Å ADMINISTRERE DET HELE.
!
DEN REVOLUSJONERTE ØYA
!
VOFF! RRRVOFF!
VOFF!
RRR---
!
DEN VESLE ØYA
VOFF!
SE DER! EN BÅT! VI ER REDDET!
ET ØYEBLIKK! VI KAN IKKE UTEN VIDERE OPPRETTE KONTAKTER MED EN FREMMED!
FØRST MÅ VI FASTLEGGE EN UTENRIKSPOLITIKK OG OPPRETTE ET DIPLOMATVESEN
JEG PÅTAR MEG OPPGAVEN OG BEGYNNER PÅ UTARBEIDELSEN AV ET FORSLAG TIL GRUNNLAG FOR INNLEDENDE FORHANDLINGER!

DEN VESLE ØYA
SKIP OHOI!
OPPGI NASJONALI-TET OG HENSIKT!
ALARM! BÅTEN KRENKER VÅRT SJØTERRITORIUM! MOBLISER MARINEN!
NEI! DETTE ER EN SAK FOR TOLL-VESENET!
DET LEGGER TIL FOR Å LAND-SETTE TROPPER! ALARMER HÆREN!
TØV! DET ER TVERT I MOT EN UTENLANDSK SMUGLER SOM VIL ØDELEGGE LANDET VÅRT MED NARKOTIKA! FÅ FATT I DEN POLITIHUNDEN!

DEN VESLE ØYA
DEN FREMMEDE BÅTEN ER EN TRUSEL MOT FOLKET!
FOLKET, JA! HVA SKAL VI GJØRE UTEN FOLKET?
ETT ER SIKKERT: VI MÅ REORGANISERE FORFATNINGEN!
JEG HAR NETTOPP NEDSATT MEG FOR Å LAGE ET UT-KAST TIL GRUNNLOVS-FORSLAG!
§
HVOR FØRES VI NÅ?
DIT HVOR DERE ER.

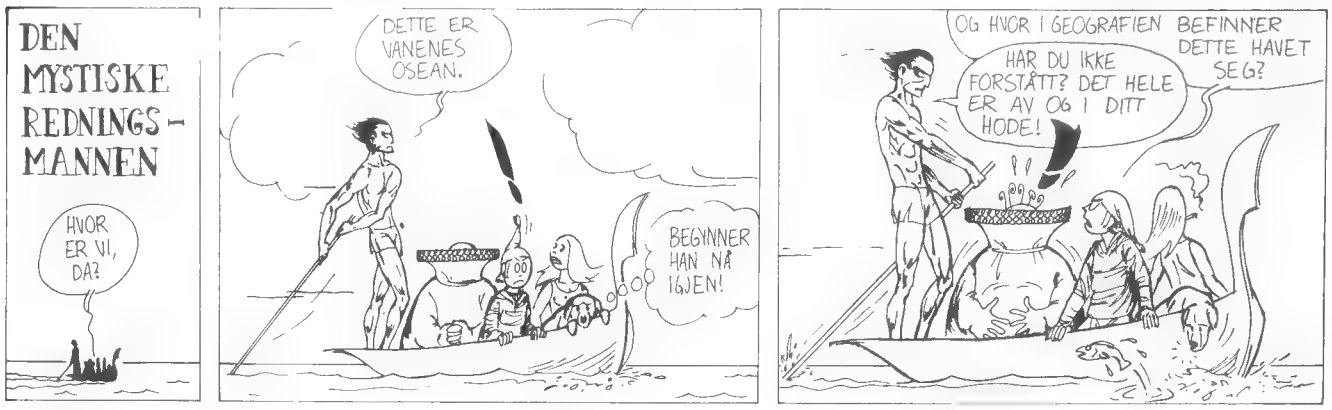
DEN MYSTISKE REDNINGS-MANNEN
HVOR ER VI, DA?
DETTE ER VANENES OSEAN.
BEGYNNER HAN NÅ IGJEN!
OG HVOR I GEOGRAFIEN BEFINNER DETTE HAVET SEG?
HAR DU IKKE FORSTÅTT? DET HELE ER AV OG I DITT HODE!

DEN MYSTISKE MANNEN
DETTE ER EN ABSTRAKT VERDEN SOM GJENSPEILER DINE REFLEKSJONER, PERSONLIGHETSTREKK OG SYNSMÅTER I FORSKJELLIGE STADIER AV ÅND.
ÅH!
NÅ HAR **JEG** FÅTT NOK!
SÅ JEG ER BARE EN DEL AV DENNE PERSONENS TANKER!? JEG ER VIRKELIG NOK, SKAL JEG SI DEM!
NATURLIGVIS. FINNES DET ANNEN VIRKELIGHET ENN EN SUBJEKTIV TANKES? – SOM DIN EGEN – – –

DEN MYSTISKE MANNEN
ER DETTE MITT HODE? HJELPE MEG!
DET ER BARE DEN ENE (MIN) HELLIGE VIRKELIGHETEN. HVEM ER DE EGENTLIG? EN KVERULANT OG SPEKULANT SOM LEVER AV FOLKS ÅNDELIGE VILLFARENHET?
HER SKAL DERE AV. I DETTE LANDET FINNES INGEN VEG OG INGEN VILLFARELSE. MEN DET LURER FARER NEDENFRA. SE OPP!
PUTRE!
HAN SA IKKE HVEM HAN VAR.
VOFF!

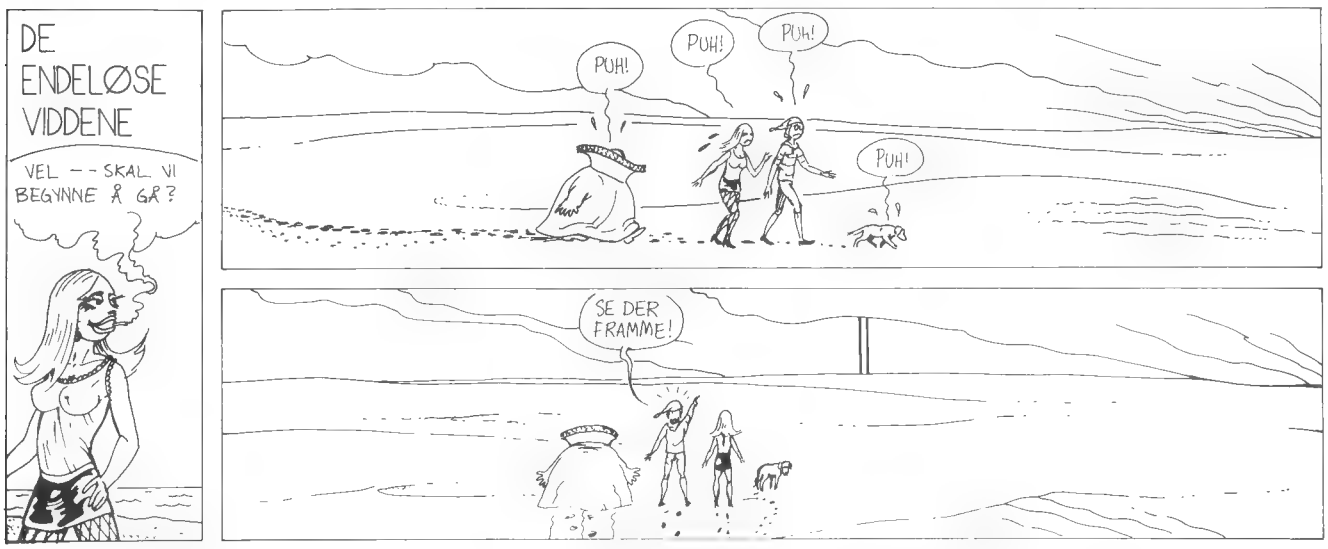
DE ENDELØSE VIDDENE
VEL -- SKAL VI BEGYNNE Å GÅ?
PUH!
PUH!
PUH!
PUH!
SE DER FRAMME!

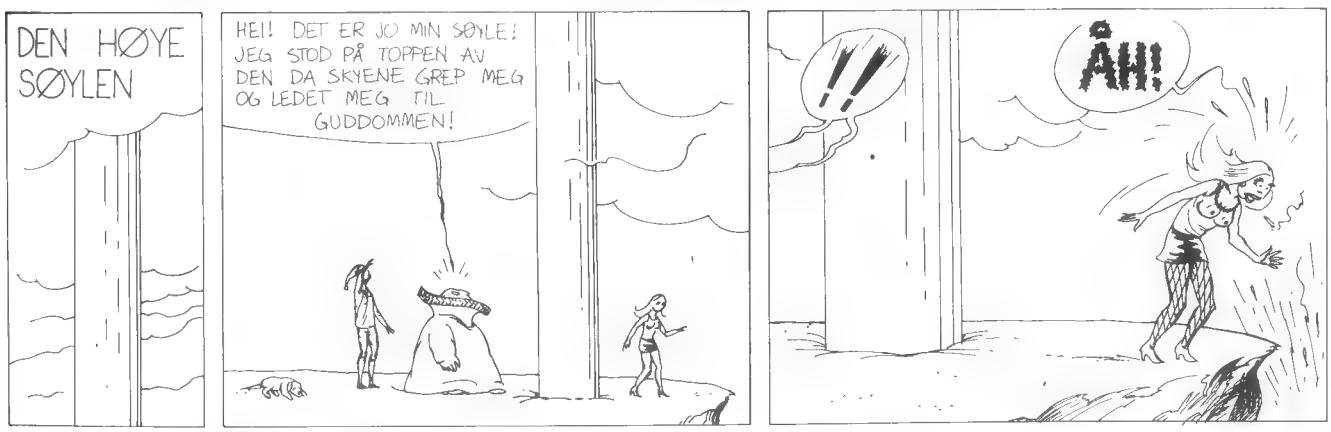
DEN HØYE SØYLEN
HEI! DET ER JO MIN SØYLE! JEG STOD PÅ TOPPEN AV DEN DA SKYENE GREP MEG OG LEDET MEG TIL GUDDOMMEN!
!!
ÅH!

DEN JAMMERLIGE DALEN
ÅH!
AAÆH!
EEEAÆÆL

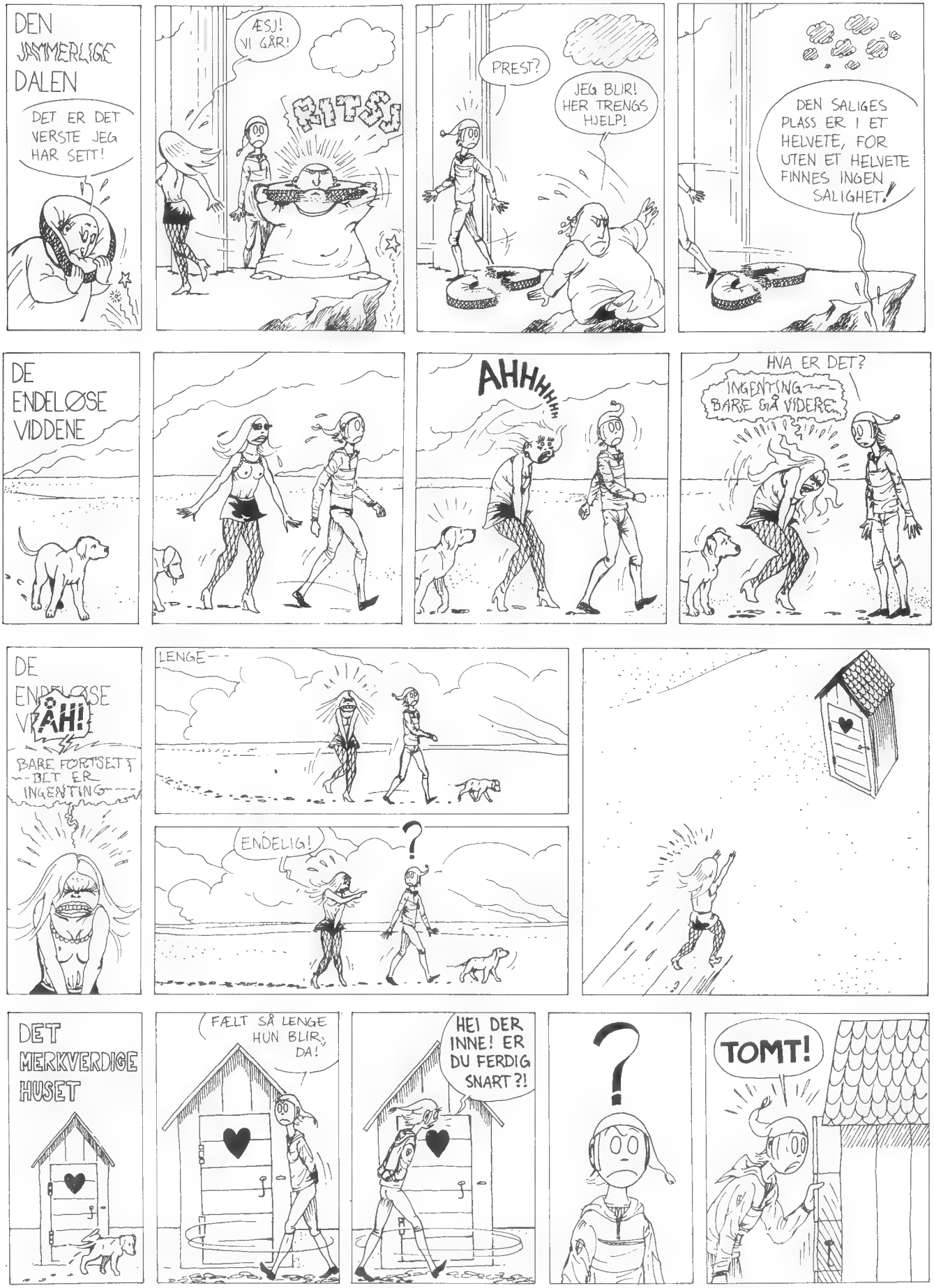
DEN JAMMERLIGE DALEN
DET ER DET VERSTE JEG HAR SETT!
ÆSJ! VI GÅR!
RITSJ
PREST?
JEG BLIR! HER TRENGS HJELP!
DEN SALIGES PLASS ER I ET HELVETE, FOR UTEN ET HELVETE FINNES INGEN SALIGHET!
DE ENDELØSE VIDDENE
AHHHHHH
HVA ER DET?
INGENTING BARE GÅ VIDERE
DE ENDELØSE VI
ÅH!
BARE FORTSETT DET ER INGENTING
LENGE
ENDELIG!
?
DET MERKVERDIGE HUSET
FÆLT SÅ LENGE HUN BLIR, DA!
HEI DER INNE! ER DU FERDIG SNART?!
?
TOMT!

DET MERKVERDIGE HUSET
!
IKKE BAK HUSET HELLER!
FORSVUNNET! SOM SUNKET I JORDA!!
KOM, - KOM HIT -
DET MERKVERDIGE HUSET
KOM - KOM -
HALLO! ER DU DER ....? HALLO - - -
LA OSS GÅ!
?
VOFF! VOFF!
KOM - KOM -
DET MERKVERDIGE HULLET
KOM - KOM - KOM -
DU GODESTE! HAR HUN FALT NEDI DER! JEG MÅ PRØVE Å REDDE HENNE!
DET LUKTER VONDT!
SLIPP, MORO!! - - HEI?
STOPP!
JEG HAR ADVART DEG - - DET HULLET BETYR SLUTTEN!
DEN MYSTISKE MANNEN
DU - - -?! MEN DU KAN IKKE STOPPE MEG! JEG SKAL DIT NED!!
JENTA ER FORTAPT - HOLD DEG HER!
JEG GÅR!
TA I HVERT FALL DETTE REPET RUNDT LIVET - -

DET MERKVERDIGE HULLET
RYKK TRE GANGER I REPET NÅR DU VIL TILBAKE!
MEN JEG SIER DEG FOR SANT: DU GÅR FORGJEVES!
STANS! DUMME DYR! BLI HER!!

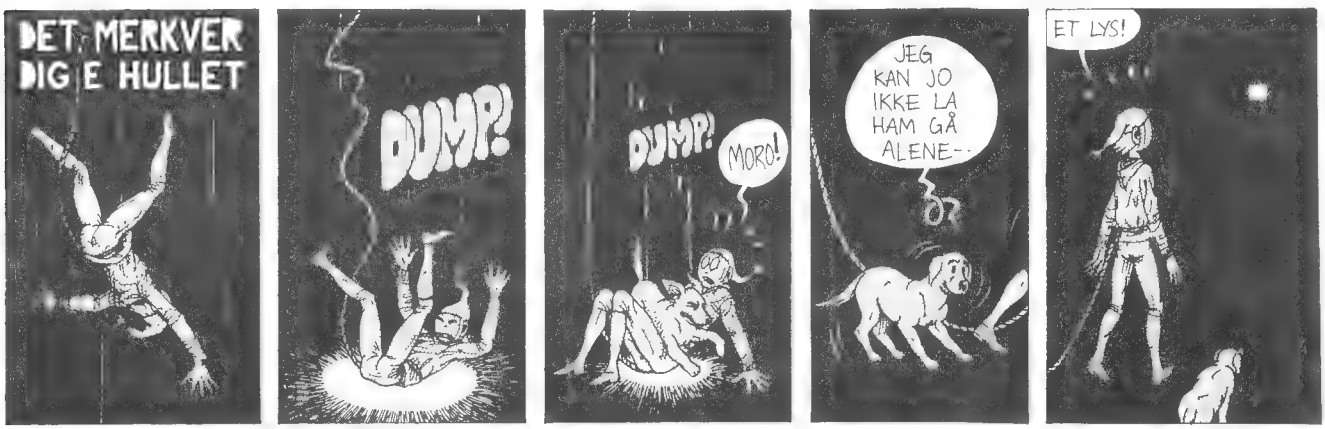
DET MERKVER DIG E HULLET
DUMP!
DUMP!
MORO!
JEG KAN JO IKKE LA HAM GÅ ALENE--
ET LYS!

DEN NEDRE VERDEN
BANK
BANK!
BANK!
ÅH!

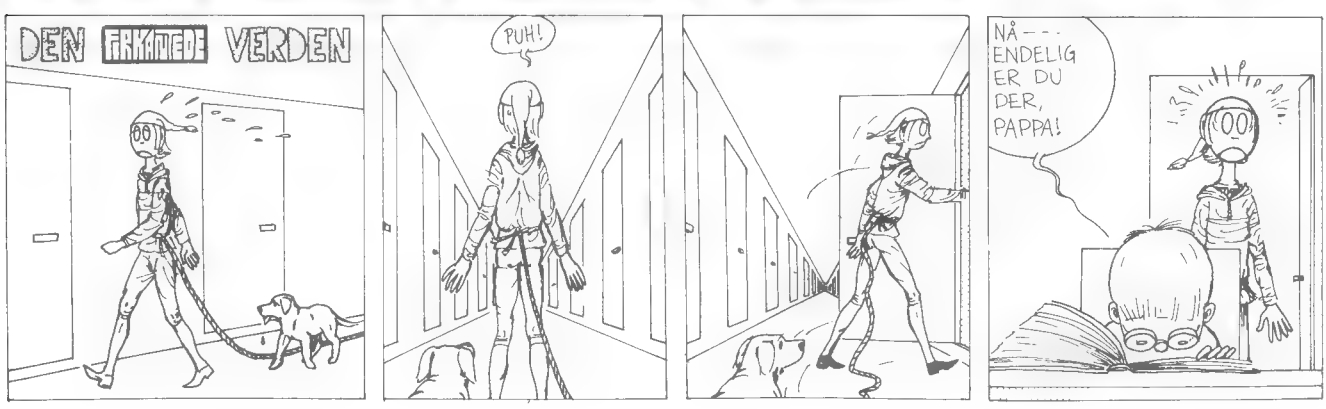
DEN FRAMTIDE VERDEN
PUH!
NÅ---
ENDELIG ER DU DER, PAPPA!

DEN FIRKANTEDE VERDEN
DET ER ET STYKKE DU MÅ HJELPE MEG MED, PAPPA.
DU ER IKKE PAPPAEN MIN!
KANSKJE JEG KAN HJELPE DEG LIKEVEL. HVA ER DET DU DRIVER MED, DA?
JEG LESER TIL EKSAMEN. HER ER STYKKET:
USJ, DET VAR VRIENT. OG SLIKT MÅ DERE LÆRE?
5=5
DET ER KLART! ELLERS VIL VI JO IKKE KUNNE HJELPE BARNA VÅRE MED HJEMMEREGNINGEN NÅR VI BLIR STORE.
DEN FIRKANTEDE VERDEN
DU ER VISST IKKE SÅ FLINK I REGNING, DU! DU BURDE TA ET KURS I MATEMATIKK.
DET ER FJERDE DØR TIL HØYRE VED ENDEN AV KORRIDOR NUMMER TOLV PÅ VENSTRE SIDE, REGNET HERFRA.
FLINK GUTT
TREDJE -- FJERDE --- HER MÅ DET VÆRE.
ÅH!
START
DEN FIRKANTEDE VERDEN
PLING
HUUUU
KRAKKRRR
LUFT POST
KLIKK
Vær vennlig å fylle ut skjemaet. Bruk trykte bokstaver.
STOPP
START
ALARM
POST
Søknad om tilleggskurs i matematikk (Vo115C) avslått. Karakterene viser at kunnskapsnivået er for lavt til å kvalifisere til utdanning (NOrm 83/79). Vennligst fortsett til hjelpegruppe, rom 1624 b.
SMEKK! VHRR
DEN FIRKANTEDE VERDEN
VAR DET IKKE ROM 1624P DEN SA?
1624P
BANK
KOM INN!
VELKOMMEN TIL OSS!
2+2=4

DE FIRKANTEDE MENNENE
KAN IKKE TELLE
KAN VI TA DET FRA BEGYNNELSEN? – – JEG ER VISST IKKE SÅ FLINK – – MULTIPLIKASJONSTABELLEN FOR EKSEMPEL–
HEI! IKKE SKRIV PÅ BOLIGBLOKK-PLANEN VÅR!
BOLIGPLANEN? (HAR JEG GÅTT FEIL?)
BEKLAGER, JEG TRODDE DET VAR RUTEPAPIR.
HM – – KANSKJE VI BURDE TEGNE INN EN TREGRUPPE – – FOR Å VISE I HVERT FALL HVA SOM ER OPP OG NED
7·8=? HVOR HAR JEG GJORT AV REGNE-STAVEN MIN?
NOEN BUSKER, I DET MINSTE–
LA GÅ, DA! I HVERT FALL EN LITEN BLOMST.

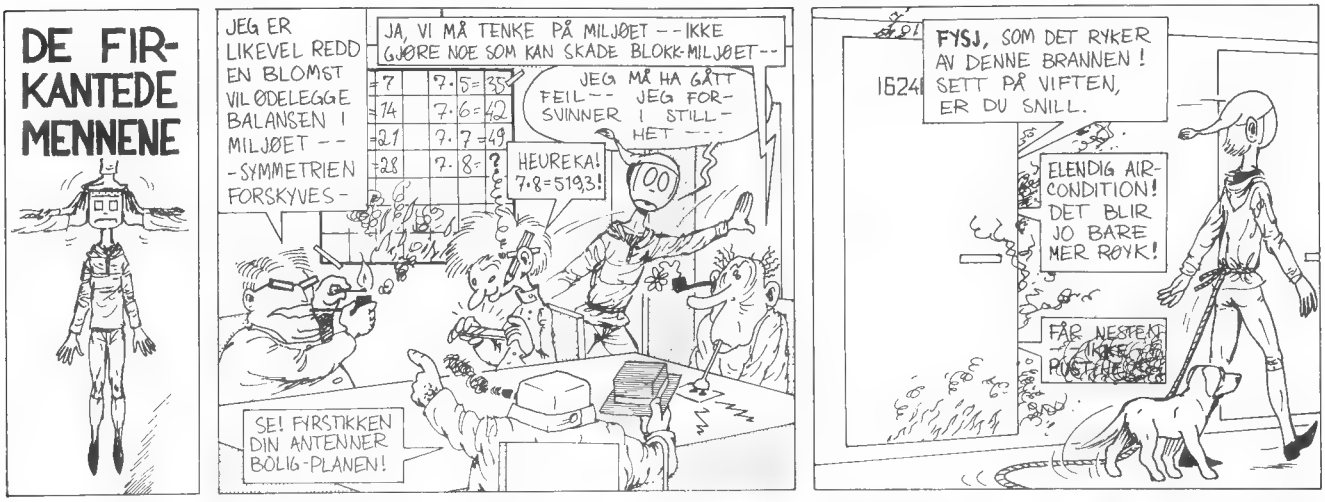
DE FIRKANTEDE MENNENE
JEG ER LIKEVEL REDD EN BLOMST VIL ØDELEGGE BALANSEN I MILJØET – – -SYMMETRIEN FORSKYVES-
JA, VI MÅ TENKE PÅ MILJØET – – IKKE GJØRE NOE SOM KAN SKADE BLOKK-MILJØET – –
JEG MÅ HA GÅTT FEIL – – JEG FORSVINNER I STILLHET – – –
HEUREKA! 7·8=5193!
SE! FYRSTIKKEN DIN ANTENNER BOLIG-PLANEN!
1624
FYSJ, SOM DET RYKER AV DENNE BRANNEN! SETT PÅ VIFTEN, ER DU SNILL.
ELENDIG AIR-CONDITION! DET BLIR JO BARE MER RØYK!
FÅR NESTEN IKKE PUST!

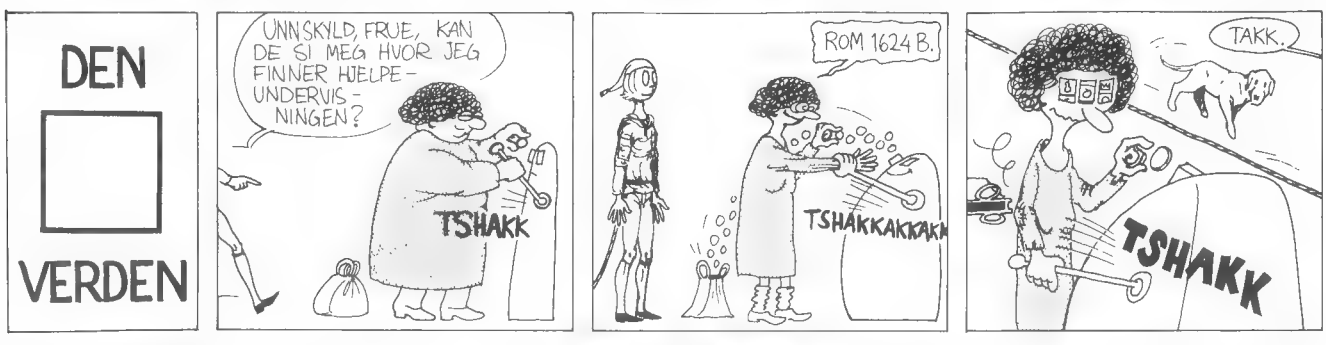
DEN
VERDEN
UNNSKYLD, FRUE, KAN DE SI MEG HVOR JEG FINNER HJELPE-UNDERVISNINGEN?
TSHAKK
ROM 1624 B.
TSHAKKAKKAKK
TAKK.
TSHAKK

ROM 1624B
DER! JEG ER VEL SENT UTE, MEN MAN MÅ JO LÆRE NOE – – –
1624B HJELPE-UNDERV.
JEG HAR ALLTID LURT PÅ HVA SOM VAR BAK DEN DØRA – – SANNELIG GODT AT JEG LÆRTE DEN HØYERE MATEMATIKKEN!
HJELP
HJELP
HJELP
HJELP
HJELP
HJELP
HJELP
HJELP
SKYND DEG, DA!, ELLERS REKKER VI IKKE STEMPLINGA PÅ FABRIKKEN!!

NEDENFOR DEN NEDRE VERDEN
BUNNFALLET
BLUMP
BLOMSTER --- LYS--?!
BLUMP
SÅ PENT!
HOST
?!
AU!
?
DU FALT PÅ MEG!
DET HERLIGE LANDET
HVEM ER DU?
YELLOW NECK -"NEK" BLANT VENNER--
JEG HAR TRUKKET MEG TILBAKE FRA VIRKELIGHETEN FOR Å NYTE MITT OPIUM--
DET FÆLSLIGE LANDET
POPP!
HVA ER DET SOM SKJER? HVORFOR FORSVINNER BLOMSTENE?
SLUTT PÅ STOFFET.
KVAKK! KVAKK!
POP!
JEG SPØR DE ANDRE OM DE HAR NOE.
BOMM BOM

DEN EVENTYRLIGE TOBAKKEN
STOFF?
VÆRSÅGOD!
STAPP!
Å! KAN JEG OGSÅ FÅ LAGE BLOMSTER?
DEN EVENTYRLIGE TOBAKKEN
AH! DET VAR GOD TOBAKK!
BEVISSTHETEN UTVIDER SEG!
EN FÅR FLERFOLDIGE GANGER MER I HUE', ÆSSÅ!
ALT STÅR MED ETT SÅ KLART FOR MEG!
BONG
YOHÆÆ!
ZOOM!
GRUMPF
RAP
BEVISSTHETEN SKRUMPER INN.
ÆSJ, NÅ DRØMMER JEG IGJEN! ER DET NOEN SOM HAR STOFF?
BOMTUR
VOFF!
GRUMPF
NEDENFOR DET NEDRE LANDET
HAR NOEN AV DERE SETT EI JENTE MED LANGT, LYST HÅR?
JA, JEG. HUN VAR SAMMEN MED BURP. STIKK UT OG SPØR HAM, ZALO.
GIDDER IKKE
ZALO
JEG GÅR OG SPØR HAM SELV
ZALO
ER DU BURP? HAR DU SETT EI JENTE MED LANGT, LYST HÅR?
(JEG HAR STÅTT PÅ HODET I TRE DAGER UTEN Å GIDDE REISE MEG OPP.)
SPØR ZALO (HVIS DU GIDDER); HAN HADDE VISST SNAKKET MED HENNE. IKKE SANT, FLIPPER?
GIDDER IKKE SVARE

NEDENFOR DET NEDRE LANDET
HEI, ZALO! SNAKKET DU MED JENTA MED DET LANGE, LYSE HÅRET?
HAN GIDDERIKKE TENKE ETTER
ZALO
SPØR NEKET, HAN VET ALT.
MEN HAR IKKE NEK' DØDD DA?
NEI, HAN GIDDERIKKE
NÆH-- JEG TROR IKKE JEG GIDDER MER, JEG HELLER--
GID!
ZALO

NEDENFOR DEN NEDRE
FY FOR EN FÆL VERDEN. JEG SKULLE ØNSKE JEG IKKE VAR HER.
RYKK TRE GANGER I TAUET, DA!
GIDDERIKKE
DET ER NOKSÅ MØKKETE HER..
RRR---
RR'OFF-VOFF-
RRRRR---
VROFF! VRAFF!
MEN VI GIDDER IKKE VASKE--
HØR PÅ MEG! DU MÅ RØRE PÅ DEG!
KRAF
DET BLIR JO BARE MØKKETE IGJEN I MORRA LIKEVEL
HVA HAR DE GJORT MED HAM? HVA SKAL JEG GJØRE?

NÅ SOVER ZALO IGJEN
ZZ
RYKK
ZALO SOVER BESTANDIG
RYKK
FOR HVIS HAN VÅKNER OPP, ER HAN JO BARE NØDT TIL Å SOVNE IGJEN I KVELD
RYKK
RYKK
ZALO ER EN FORNUFTIG FYR
ZZZZZZ
ZALO

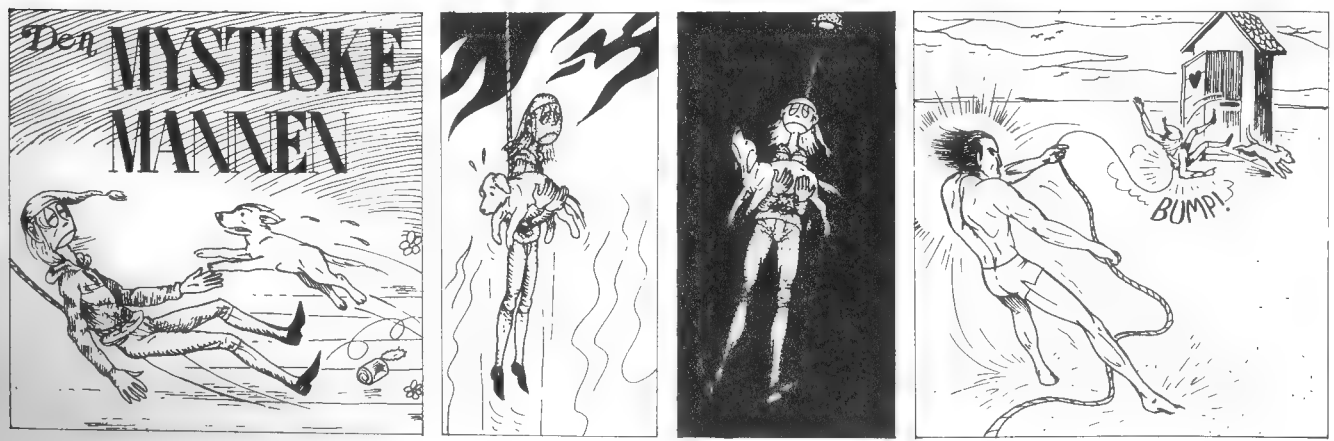
Den MYSTISKE MANNEN
BUMP!

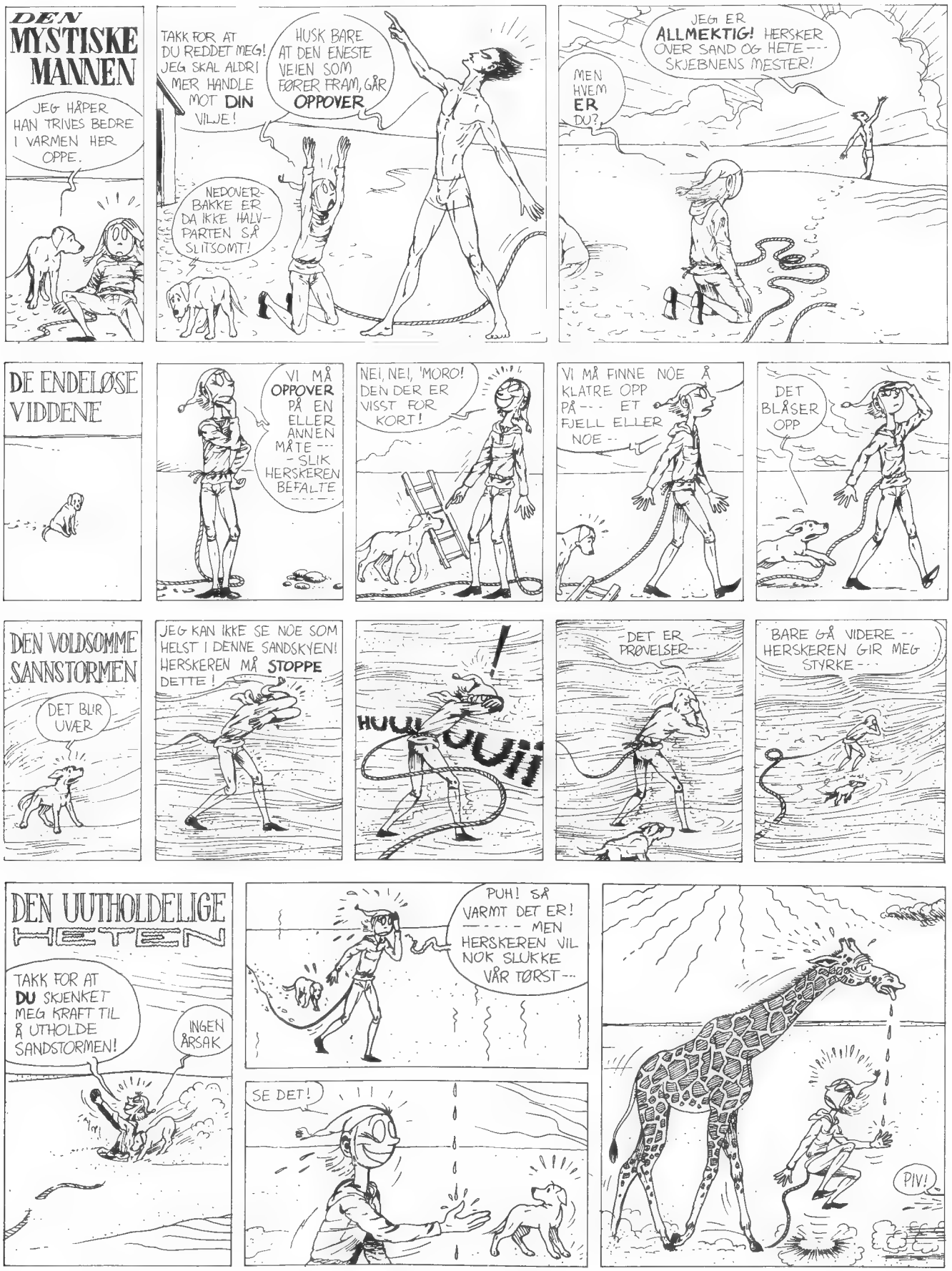
DEN MYSTISKE MANNEN
JEG HÅPER HAN TRIVES BEDRE I VARMEN HER OPPE.
TAKK FOR AT DU REDDET MEG! JEG SKAL ALDRI MER HANDLE MOT DIN VILJE!
HUSK BARE AT DEN ENESTE VEIEN SOM FØRER FRAM, GÅR OPPOVER
NEDOVER-BAKKE ER DA IKKE HALV-PARTEN SÅ SLITSOMT!
JEG ER ALLMEKTIG! HERSKER OVER SAND OG HETE--- SKJEBNENS MESTER!
MEN HVEM ER DU?
DE ENDELØSE VIDDENE
VI MÅ OPPOVER PÅ EN ELLER ANNEN MÅTE --- - SLIK HERSKEREN BEFALTE
NEI, NEI, 'MORO! DEN DER ER VISST FOR KORT!
VI MÅ FINNE NÖE Å KLATRE OPP PÅ--- ET FJELL ELLER NOE--
DET BLÅSER OPP
DEN VOLDSOMME SANNSTORMEN
DET BLIR UVÆR
JEG KAN IKKE SE NÖE SOM HELST I DENNE SANDSKYEN! HERSKEREN MÅ STOPPE DETTE!
HUUUUUUii!
DET ER PRØVELSER--
BARE GÅ VIDERE -- HERSKEREN GIR MEG STYRKE---
DEN UUTHOLDELIGE HETEN
TAKK FOR AT DU SKJENKET MEG KRAFT TIL Å UTHOLDE SANDSTORMEN!
INGEN ÅRSAK
PUH! SÅ VARMT DET ER! ----- MEN HERSKEREN VIL NOK SLUKKE VÅR TØRST---
SE DET!
PIV!

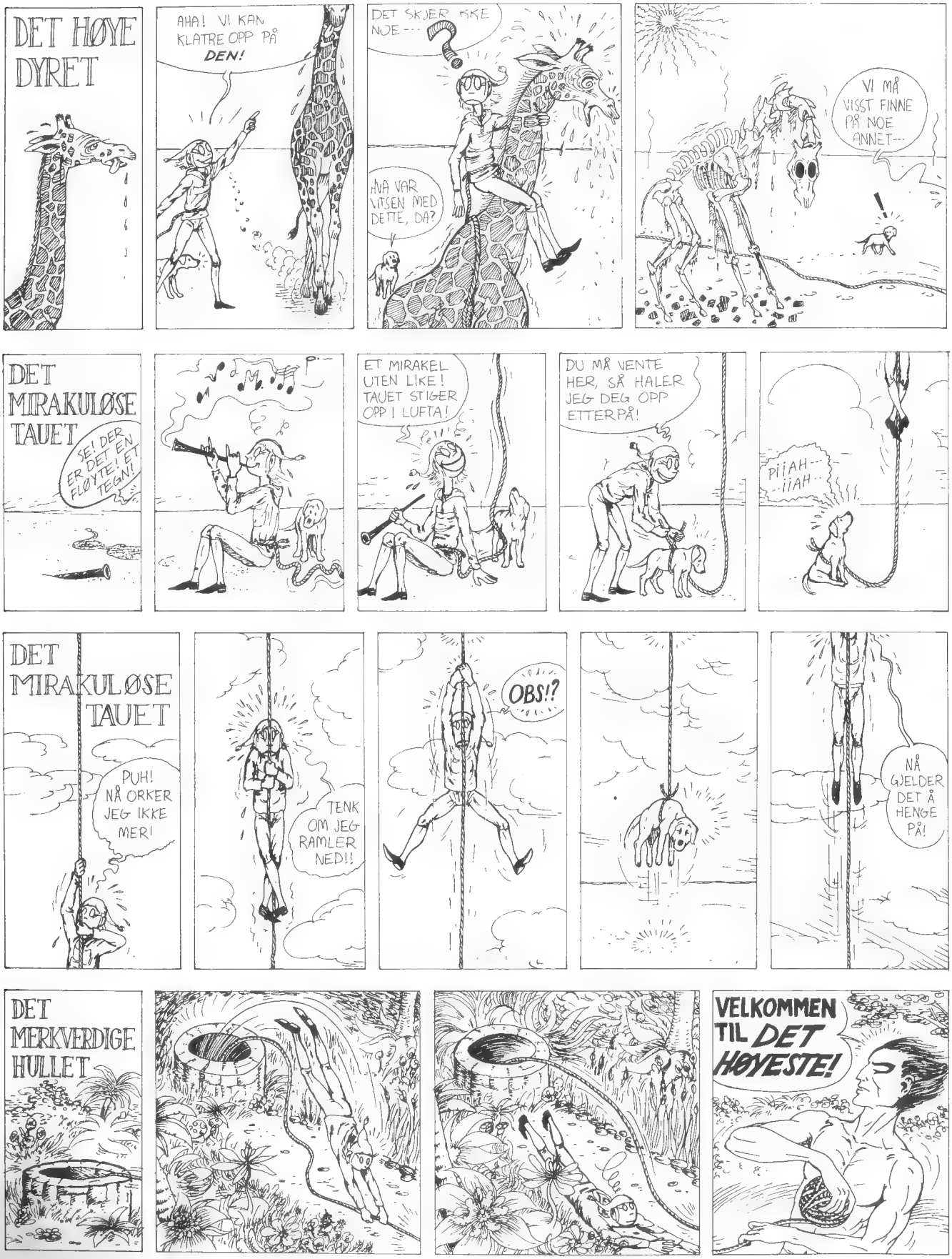
DET HØYE DYRET
AHA! VI KAN KLATRE OPP PÅ DEN!
DET SKJER IKKE NOE---
HVA VAR VITSEN MED DETTE, DA?
VI MÅ VISST FINNE PÅ NOE ANNET---
DET MIRAKULØSE TAUET
SE! DER ER DET EN FLØYTE! ET TEGN!
ET MIRAKEL UTEN LIKE! TAUET STIGER OPP I LUFTA!
DU MÅ VENTE HER, SÅ HALER JEG DEG OPP ETTERPÅ!
PIIAH--- -IIAH--
DET MIRAKULØSE TAUET
PUH! NÅ ORKER JEG IKKE MER!
TENK OM JEG RAMLER NED!!
OBS!?
NÅ GJELDER DET Å HENGE PÅ!
DET MERKVERDIGE HULLET
VELKOMMEN TIL DET HØYESTE!

OVENFOR DEN ØVRE VERDEN
LA MEG TA MEG AV ALLE BEKYMRINGENE DINE, GI DEG KRAFT – OG BLI HER
– FOR ALLTID!
HVORDAN SKAL JEG KUNNE TAKKE DEG FOR DENNE GRENSELØSE GODHET!!
VÆR TROFAST MOT MITT ORD, DET ER DET ENESTE JEG KREVER AV DEG!
ET DYR!
PLOP!

OVENFOR DEN ØVRE VERDEN
DU DÅRE! NEDKALL IKKE MIN MEKTIGE VREDE OVER DITT USLE HODE VED Å SETTE DEG OPP MOT MIN VILJE!
DET GÅR OPP OG NED HER I VERDEN
HOP!
DU HØRTE IKKE, OG SKAL HELLER IKKE VÆRE HOS MEG!
UT!

DE KALDE VIDDENE
HVEM INNBILLER HAN SEG AT HAN ER, HVA?

DE KALDE VIDDENE
BRRR..! ..... DET ER KALDT!!
DET VAR VARMERE HOS DEN MYSTISKE MANNEN – – –
DU BURDE SKAFFE DEG EN PELS
HOÆÆ!
DET VAR NÆRE PÅ! VI SKULLE SIKRET OSS MED ET TAU RUNDT LIVET!
OG HVEM SKULLE TREKKE DEG OPP?

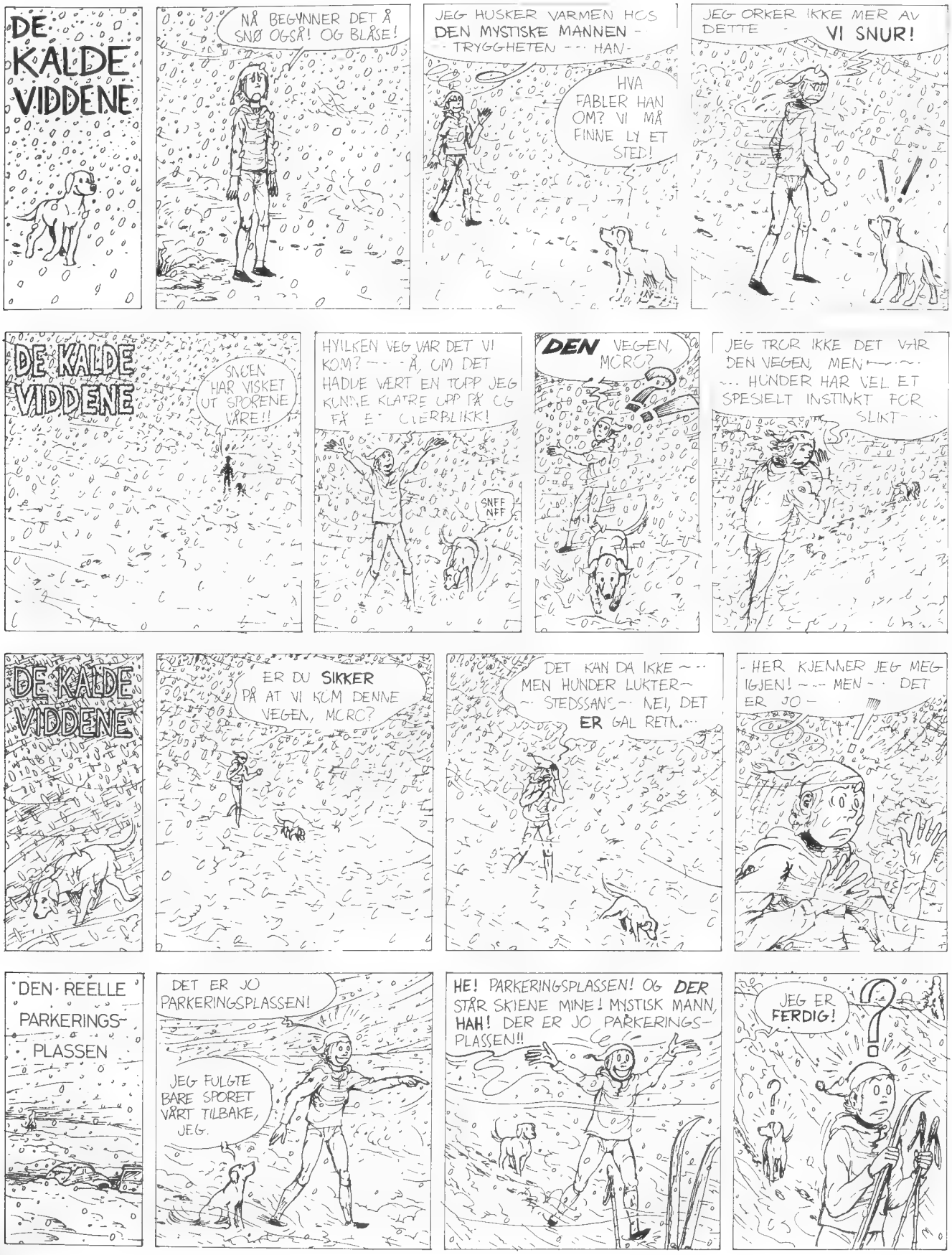
DE KALDE VIDDENE
NÅ BEGYNNER DET Å SNØ OGSÅ! OG BLÅSE!
JEG HUSKER VARMEN HOS DEN MYSTISKE MANNEN - TRYGGHETEN --- HAN-
HVA FABLER HAN OM? VI MÅ FINNE LY ET STED!
JEG ORKER IKKE MER AV DETTE - VI SNUR!
DE KALDE VIDDENE
SNØEN HAR VISKET UT SPORENE VÅRE!!
HVILKEN VEG VAR DET VI KOM? --- Å, OM DET HADDE VÆRT EN TOPP JEG KUNNE KLATRE OPP PÅ OG FÅ ET OVERBLIKK!
SNFF NFF
DEN VEGEN, MORO?
JEG TROR IKKE DET VAR DEN VEGEN, MEN --- HUNDER HAR VEL ET SPESIELT INSTINKT FOR SLIKT- ...
DE KALDE VIDDENE
ER DU SIKKER PÅ AT VI KOM DENNE VEGEN, MORO?
DET KAN DA IKKE ~ MEN HUNDER LUKTER ~ STEDSSANS ~ NEI, DET ER GAL RETN...
- HER KJENNER JEG MEG IGJEN! ~ MEN - DET ER JO -
DEN REELLE PARKERINGS-PLASSEN
DET ER JO PARKERINGSPLASSEN!
JEG FULGTE BARE SPORET VÅRT TILBAKE, JEG.
HE! PARKERINGSPLASSEN! OG DER STÅR SKIENE MINE! MYSTISK MANN, HAH! DER ER JO PARKERINGS-PLASSEN!!
JEG ER FERDIG!

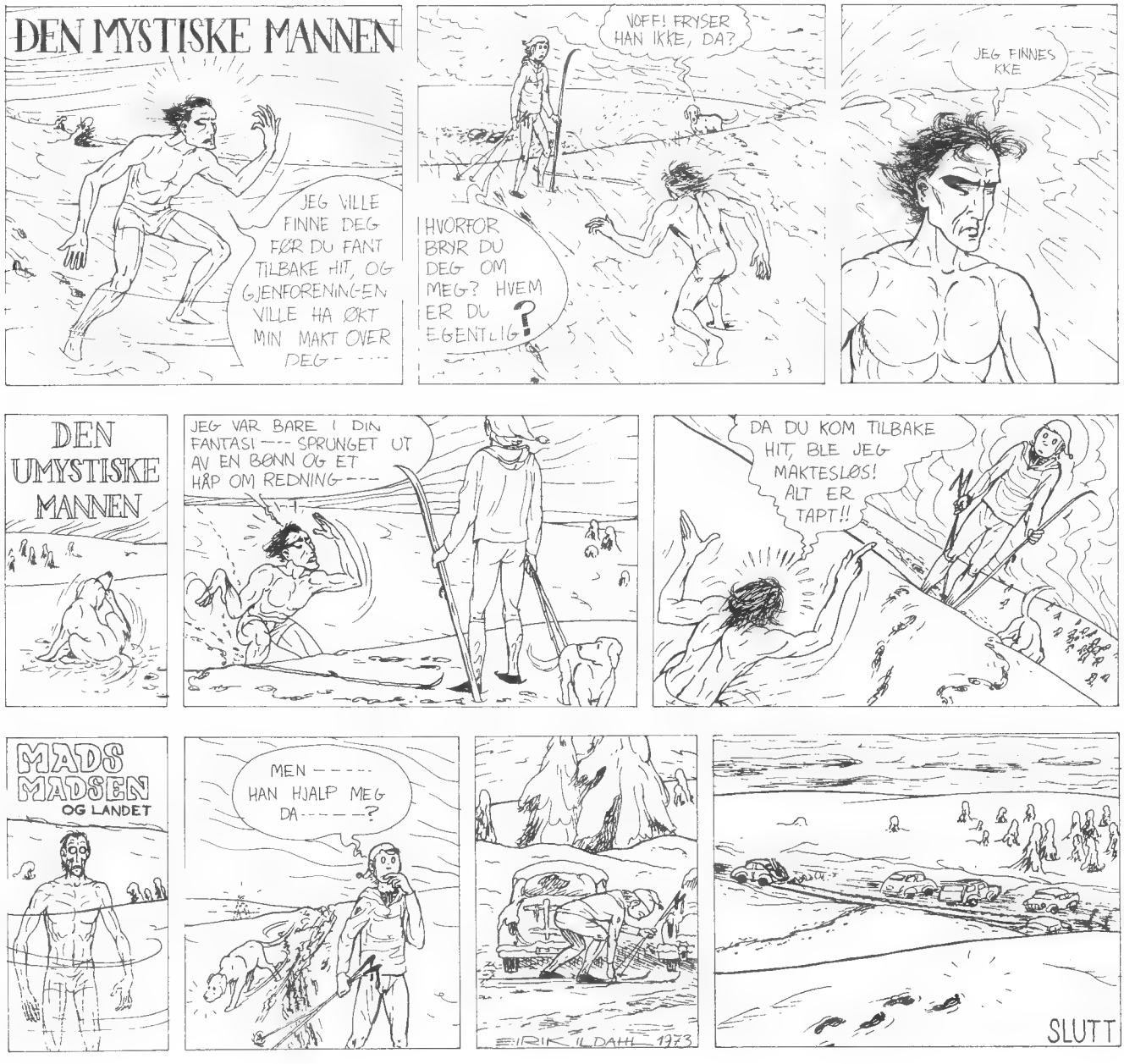
DEN MYSTISKE MANNEN
JEG VILLE FINNE DEG FØR DU FANT TILBAKE HIT, OG GJENFORENINGEN VILLE HA ØKT MIN MAKT OVER DEG - ...
VOFF! FRYSER HAN IKKE, DA?
HVORFOR BRYR DU DEG OM MEG? HVEM ER DU EGENTLIG?
JEG FINNES KKE
DEN UMYSTISKE MANNEN
JEG VAR BARE I DIN FANTASI --- SPRUNGET UT AV EN BØNN OG ET HÅP OM REDNING ---
DA DU KOM TILBAKE HIT, BLE JEG MAKTESLØS! ALT ER TAPT!!
MADS MADSEN OG LANDET
MEN ----- HAN HJALP MEG DA -----?
EIRIK ILDAHL 1973
SLUTT

He's never been broken
–until now!

BATMAN®: THE CULT

ÅPENT 10 • 18 — LØR. 10 o 15

SPRINT
TEGNESERIER & SPILL
spesialisten
Christiesgt. 14 – Bergen
Tlf.: 31 47 60 — 31 20 29

OSLO:
Pilestredet 7
0180 Oslo 1
(02) 41 43 36

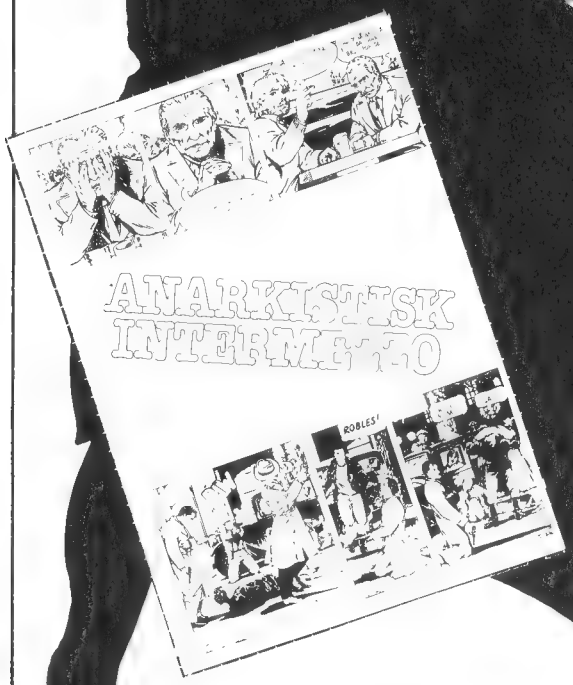

Four-issue Prestige Format series

Jim Starlin
Berni Wrightson
Bill Wray

All titles and characters TM and © 1988 DC Comics Inc.

Milton Caniff har lagt ned pennen

En av de desidert største tegneserieskaperne og samtidig en av dem med lengst karriere som tegner, amerikaneren Milton Caniff, døde tidligere i år.

Milton Caniff ble 81 år gammel. Helt til det siste fortsatte han serien om *Steve Canyon*, forøvrig en serie han startet så tidlig som i februar 1947. Caniff er ellers best kjent for serien *Terry and the Pirates*. Med serien *Dickie Dare*, som ble springbrettet for Caniff, oppnådde han også en viss anseelse.

Milton Arthur Caniff ble født i Hillsboro i Ohio den 28. februar 1907. Etter at han tok eksamen fra Ohio State University i 1930, begynte Caniff å tegne for Associated Press. Sin første serie *Chic & Noddles*, fikk han imidlertid publisert allerede i 1925.

Til å begynne med tegnet Caniff eventyr-serien *Dickie Dare*. Etterhvert overtok han imidlertid også *The Gay Thirties*, selv om det bare var svært motvillig. I 1934 begynte Caniff å tegne *Terry and the Pirates*. Denne serien holdt han gående i 12 år. I løpet av disse årene ble serien mektig populær. Handlingen fant sted i all hovedsak i ulike asiatiske land, og vrimlet etterhvert med autentiske detaljer.

Under den andre verdenskrigen tegnet Caniff også serien *Male Call* for de amerikanske soldatenes leiraviser. Ved slutten av krigen forlot Caniff det syndikatet som eide rettighetene til *Terry and the Pirates*. Han ønsket å skape en seriehelt han kunne eie selv, helt og fullt.

Under maksimal pressedekning i februar 1947, ble *Steve Canyon* sluppet ut av sekken. Denne serien handlet om en eventyrlysten flyger som blir involvert i en rekke internasjonale intriger. Etterhvert ble Canyon offiser i det amerikanske flyvåpnet. Ettersom årene gikk deltok han både i Korea-krigen og Vietnam-krigen.

Caniff var i det hele meget fascinert av krig og de klare skillelinjene som krigen trekker opp. Enten var det «oss», eller så var det «dem» (dvs fienden). Gjennom sine tegneserier var Caniff en sterk forsvarer av «the American Way of Life». Han forsvarte også USAs inngripen i andre deler av verden. Men det var vel heller snakk om utilsiktet kultur-imperialisme framfor ønsket om virkelig militær ekspansjon, som rådet hos Caniff. Caniff var nasjonalist og patriot, derom hersker ingen tvil.

Opp gjennom femti- og sekstiårene utviklet Caniff seg i en slik retning at han ble sett på som reaksjonær og bakstrebersk av svært mange. Det kommer klart fram i den måten han etterhvert valgte å presentere hippie-bevegelsen på. Enten var det snakk om maktgale, farlige bombe-friks, eller var de også lettmanipulerte, dumme, naive og farlige og usikre typer.

Likevel var ikke Caniff noen psykologisk kløne. Han mestret evnen til å lage virkelige personer av sine mange hoved- og bifigurer. Da han lot en av sine heltinner, Raven Sherman, dø, vakte det massive protester fra leserne. Caniff ble beskyldt for å være grusom og ufølsom. Men disse reaksjonene vitner like mye om hvor dyktig han var til å få tusjstrekene til å leve.

Caniff visste også hvordan man skulle skape historier proppet med spenning og action. Det var ikke få hasardiøse eventyr hans helter fikk gjennomgå. Et annet moment ved Caniff var også at han var svært dyktig til å skape spenning på det indre planet. Det var ikke sjelden at han lagde hele sider hvor figurene ikke gjorde annet enn å snakke sammen. Likevel spennende, tiltalende og full av tilsynelatende umulig fart.

Det knepet Caniff ganske tidlig tok i bruk for å skape fortettet spenning, lærte han av filmens mestre, bl.a. regissøren Alfred Hitchcock. I likhet med Hitchcock tok Caniff i bruk det vi kan kalle «det bevegelige kamera». Caniff lot de figurene han tegnet formelig rotere foran leseren. Det hendte at han i løpet av noen ruter dekket tilnærmet samtlige vinkler av personens anatomi. Han valgte også ofte svært uvanlige vinkler og skapte dermed uventede spenninger i sine tegninger.

Milton Caniff er blitt kalt «tegneserienes Rembrandt», både som en pompøs hyllest og fordi de har kraftige skyggevirkninger til felles. Imidlertid så Caniff aldri på seg selv som noen kunstner. Han betraktet sitt arbeid som tegner utelukkende som et levebrød. Men det finnes ingen tvil om at Milton Caniff opp gjennom årene har vært en voldsom inspirasjonskilde for flere generasjoner tegnere. Med Milton Caniff har en av mediets virkelig store mestre og samtidig et av de iherdigste arbeidsjern gått bort.

Tor Sandberg

To syn på Meningen med livet

Det finnes en teori som uttrykker at alle som som noen gang oppdager nøyaktig hva hele universet er for noe og hva det egentlig gjør her, så vil det øyeblikkelig forsvinne og bli erstattet av noe langt mer bisart og uforklarlig.

Det er en annen teori som uttrykker at dette allerede har skjedd.

For å utdype disse tankene trenger man plass og rom tilsvarende en bok, men heldigvis er denne boken allerede skrevet; *The Hitch-hiker's Guide to the Galaxy*. Eller som den noe tørrere norske tittelen, *På tommeltotten til melkevegen* (Gyldendal 1988) i Jon Bings oversettelse. Forfatteren er Douglas Adams, men han beskriver bare det som skjedde med én av disse hendige reisehåndbøkene for haikere i verdensrommet. De overtok markedet fra det langt større verket *Encyclopedia Galactica* av flere årsaker: for det første er den mindre, for det andre er den billigere, og for det tredje er det ordene TA DET ROLIG i store, vennlige typer på forsiden.

Vi kan være glad for at Adams omtaler og siterer fra denne håndboken, for originalen er ikke å skaffe på planeten Jorden. Dessuten er Jorden blåst i filler. Adams beskriver denne hendelsen allerede i andre kapittel. Jorden blir fjernet siden planene for utviklingen av de ytre strøk av Melkevegen krever en hyperspatial ekspressvei gjennom vårt solsystem. Vedtaket ble i sin tid lagt ut i Jordens lokale planleggingskontor i hele femti jord-år. På Alfa i Kentauren. Siden ingen på Jorden påklagde planene, ble Jorden tilintetgjort. Det tok to jordiske minutter.

Rett etter drar Arthur Dent og hans venn (som aldri blunker) Ford Perfect, journalist for den omtalte håndboken, ut i verdensrommet. Med seg har de nettopp den eneste boken som garantert inneholder et enkelt og kort svar på hva som er Meningen med livet, universet og hele greia.

Adams' bok startet først som hørespill i BBC i 1978, så kom boken, og fjernsynsserien og deretter som interaktivt dataspill (som Kjetil Lenes på *Tronsmo* hygger seg med i ledige stunder). Og nå er den kommet i norsk utgave, en rasende morsom verdenssuksess, som dessuten har tre bøker til på venteliste: *The Restaurant at the End of the Universe*, og *Life,the Universe and Everything*, og *So long and Thanks for All the Fish*. Gidder man ikke vente på de norske utgavene, kan man lese de engelske Pan-utgavene (som dessuten er billigere).

For å være helt ærlig så representerer disse bare én side av *måten* man betrakter spørsmålet om «Meningen med livet», nemlig *synsvinkelen:* Den skuer fra Kosmos og mot Jorden. Det finnes selvfølgelig en annen som er nøyaktig motsatt; fra Jorden og mot Kosmos.

Nå er vi den heldige situasjon at også denne boken finnes, til og med i norsk utgave på Pax: *Kosmiske Banditos*. Ingen av disse finnes som tegneserie, men hva så? Det visuelle er ikke alt her i verden. Bokomslagene vitner nettopp om det, men slike innvendinger blir ubetydelige under evighetens synsvinkel. Og i *Kosmiske Banditos* befinner den seg hos en dopsmugler som lever i eksil et sted i Colombias jungel sammen med sin trofaste hund, Speedy, og hans partner-in-crime, Jose. Denne muntre historien har en sub-tragisk opprinnelse: for noen få måneder siden var denne gruppa på utsiden av hver eneste lov og orden-institusjon på vestlige halvkule verd et par millioner i kontanter og marijuana av beste merke. Før alt ble blåst vekk, som det heter.

Men boken er bare delvis historien om denne dystre nedturen. Dens egentlige fortelling er om de forbløffende konsekvensene av at Jose robber en amerikansk nymfoman (Tina) og hennes familie på ferie i Sør-Amerika. Etter som røyken letter blir hovedpersonene etterhvert oppmerksom på at Tinas far sitter inne med svaret på et brennviktig spørsmål: *Hva er egentlig meningen med livet og HVA I HELVETE ER DET SOM FOREGÅR HER?*

Utstyrt med maskingevær, bombekastere, håndgranater og flere lærebøker i fysikk legger de ut på et tokt som fører dem til det ytterste spørsmåls grunnleggende svar. Og til California.

Dessuten har denne romanen kuriøse fotnoter fra forfatteren, A.C. Weisbecker, og genuine sitater som man være banditos for å sette pris på. Som dette av Niels Bohr: «De som ikke blir sjokkert når de støter borti kvanteteorien for første gang, kan umulig ha forstått den.»

Nå er ikke tegneserier så fjernt fra disse bøkene som man umiddelbart skulle tro. Douglas Adams' bok-serie om haikere i verdensrommet svever åndelig sett i samme univers som Moebius & Jodorowskys omtalte «Inkal»-serie. For Weisbeckers *Kosmiske Banditos* kan vi snakke om inspirasjon og direkte lån, nemlig fra canadieren Rand Holmes' undergrunnsklassiker *Harold Hedd in Wings over Tijuana*, hvor Holmes kommer med plotet «gærne frikere som smugler tonn med frisk marijuana med fly» først, uten at det gjør begge historier identiske. Man kan heller snakke om en felles kulturell plattform, hvor rock'n'roll, film, tegneserier og visse romantyper går opp i en felles enhet for de «nykulturelle».

Til syvende og sist kan man kalle det Meningen med livet.

Finn Bjørklid

continued from page 5

film og overtok hele Bergmans film-team. Så døde Trakovskij av kreft etter sin første film i vesten og umiddelbart før Garbatsjov kom til makten. Hadde Tarkovskij levd i dag, hadde han vendt tilbake til Sovjet som helt. Og fortsatt den utviklingen.

–Jeg husker en slags selvbiografisk film han lagde...

–Nettopp, *Speil*! Hvor han vimser fram og tilbake og hvor handlingen er helt underordnet. I utgangspunktet er det en biografisk handling, men den blir helt borte. Det er ikke det som er det vesentligste.

–Men det er?

–Dette ligger så langt fra språket at det kan ikke tolkes. Der er noe av kjernen i filmens mystikk. Det er det med «det uutsigelige» til Welhaven. Her kan du ikke bruke språket. Å tolke Tarkovskij er en halseløs gjerning. Skal han tolkes må det gjøres i hans eget språk som er filmens.

CARL BARKS

–Hvorfor er Carl Barks så mye dyktigere enn alle andre?

–Ja, det har jeg lurt på. Det kan jo være at bare var fordi det var han vi vokste opp med. Det er vel noe i Barks måte å fortelle en historie på, men også noe med identifikasjonen med figurene å gjøre, det ligger både på deres adferd og deres ansiktsuttrykk. Bruk av nærbilder, som også er veldig viktig i film.

–Barks anskueliggjør svært fysisk. Når vi ser at Donald får noe hardt på foten, så gjør det også skikkelig vondt, slik at det føles, også av leseren.

–Først fremst har han orginale ideer, firkantede egg og slike ting. Men det er veldig vanskelig å forklare hans appell. Det er også den dramatiske strukturen i hans historier. Carl Barks var såpass fjernt fra Disney-konsernet at han kunne tillate seg å gjøre omtrent som han ville. Slik at han tegnet nebbene lengre enn hva de tillot, men den beskjeden nådde ikke fram til ham før etter et par år.

–Han er også en av de få tegneserie-tegnere på 40- og 50-tallet som ikke direkte hadde noen større bakgrunn eller karriere innenfor tegnefilm.

–Likevel var det nettopp innenfor animasjon han startet, men det var ikke der han gjorde noe kreativt. Også Barks var tegnefilm-aktig i sine første serier, men roet det ned. De tidligste tegnefilmene var igjen inspirert av stumfilmene hvor ordet ikke spiller noen større rolle. Men veldig dramatisk handling med svært fysiske og voldsomme gags. Det var det som var morsomt. Det brukte seg kanskje opp.

–Ser du Carl Barks som en av de store pionerene i utviklingen av tegneserie-språket?

–Det kan være. I begynnelsen, lenge før Barks, var det kun avisstriper med de begrensninger som det gir. Så kommer en merv romanlignende form. Eirik Ildahl har sagt at man kan ikke snakke om tegneserier og romaner ettersom tegneserier ikke er et episk medium, men det har jeg vanskelig for å godta. De lange fortellingene til Barks er jo en slags romaner. De er klart episke. Handlingen er veldig viktig. Innenfor en streit ramme klarer han å gjøre det maksimale.

–Tegneseriens framtid?

–Det pussige er at i Norge ser det veldig lyst ut ved at man har fått inn de fransk-belgiske tegneserie-albumene som har utvidet perspektivet voldsomt. Det virker helt tydelig inspirerende på de norske tegnerne, samtidig som det holder på å tørre ut i Frankrike. Jeg er redd for at der kommer til å skje den samme utviklingen som i film ved at det kommer helt streite og kommersielle produkter. Det er mulig at det har noe med dårlige økonomiske tider å gjøre. Jeg vet ikke. Det skjer en del ting borte i USA nå. Typer som Frank Miller med hans tolkning av «Batman», men jeg har ikke sans for ham, det lille jeg har sett. En typisk forteller. Jeg er ikke så interessert i fortellingen. Hos Will Eisner ligger det mer i formen. Det er noe i den komprimerte måten. Han får, som Carl Barks, det maksimale inn på den korte plassen. Og det er veldig viktig: intet bilde skal være overflødig. Alt skal stå som en del av helheten. Gjør det ikke det så fjerner du bildet. Det gjelder ikke bare «Spirit», men det meste Eisner har laget. Prøver han å gå utover den formen så går det gærnt, som du kan lese ut av min slakt av den Astrologi-boka hans.

–Du har også stilt deg kritisk til Hergé og hans «Tintin»?

–Han er veldig stiv, og strukturen henger dårlig sammen. Klarer ikke å mikse komikk og spenning. Det er løsrevne episoder med en eller annen rød tråd. Jeg synes at Hergés etterkommere, som Goscinny og Uderzo med «Asterix», fikser den genren bedre fordi detaljene fungerer som en del av helheten. Der har du Eisenstein igjen. Når du først har den hierarkiske strukturen, teser og antiteser, så kan ikke noe falle utenfor det hierarkiet. Vi ser det svært tydelig i film ved at vi har disse fysiske bitene som vi plasserer sammen.

Ellers synes jeg at de serier som går litt vekk fra den ytre handlingen, og går inn i den indre handlingen som «Bran Ruz» av Auclair og Deschamps, utvikler mediet. Det samme har vi i «Solruns saga». Også Bilals serier, særlig når han har Christins manus å støtte seg til. Det gjelder «Jakten», som i utgangspunktet er en politisk historie. Det foregår på det indre plan hos hovedperson som interessant nok ikke kan snakke. Gjenfør det samme med Comes. Hos Bilal og Christin er det en stum partipamp som får anskueliggjort opplevelser som i tid strekker seg tilbake til revolusjonen. Hos Barks er det også mye ytre drama, mens det egentlig foregår på det indre plan hos hans figurer.

Jeg har en spesiell forkjærlighet for Mézières og Christins «Linda og Valentin» som Cappelen utgir. Til en viss grad er den en enkel drama-

TEGNESERIER-NORGE RUNDT

Mosjøen BOKHANDEL
8651 MOSJOEN
Rolf E Sørensen

Kiosken
Bruns
F. Bruns Bokhandel A/S
Kongensgt. 10
7011 TRONDHEIM
07 - 51 00 22

Bokea a·s
Roseby kjøpesenter 6400 Molde Tlf 072-52 322

SPRINT
COMIC SHOP
NIKOLAIKIRKEALM. 4

F. BEYER
Strandgaten 4, 5013 Bergen
Tlf. 05/ 32 11 80

BOKPA
Reg. merke
ERLING TORGERSEN
OG SØNNER
KIRKEGT. 27
4000 STAVANGER

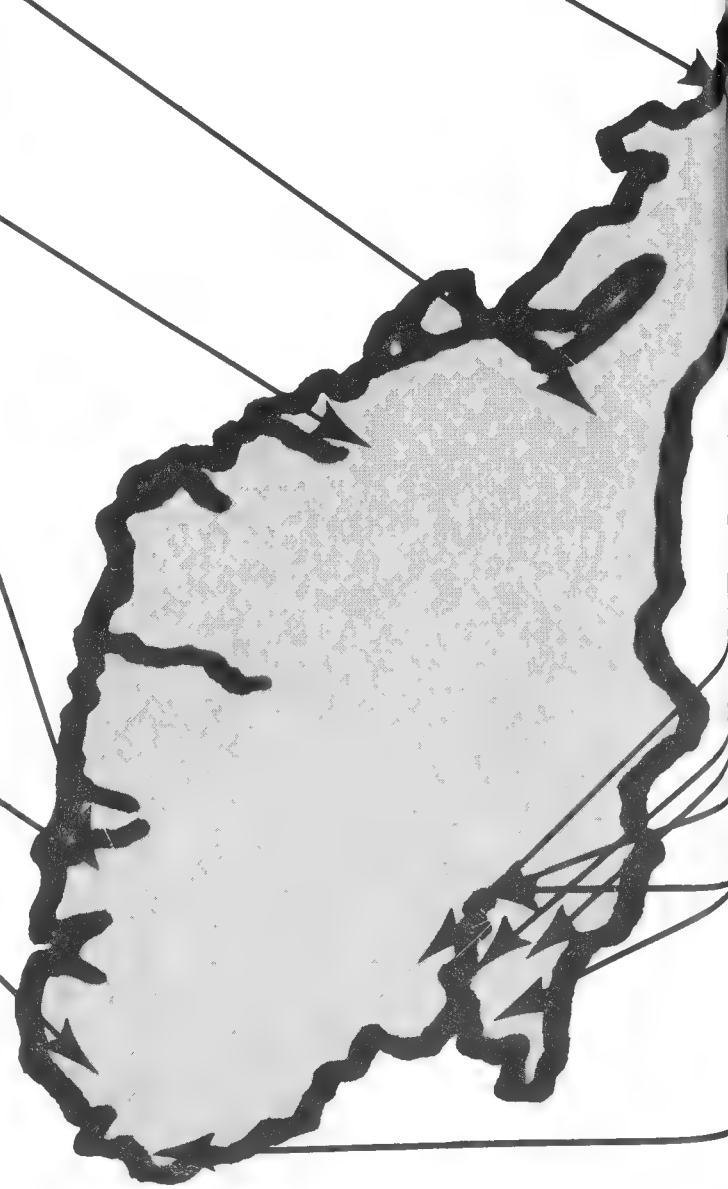

TEGNESERIER-NORGE RUNDT

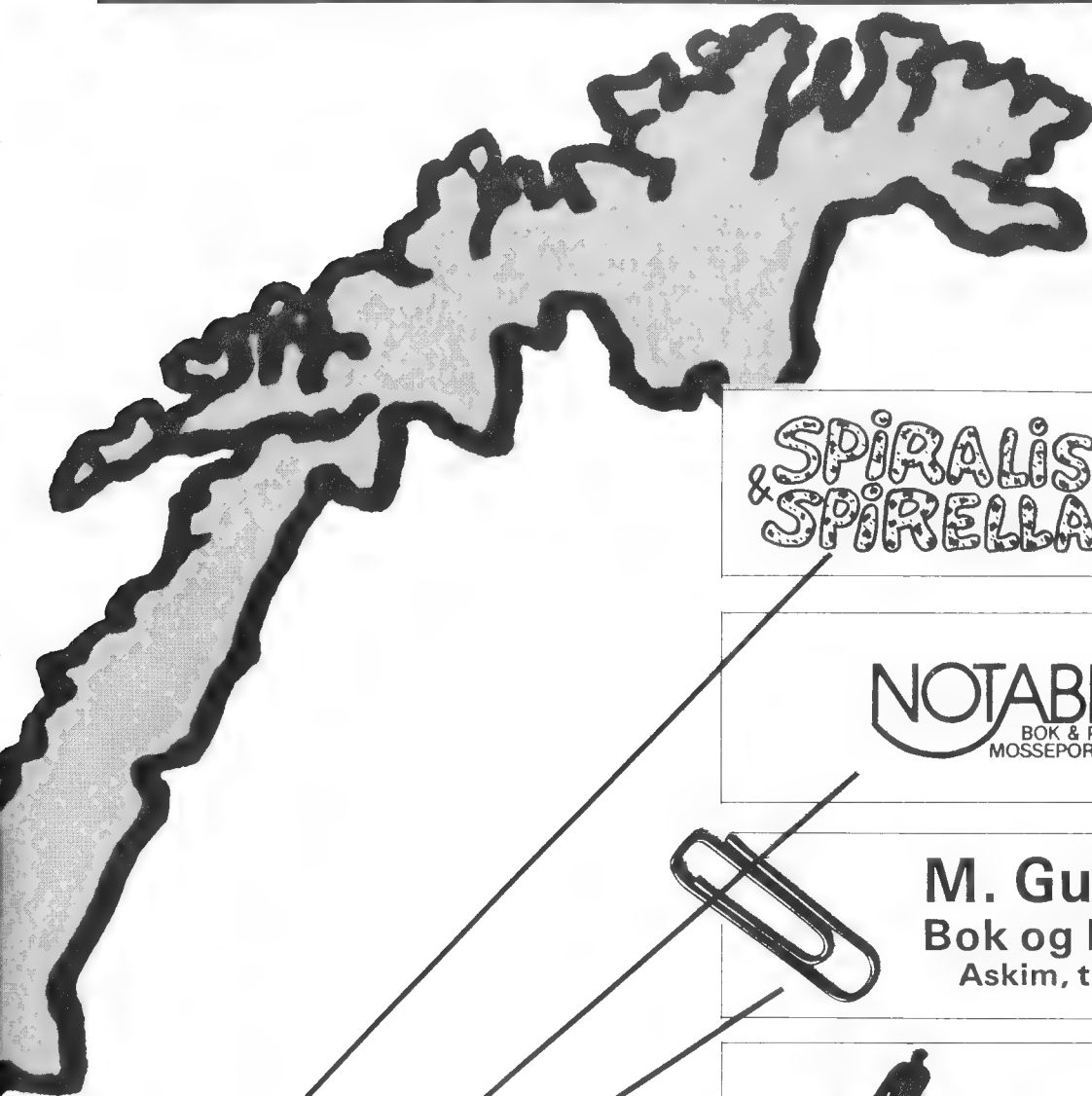

SPIRALIS & SPIRELLA
Prinsessegt. 2A (Gågata v/Arkaden)
3700 Skien, tlf. 03-52 45 41
Postadresse: Boks 688,
Hjellen, 3701 Skien

NOTABENE
BOK & PAPIRHUS AS
MOSSEPORTEN SENTER

M. Guderuds
Bok og Papir Eft.
Askim, tlf. 88 17 33

Gleng bokcafé
PELLYGT. 32
1700 SARPSBORG

Tanum-Karl Johan
Norges mest spennende bokhandel
Tlf 02 42 93 10

TRONSMO BOKHANDEL
KRISTIAN AUGUSTSGT. 19, POSTBOKS 6897,
ST. OLAVS PLASS, N-0130 OSLO 1 Tlf. 02-202509

SØR BOK A/L
Gyldenløvesgate 9
4611 Kristiansand S, Telefon (042) 25845

ser. Det er veldig tydelig i den trappescenen til Eisenstein hvor det er voldsomme liniære scenene av soldatene kontra de kaotiske scenene av folkemassene. Hvis du har et bilde av et menneske, setter til et bilde av et hus, så er det ikke et menneske pluss et hus, men et menneske som ser på et hus. Man kan eksperimentere med å sette samme bilde sammen med ulike andre bilder og få helt forskjellige resultater. Det gjorde jo de gamle russerne.

–Gjør det innholdet i bildet mer komplekst?

–Det skaper ikke i og for seg noen enkelhet for det er et hiarki av slike synteser som gjør det ganske komplekst, men ikke noe mer komplekst enn språket som forsåvidt har noe av det samme. Hensikten er at den endelige syntesen skal bli en bærende idé. Man starter gjerne med denne ideen, bryter den ned i et manus med alle detaljene og ender opp med ideen igjen når filmen er ferdig. Det tok meg mange år før jeg fikk til det. Før ble alltid resultatet noe annet enn hva jeg hadde forestilt meg. Det har også noe med at man må øve opp sin visuelle fantasi. Man må se filmen for seg når man skriver manus, og det som særlig krever enn viss trening, var å se alt innenfor et rektangel hvor høyden er to tredjedeler av bredden og glemme alt som utenfor bildet.

–Finner du det samme rektangelet i tegneserie-ruten?

–Det er noe av det samme. Forskjellen er at serietegnerne kan variere formatet på rutene og at med tegneserier bestemmer leseren til viss grad rytme og tempo. Tegner og manusforfatter kan influere på det, men ikke i samme grad som på film. Leseren har den samme opplevelsen som ved en bok ved at man kan selv bestemme hvor i fortellingen man vil oppholde seg og kan gå fram og tilbake etter eget behag. Man kan se flere bilder på en gang og man har dette med lay-out som man ikke har i film.

–Begge medier, både i film og serier, har et «sug» i seg som kan forklare deres voldsomme popularitet.

–Du har en likhet med virkeligheten som du ikke har i samme grad når du *bare* bruker ordet. Film og serier bruker også ordet, men litteraturen benytter kun en del av de virkemidlene som vi har i disse mediene. Jeg har jo i stadig større grad brukt ordet i mine filmer. Det er slutt på den tiden hvor det bare var bilder og musikk.

–Hva synes du om sammenblandingen og de flytende overgangene mellom de ulike mediene? Vi har snakket om film og serier, men Tor Bomann-Larsen synes koblingen teater og serier er mer interessant!

–Det samme gjør Eirik Ildahl, men tegneserier, film *og* teater. Han sier det er dramatiske medier, komponert av bilder og lyd. Vi er begge enige om at tegneserier har lyd!

I det samme raser et jetfly over Herregårdskroa og overdører all samtale. Jon Gisle slår flott ut med hånden og sier:

–Dette var et eksempel på en lyd!

–Vi har jo eksempler på at lyrikere, ikke bare vårt eget århundre med modernistene, men også i forrige århundre, har laget visuelle dikt ved å ta i bruk typografiske virkemidler, som å visualisere teksten i form av av flasker eller mannlige kjønnsorganer eller lignende.

–Ja, det stemmer. Teksten danner et bilde, og det er interessant. Vi har jo vist noe av dette i TEGN, nr. 3-87, for å være eksakt. Det var ikke lyrikk, men en pære! Det er et uttrykk for at ordet i seg selv ikke er nok. Men det er heller ikke bildet i seg selv. Man kan jo filosofere over hvorfor bildet nå er blitt så viktig i tid da alle kan lese. Jeg kan ikke forstå at bilder er mer passiviserende enn en bok, som det er blitt påstått. Det å kunne lese er ikke i og for seg noen forutsetning for å kunne tolke bilder. Det er heller noe med at kommunikasjon er noe mye mer enn bare å snakke med hverandre eller skrive.

RUSSISK FILM

–Kan vi gå fra filosofi til profeti. Hva tror du om filmens framtid?

–Jeg synes det har skjedd lite i film de siste årene. Det har skjedd en teknisk perfeksjonisme, men ikke den samme kreativiteten som var på 60- og 70-tallet. Man er tilbake til streite dramatiske strukturer hvor handlingen er det bærende. De nyere regissørne har ikke klart eller har ikke villet gjøre noe med det. Det har selvfølgelig noe med marked å gjøre. Det er litt beklagelig, for de regissørne som det har gått mest utover er enten gamle eller dødd i ung alder. Det er Godard og Fellini igjen og Fellini er nær pensjonsalderen. Og Bergman har sluttet.

Det er ingen fornyelse, men å dømme filmen nord og ned før den er hundre år gammel, det har jeg ingen tro på. Noen vil nok finne på noe. Jeg er nå veldig spent på hva som vil skje i Sovjet for russisk film gjenspeiler den politiske virkelighet. Når de har litt friev tøyler så kan det skje litt rare ting. Den første perioden var rett etter revolusjonen, den andre perioden var under Krustsjov, og det ser til at det går inn i en ny periode nå. Jeg har ennå ikke sett noen av disse Glasnost-filmene, *Anger*, for eksempel, men der er det tydeligvis et eller annet ute og går. Det er noe i den kulturen som gir grunnlag for å eksperimentere når de får lov til det av myndighetene. Det er en tragdie ute og går i dette. De hadde en regissør som het Andrej Tarkovskij, som hadde maksimal uflaks. Han slo igjennom under Krustsjov, da ble han etablert. Merkelige filmer, rare og langtrukne greier, man satt og kjedet seg gjennom dem og tenkte etterpå på dem i fjorten dager. Så kom innstramningene under Bresjnev, men Tarkovskij var da allerede så etablert at han kunne fortsette å lage film og de slapp ut i vesten en del år etter at de var laget. Så hoppet han av og bosatte seg i Sverige, akkurat da Bergman sluttet og lage

Er du lei alt annet, er kanskje FANTASIA alternativet. Spesialist i tegneserier og fantastiske ting. Besøk vår butikk i GRENSELAND, eller bestill pr. postordre.

LONE WOLF & CUB Gr.Novel No.1-6 i hardcover 159,00

BROUGHT TO LIGHT Gr.Novel om Iran/Contras-skandalen m.m. Av A.Moore og B. Sienkiewicz m.fl. 75,00

TABOO No 1 "Gore" av personer som Clive Barker og Frank Miller. 79,00

THE GREATEST BATMAN STORIES EVER TOLD! 189,00

EN FETTSUGERS BEKJENNELSER. Av Christopher Nielsen. Norsk Gøy! 54,00

IRAN/CONTRA-Trading Cards Alt om North m.fl. 58,00

MOEBIUS T-Shirt S/M/L 98,00

MY LIFE AS A CARTOONIST Av Harvey Kurtzman. 29,00

PIGEONS FROM HELL Grøss fra Robert E. Howard. 68,00

Porto og komplett nyhetsskriv kommer i tillegg m. alle bestillinger.

FANTASIA
Tegneserier og Fantastiske Ting...

Postadresse: GRENSELAND, Grensen 9 - 0159 OSLO 1

Tegneserier - Musikkbøker - Spill - Posters - Kort - Film.

Siste Sjanse!! GRIP DEN!

Siste rest av Armageddons Prisvinnere skal ut NÅ! Kvalitetsalbum til en pris du aldri har sett maken til, eller noensinne vil, om du ikke er rask!!

TOTALMETALBUM (504 s.) Innb.	NÅ 49,-*
ISENS DÆMON (TARDI)	NÅ 19,-*
AMAZONERNE (JERONATON)	NÅ 19,-*
FANTASIER FRA FORSTÆDERNE (CAZA)	NÅ 29,-*
HELE PAKKEN (4 BØKER)	NÅ 99,-*

*Porto og oppkravsgebyr kommer i tillegg. Send bestillingen til:

ARMAGEDDON
DISTRIBUSJON
SØNDRE GATE 10, 0550 OSLO 5 TLF. 02-37 68 99

–Og alle disse emnene er du ekspert på?

–Ingen av dem!

–Vanskelig å tro om en leksikon-bidragsyter...

–Min første redaktørjobb var i leksikonet, og jeg skriver fremdeles om tegneserier i Det store norske leksikonet. Jeg jobbet jo der,og siden de ikke hadde noen annen ekspert på området, pekte de på meg. Det var jo slik at etter «Donaldismen», trodde alle jeg var ekspert på tegneserier og kunne alt mulig. Jeg måtte jo forsøke å leve opp til dét.

–Det var jo smigrende...

–Det var kanskje det? Min interesse for tegneserier kom jo egentlig først langt ut i 70-årene. Jeg kom inn i tegneserie-miljøet, det som het Tegneserieakademiet, særlig gjennom Peter Haars, som var formgiver på «Donaldismen» og lagde omslaget på boka. Akademiet var en begrenset forsamling hvor man måtte voteres inn. Og hvor man stort sett benyttet tiden til å diskutere hvordan man skulle organisere seg selv. Man kom ikke særlig mye lengre. Det var noen TV-programmer før min tid, det var en utstilling på Høvikodden, og lite blad ved navn «Bobbla» og det var det man klarte gjennom alle de årene foreningen eksisterte. Deretter kom Norsk Tegneserie-Forum, som var en masse-organisasjon, iallfall i forhold til Akademiet. Akkurat som Serieakademien og Seriefrämjand i Sverige.

FRA SERIELESEREN TIL TEKST OG TEGNING

--I 1976 ble jeg redaktør av «Serieleseren». Da måtte jeg virkelig leve opp til mitt ry som Norges største tegneserie-ekspert, hvilket jeg aldri har vært.

–Det var en spørrespalte i «Serieleseren» hvor man kunne spørre om svaret på universets gåte innenfor serier, og som du besvarte under dekknavnet «Sam»...

–Jo, det er riktig, men jeg koblet inn andre eksperter selvfølgelig. Og «Serieleseren» lønte seg ikke godt nok og ble nedlagt. Det kom syv numre i alt, men jeg mente at jeg ville få det til å lønne seg hvis jeg overtok det selv, men jeg måtte skifte navn. Hjemmet ville beholde rettighetene til navnet «Serieleseren». Mitt navn ble «Tekst & Tegning» med en logo i samme bokstavtyper og startet med nummer 8 for å markere at dette var en fortsettelse.

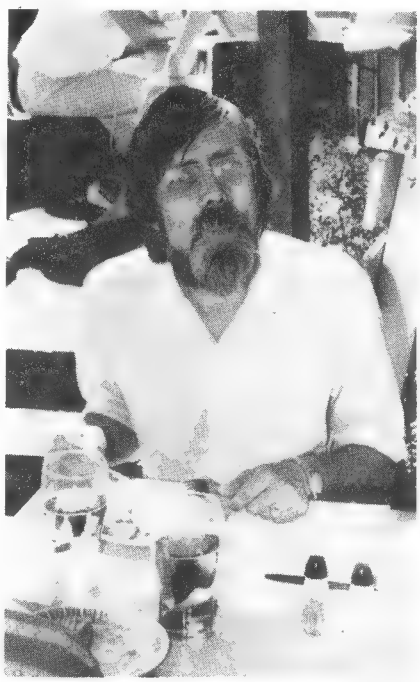

«Serieleseren varte fra 76 til 78, og «Tekst & Tegning» kom i 78 og varte til 85, og det ble overtatt eller gikk inn i TEGN som kom med sitt første nummer i 86.

–Suksessen har bare steget, altså, som en tretrinnsrakett?

–TEGN har fått til det som Hjemmet ikke fikk til med «Serieleseren» og som Semic ikke fikk til med «Serie-fokus». I intervjuet med Eirik Ildahl, som var en av redaktørene i «Serie-fokus», kom vi inn på det. Der ble det fem numre og så var det slutt på begynnelsen av 80-tallet.

BILLED-FASCINASJON

–Det du har jobbet med, hvis vi ser bort fra din sivile jobb, har jo vært med bilder. Film og serier. Kan vi filosofere litt rundt dette?

–Det er jo litt pussig dette at jeg er utdannet filolog, jeg har tilogmed norsk hovedfag, og jeg følte jo at jo mer jeg gikk i dybden med dette, jo mer så jeg språkets begrensninger. Og skjønte at det var andre og alternative måter å uttrykke seg på. Jeg er derfor lykkelig over den nye mediasituasjonen hvor man kan velge uttrykksform i mye større grad enn tidligere. Jeg er ikke redd for bokens død, men det er greit med andre muligheter.

–Har du en fascinasjon for bilder?

–Ja, utvilsomt. Et bilde sier mye mer enn tusen ord. Det er banalt, men det stemmer.

–Er det for at bilder ikke er så lette å avkode og derfor krever større innsats?

–Nei, du snakker det språket slik du snakker norsk. Jeg snakker ikke filmspråket så godt som jeg snakker norsk, men langt bedre enn jeg snakker engelsk. Det er en måte å uttrykk seg på med sin egen grammatikk, selv om det ikke er formalisert i samme grad. Det er gjort forsøk på det. Gunnar Strøm refererer til en filmgrammatikk som han også anvender på tegneserier og det ligger jo en del teori bak dette, også fra min side, og min åndelige far er Eisenstein, den russiske filmregissøren.

–Han med den berømte barnevogna som ruller ned trappa...

–Nettopp og den scenen har jeg parodiert i min nest siste film, «Goddag, Godard!» Det samme er gjort i filmen «The Untouchable». Den er takknemmlig å parodiere. Og Eisenstein var marxist, og dialektiker og sa at «konflikt er grunnlaget for all kunst». Jeg har aldri lest Marx. Jeg lærte det gjennom Eisenstein. Og det stemmer iallfall svært godt på film. Du setter to bilder sammen og så får du en syntese som inneholder mer enn innholdet i summen av de to bildene. På samme måte setter du elementer i samme bilde sammen og sekvenser av flere bilder sammen og får andre synte-

tisk struktur som utnytter det visuelle maksimalt og som når ut til massene som virkelig liker hva de leser. Det er et eller annet som de gutta har fikset som svært få andre har gjort. Det er en dynamisk serie som faktisk har forandret karakter fra første til nåværende album, men publikum har også forandret seg i takt med de enkelte utgivelsene. Den satset først på ungdom og så viser det seg at de ungdommene nå er blitt førti år gamle og de leser fortsatt «Linda og Velentin». Deres barn er nå blitt tenåringer og klemmer serien til sine bryst.

–Hva synes du om litteraturen om *tegneserier?*

–Det er ingen tradisjon for analyse av tegneserier, verken i Norge eller resten av verden. Det som er, er enten historisk eller ensykopledisk, eller begge deler. Det er helt anderledes når det gjelder filmmediet hvor littarturen går i dybden og hvor det viserv seg at de dyktigste regissørene også er dyktige teoretikere.

–Jeg har registrert at Will Eisner er teoretisk og analytisk anlagt, og har også skrevet akademisk om serier. Art Spiegelman også, som dessuten er lærer i tegneseriemediet på en kunstskole i New York...

–Og ikke minst Pierre Christin, selv om han ikke har skrevet så mye om det, men har en bakgrunn som gjør at han kan se tegneseriene i et nokså vidt perspektiv.

–Hvilke krav bør man stille til en tegneserie-anmeldelse?

–Jeg har en tendens til å gjøre den analytisk, men i tillegg bør den gi opplysninger om hva det dreier seg om. Det er ikke så farlig med vurderingen, selv om den er ålreit i de tilfelle hvor det er særdeles bra eller ekstremt dårlig, som Astrologiboka til Will Eisner, som folk helst bør la være å bruke pengene sine på. Kjøp heller et «Spirit»-album av samme mann.

–Hva med beskrivelser av tegningene?

–På det området føler jeg meg ikke særlig kompetent. Jeg kan selvsagt ha synspunkter på det generelt, på komposisjon, men ikke på tegnestil – det er vanskelig. Jeg vil ikke gå inn på den enkelte tegning. Der har du mitt syn på film igjen, for det er en syntese av flere bilder. Det eneklte bildet er ikke så interessant og det kan tilogmed være farlig å ta veldig gode enkeltbilder. Da må du bruke dem for de er så gode, og så får du det ikke til og må rett og slett fjerne de beste bildene for å få en sammenheng.

Det går ikke an å nekte at en god del av tegneserie-fascinasjonen på en måte er å opprettholde eller gjenoppvekke gode barndomsminner. Da møtte vi bildene og oppdaget språket, men uten å lære å bruke det. Det er litt anderledes i dag hvor TV'n gjør at ungene lærer et billedspråk. Det merker jeg på unge folk som lager film, video eller tegneserier. De kan språket av seg selv, men derimot har de problemer med å finne noe å fortelle. Det vises tydelig på den nordiske festivalen for smalfilm hvor vi har en egen klasse for ungdom. De er fantastisk dyktige, men det er de eldre som har innhold og noe å si – naturlig nok.

Og nå drar jeg på ferie til Tunis, sier redaktøren. Før han går, snur han seg og sier:

–Få med at Ingmar Bergman har sagt at når film ikke er dokumentasjon, er den drøm; derfor er Tarkovskij den største av oss alle.

Hvil deg, borger.

Finn Bjørklid

Tegneserier, oppbevaringsmateriell og bøker om tegneserier fra:

Norge-Sverige-Danmark-England-Frankrike-USA

Vi har landets beste utvalg i tegneserier. Skriv etter katalog.

TRONSMO BOKHANDEL
KRISTIAN AUGUSTSGT. 19, POSTBOKS 6897,
ST. OLAVS PLASS, N-0130 OSLO 1 TLF. 02-202509

ANMELDELSER
Kritikk, ros og slakt

Den motbydelige Reiser

Jean-Marc Reiser (1941–83) er blitt sammenlignet med Siné og Brétecher. Han hadde Sinés groteske stil og tematikk parret med Brétechers nådeløse avsløring av menneskelig falskhet. Han er provoserende, motbydelig, frastøtende som sine hovedpersoner, fordi han tillater seg å si sannheten.

Fire av Reisers utgivelser foreligger på norsk. «Far min» fra 1965 og «Leve kvinnene» fra 1978 kom ut i ett bind under tittelen «Leve kvinnene». Deretter fulgte Cappelen opp med «Venninnene» fra 1981, og nå foreligger «Den motbydelige mannen», som opprinnelig ble publisert i 1982.

Hovedpersonen i dette siste albumet har ikke noe navn; han er bare Den motbydelige mannen. Reiser har utstyrt ham med alle mulige kjennetegn på en mann av den mest frastøtende sorten: Han har hengemage, lange skjeggstubber, svær nese og sneip i kjeften (selv når han bader, hvilket er sjelden). Han går kledt i en sid, skitten underbukse som han vasker hver søndag morgen etter et spesielt rituale. Ballene hans stikker ut gjennom beinet på underbuksa.

Men det mest motbydelige ved den motbydelige mannen er atferden hans. I sin omgang med andre mennesker sprenger han tabugrenser. Han åpner med å fortelle sine kvinnelige kolleger hvordan han skeit i buksa etter en bilkollisjon. Deretter fiser han i heisen – med vilje, for at noen annen skal få skylda. Han klager til grønnsakhandleren over at fluene fra jordbærene hennes sètter seg på ballene hans, hvoretter han nyser på jordbærene. Han er blasfemisk, noe som ikke minst viser seg i ritualet med vasking av underbuksa, et rituale han omtaler som sin gudstjeneste. «Dekoren passar bra, eit lys, bilde av heilage kvinner... glasmaleri, kar med vievatn.» Lyset er en enslig pære, de hellige bildene er nakenbilder, glassmaleriet et sprukkent speil, og karet med vievann er vasken. Og slik fortsetter det, inntil underbuksas oppstandelse i ren tilstand.

Den motbydelige mannen er en av de hesligste tegneseriefigurer jeg har stiftet bekjentskap med. Men han viser en pågående respektløshet som er beundringsverdig. Med sine kommentarer avslører han omgivelsenes falskhet og konvensjoner, og han avslører også seg selv og dermed alle mannsgrisers falskhet. Men hans provoserende og negative holdning til omgivelsene feller ham til slutt. Mens han gjennom mesteparten av albumet har virket på offensiven, kommer depresjonen på slutten. Han sammenligner samfunnet med en boks lapskaus, der pølsebitene er overklassen og bønnene er folket. «Universet er berre trist,» konstaterer han og tar livet av seg. En slutt som egentlig er oppløftende: Skal du leve, må du finne noe å leve for, ellers er det ingen vits i.

«Den motbydelige mannen» er altså noe av det siste Reiser laget. Mesteparten av det som er utgitt på norsk, ble til i hans sju siste leveår. Unntaket er «Far min», som hører til hans ungdomsverker. Det er interessant å sammenligne «Far min» med «Den motbydelige mannen», som begge har frastøtende mannslinger i hovedrollen. Reisers tegnestil har alltid vært skisseaktig, men den virker likevel fastere mot slutten av hans karriere enn i «Far min». Samtidig er «Far min» mindre grotesk. Der er det mest farens alkoholisme det dreier seg om. Andre menneskelige svakheter holdes stort sett utenfor, og i den grad han fokuserer på dem, kan man merke en lett forsonlig sympati for «ofrene».

Den senere Reiser er langt bitrere, men også mindre overflatisk. Han er nådeløs og uten unnskyldninger. Det eneste positive innslaget er hans egen ironi, og den er altså ikke nok å leve på i lengden. Med «Den motbydelige mannen» har Reiser derfor nådd et nattsvart sluttpunkt i sin karriere, og lenger kom han da heller ikke. Han døde året etter at den franske originalutgaven av «Den motbydelige mannen» kom ut.

Jon Gisle

Jean-Marc Reiser
Den motbydelige mannen
Omsett av Ragnar Hovland
Heftet, 79 sider
Cappelen, 1988
ISBN 82-02-11219-2

I begynnelsen skapte Loup...

Mennesket har alltid vært opptatt av å forske i tingenes opphav. Nesten alle religioner har en skapelsesmyte; langt færre har myter om hvordan det skal gå med skaperverket i framtiden. Alle kulturer har sine historiefortellere eller historieskrivere. «I begynnelsen var ordet» skrev Johannes. Da mennesket fikk ordet, fikk de historie.

«Hva i huleste har dette med tegneserier å gjøre?» spør du nå. Du får bare lese tålmodig videre, så kommer poenget etter hvert.

For i begynnelsen skapte Gud himmelen og jorden. Det er vår kulturs skapelsesmyte, fortalt i de første kapitlene av 1. Mosebok. Denne boka er i virkeligheten en samling skrifter av ulik opprinnelse. Til dels gir de forskjellige versjoner av samme historie, noe som ikke minst gjelder skapelsesberetningen. Faktum er at redaktøren av 1. Mosebok har gjort en dårlig jobb, men så var det da også i forlagsbransjens barndom. Han har tatt med hele tre versjoner av skapelsen. Versjon nr. 1 forteller om de seks dagene da Gud steg for steg skapte Jorden og alt som er på den, mennesket inklusive, hvoretter han hvilte på den syvende

dag. Den andre versjonen sier ikke noe om de syv dagene og konsentrerer seg om skapelsen av mennesket. Versjon nr. 3 er en utpreget kortversjon.

Jeg merker nå en viss utålmodighet hos leseren, som spør: «Hva er vitsen med å anmelde 1. Mosebok i et tegneserietidsskrift?»

Nåvel, TEGN er et vidtfavnende kulturelt tidsskrift som markerer en renessanse for renessansemenneskene. Derfor er det ingen grenser for hva dere kan finne omhandlet her i bladet. Men dette *er* faktisk en tegneserieanmeldelse. Les derfor videre:

I siste nummer av *Tekst & Tegning*, TEGNs forløper, hadde vi en reportasje om franske tegneserier etter et opphold redaktøren hadde i Paris våren 1985. Det var da jeg oppdaget Loup, en satiriker som er altfor dårlig kjent på våre kanter, og som har en serie vanvittig morsomme album bak seg. Han hadde på det tidspunkt nettopp utgitt *La Bible*, en høyst personlig versjon av 1. Mosebok kap. 1–6, fra skapelsen til syndfloden. Ikke trodde jeg den gang at noe forlag i det forsiktige, halvpietistiske Norge ville ta sjansen på en oversettelse; i det katolske Frankrike er det nemlig langt høyere under taket i kulturlivet, noe som ikke minst viser seg i holdningene til tegneserier. Men nå er det skjedd, og det er Semic som er de modige. Tittel: *I begynnelsen skapte Gud.*

Loup tar utgangspunkt i selve den gammeltestamentlige teksten, som også er pietetsfullt (for å holde oss til den kristne terminologien) tatt vare på av den norske oversetteren, Asbjørn Øverås. Hele teksten fram til og med arkens stabelavløpning er med, unntatt noen genealogiske oppregninger som Loup nok har funnet vanskelige å illustrere. I tillegg har han føyd til atskillige replikker som må sies å være høyst apokryfe.

Loup har så å si skapt et nytt univers på grunnlag av den gamle teksten. Han har frigjort seg fra alle etablerte forestillinger og fantasert fritt ut fra den basis bibelteksten utgjør. Gud er en hatt med et par føtter som stikker fram under bremmen. Ifølge Pierre Desproges' forord er dette «en from henvisning til hans tvekjønnethet». *Hans* tvekjønnethet – nåvel. Den tvekjønnete skaper mennesket – det vil si mannen – i sitt bilde, og dermed blir også Adam en flosshatt med føtter. Eva blir en hatt med damesko og bryster, mens deres etterkommere fra Kain og Abel til Noah har et mer «normalt» menneskelig utseende, og dermed ikke lenger er i skaperens bilde. Men da har de da også syndefallet bak seg.

Som sagt hører praktisk talt hele den opprinnelige teksten med til serien. Hvordan takler så Loup problemet med de tre skapelsesberetningene? Jo, han lar Gud i ro og mak jobbe seg gjennom de syv dagene, hvoretter han oppdager at han har blingset på solsystemet og valgt seg ut feil planet. Han har gjennomført skaperverket på *Mars*, og det skyldes at han er blitt villedet av Lucifer, den himmelske kartograf. Så støter han Lucifer ut i det ytterste mørke og begynner mer eller mindre på nytt, og dermed kommer skapelsesberetning nr. 2. Beretning nr. 3 er som sagt bare på noen få linjer og avfeies med bemerkningen: «Dette har vi jo allerede visst ganske lenge.»

Humor er kombinasjon og overraskelse. Man setter sammen to eller flere elementer som egentlig ikke hører sammen, men man kombinerer dem på en måte som likevel gir en sammenheng. Dette får publikum til å le. Ut fra denne høyst umorsomme forklaring på hva humor er, kan vi konstatere hvorfor Loup har lykkes. Bibelteksten er den korrekte, høystemte (riktignok etter den nye bibeloversettelsen, tror jeg, men likevel). Opp mot denne setter Loup sine egne respektløse, sleivete tekster. Oversetteren har jobbet bra, så vi får en god kontrast mellom høyprosa og lavprosa.

Bibelen: –Den gang Gud Herren gjorde himmelen og jorden... da var det ennå ingen vekster på jorden og noe markens gress hadde ennå ikke spiret.

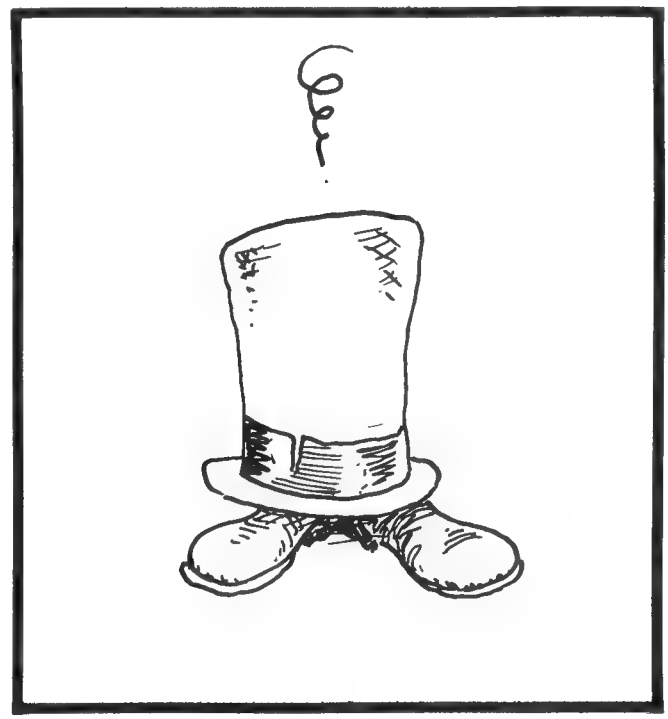

Dialog mellom to engler i romdrakt:

–Han kaller seg Gud Herren nå?

–Enda én med dynastiske ambisjoner!

–Hans bestefar har vel kjøpt tittelen.

Dessuten opererer Loup med en annen motsetning, nemlig motsetningen på det visuelle plan mellom sine og de tradisjonelle forestillingene. Opp mot vår vante oppfatning av Gud som en patriark med hvitt skjegg og engler med vinger setter han før nevnte flosshatt og engler som altså er små vesener i romdrakt. Og Adam og Eva er ikke to vakre mennesker med fikenblader, men to flosshatter til. Bare Noahs ark ser ut omtrent som vi er vant til.

Så tørt kan en anmelder si det. Men faktum er at Loup har utnyttet humorens muligheter maksimalt. Derfor er dette tegneseriealbumet usedvanlig vellykket.

Jon Gisle

Loup
I begynnelsen skapte Gud
Heftet, 64 sider
kr 44,–
Semic 1988
ISBN 82-535-1057-8

Fido – katten fra undergrunnen

Feite Freddys katt er en klassiker blant undergrunnsseriene. Egentlig er den en spin-off av Gilbert Sheltons *The Fabulous Furry Freak Brothers* fra 1967 og utover. Serien om Frik-brødrene gir et humoristisk bilde av en neddopa gjeng fra hippiebevegelsens blomstringstid. En av brødrene hadde en rufsete, brannete hankatt som fikk sin egen stripe under Freak Brothers-serien, en struktur Shelton fikk ideen til fra George Herrimans *Krazy Kat*, som ble til på samme måte.

Feite Freddy og katten hans, som for øvrig heter Fido i Sidsel Endresens utmerkede norske oversettelse, kom hit til lands sammen med all den andre motkulturen som forbindes med det som sterkt forenklet blir kalt sekstiåttergenerasjonen. Feite Freddys katt er en serie som fremkaller duften av gulnede årganger av Gateavisa. Nå er den blitt finkultur i og med at Cappelen har utgitt et utvalg av

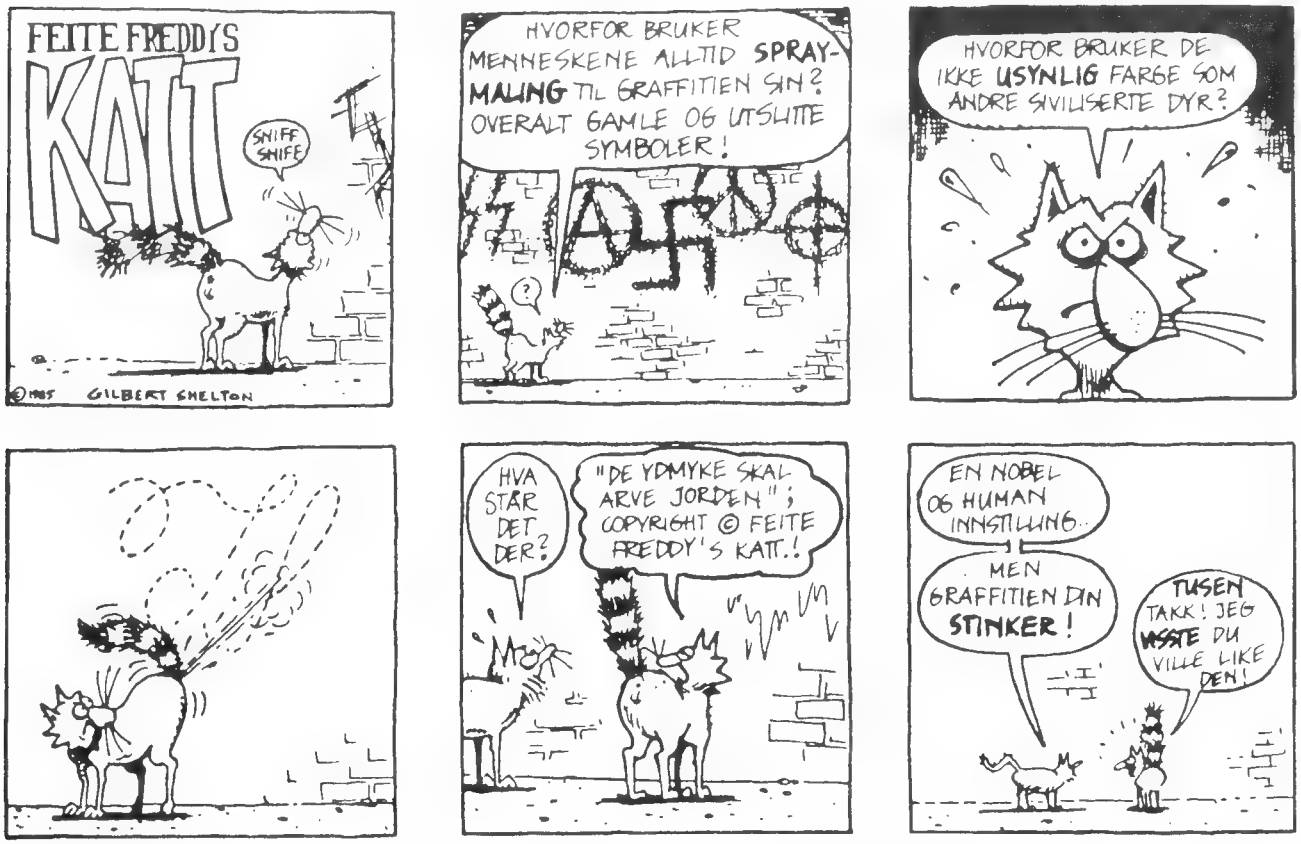
FEITE FREDDYS
KATT
SNIFF SNIFF
©1985 GILBERT SHELTON
HVORFOR BRUKER MENNESKENE ALLTID SPRAY-MALING TIL GRAFFITIEN SIN? OVERALT GAMLE OG UTSLITTE SYMBOLER!
HVORFOR BRUKER DE IKKE USYNLIG FARGE SOM ANDRE SIVILISERTE DYR?
HVA STÅR DET DER?
"DE YDMYKE SKAL ARVE JORDEN"; COPYRIGHT © FEITE FREDDY'S KATT.!
EN NOBEL OG HUMAN INNSTILLING...
MEN GRAFFITIEN DIN STINKER!
TUSEN TAKK! JEG VISSTE DU VILLE LIKE DEN!

serien i hardcover og kvartformat.

Folk som skriver om denne serien, velger gjerne to innfallsvinkler: De sammenligner den med andre tegneserier med katter i hovedrollen, og de framhever Sheltons brudd på tabuforestillingene, noe som jo var typisk for undergroundseriene. I Feite Freddys katt viser dette seg særlig i at dyret gnafler i seg av Freddys cannabisplanter, og i at den gjør fra seg på de underligste steder. Dop og ekskrementer var populære tabuemner. I dag har vi 60- og 70-åra litt på avstand og har fått et mer avslappet forhold til tabuemnene. Det er ikke lenger så sensasjonelt å sprenge tabugrenser, ei heller så gjevt å kritisere dem som gjør det. Derfor er det også lettere å se at en serie som Feite Freddys katt ikke skiller seg *så* meget fra serier av «overground»-typen.

Som andre forfattere er Gilbert Shelton opptatt av kattens selvstendige natur. Katter gjør hva de vil, og selv om de kan være sterkt knyttet til sine eiere, gjelder dette bare så lenge eierne gjør sitt for å tilfredsstille kattens behov. Som alle katter i og utenfor tegneseriene interesserer Fido seg for mat, sex og et behagelig liv. Som andre tegneserieskapere vil Shelton gjerne tillegge ham menneskelige følelser og reaksjoner. Han kan faktisk være ganske snill, men andre ganger er han en kyniker av Pusurs format. Hans spesialitet er å gjøre fra seg rundt omkring i Feite Freddys leilighet når han ikke får det som han vil.

Styrken i serien ligger i Sheltons tegninger. Hans stil er alt annet enn vakker, men så er det heller ikke meningen at Feite Freddy og katten hans skal være vakre. Sheltons tegnestil er økonomisk; han bruker ikke flere streker enn høyst nødvendig. Ingen detaljer av pelsen til katten, bare noen enkle streker antyder konturene av kroppen dens. Værhårene er seks streker som stritter rett ut fra hodet, og som Shelton av og til glemmer å få med. Øynene er ringer med prikker i, men meget uttrykksfulle, for det fins mange måter å dandere ringer og prikker på. Det Shelton legger mest arbeid i, er den buskete halen som utgjør halve kattens lengde og en vesentlig del av dens volum. Halen er varemerket som forteller oss at her har vi å gjøre med en fyr som lever et vilt liv i storbyens bakgårder. Dette livet kan også av og til manifestere seg i en diskret plasterlapp.

Takket være tegnestilen – og det at Shelton ikke legger skjul på at å gå på do er en vesentlig del av en katts liv – blir Fido litt mer ekte katt enn Pusur. Som personligheter er de to alen av samme stykke, men Fido har ikke tatt skrittet inn i menneskenes verden i samme grad som Den feite på fire. Ja, Fido rømmer til og med i slutten av boka. Hvordan *det* går, skal vi ikke røpe her.

Jon Gisle

Gilbert Shelton
Feite Freddys katt
Innbundet, 94 sider
Kr 98,–
Cappelen 1988
ISBN 82-02-10746-6

Svak Eisner

I 1974 utga tegneserieveteranen Will Eisner en astrologibok. Her tar han – i tekst, tegninger og korte tegneserier – for seg stjernetegn for stjernetegn og fleiper med dem som hører til de enkelte tegn, det være seg deres fysiske apparisjon, personlighet, seksualliv, karrieremuligheter etc. etc. Nå foreligger boka på norsk.

Den funker ikke. Som innføring i astrologi er boka overflatisk, og noe annet har neppe vært meningen heller. Men den holder heller ikke mål som ren morobok; den er rett og slett ikke morsom *nok*. «Ren» humor er ikke det rette for Eisner. Han har sin styrke når han – som i *The Spirit* – lar humoren være et element i en spenningsserie med et dypere innhold.

Bruk pengene på noe annet.

Jon Gisle

Will Eisner's
Altavslørende, vanvittige astrologibok
Heftet, 96 sider, kr 46,50
Semic 1988
ISBN 82-535-1052-7

Fett nok?

Christopher Nielsen er en produktiv fyr. Tegneserier raser ut av ham i samme tempo som andre skriver brev til kjæresten, om ikke enda fortere. For hans fans, som etterhvert er blitt ganske stor og halsgapende entusiastisk, er det helt topp. De rekker så vidt å trekke pusten mellom hver Christopher Nielsen-tegneserie som raser ut fra mannens utrettelige tegnerhånd.

Chr. Nielsen, serieverdenens svar på Kjetil Bjørnstad, har etter sitt minneverdige egenproduserte tegneseriehefte *Fedme*, vært publisert i imponerende mange organer, fra Gateavisa til Morgenbladet, utstiller på Høstutstillingen og Dumas-lange følje-tonger i Nye Takter, utallige fanziner og for ikke å glemme Brage før ringen er nå sluttet med en albumutgivelse på Semic, iallefall i tittelen, fra *Fedme* til *En fettsugers bekjennelser*.

Det er en tegneserieproduksjon som hvem som helst kan være stolt av. Chr. Nielsen er utvilsomt en av Norges store humorister. Dessuten kan Chr. Nielsen tegne. Av og til. Når han vil. Eller når han har tid. Det har han ikke hatt de siste årene. Han vært altfor opptatt med å flørte med sine ukritiske fans, som øyensynlig sluker hva som helst så lenge Chr.Nielsen oppretter holder sin egen myte, oppbacket med raspende rockemusikk fra brorens band.

Myte? Hva går den ut på? Jo, at dårlig tegneseriekunst er stygt fordi *det skal være sånn*. Og innholdet skal være en orgie i driting og spy. Da er det gøy, kanskje første gang, men syttiåttende?

En fettsugers bekjennelser, med unntak av etterordet, peker seg positivt ut i Chr. Nielsens utvikling. At mannen kan tegne har han bevist tidligere, men nå viser han også til gagns at han kan fortelle en morsom og intelligent og satirisk historie med poeng innenfor en klassisk handlingsramme med både begynnelse og slutt. Og en masse rammende absurdiske hendelser imellom.

Det handler om en fettsuger ved navn Oscar Wibe som får en kundekrets av landets mest feterte og fete herrer og fruer. Alt hadde vært såre vel om ikke han hadde knyttet til seg en fatal assistent, en tidligere gartner, som stadig skruer på de gale knapper, på fettsugermaskinen og i livets spill. Om Oscar synker stadig lengre ned i problemer har assistenten en uforgjengelig evne til å flyte ovenpå. I mengden av skjebneforviklinger og eksotiske steder får man følelsen av å lese Tintin med en annen regissør. Og mon om ikke Chr. Nielsen slår Hergé på hjemmebane med sitt geniale talent i å mikse spenning med satire.

Tegningene er selvfølgelig mer opp og ned. Det skraveres over en lav sko, men uten at det har noen direkte funksjon utover at sidene får «farve», og han tekster ikke så veldig mye bedre enn han pleier, men tydelig nok til at det går an å lese det. Men inni mellom har tegningene et

sting og en kraft som gjør at Christopher Nielsen viser at han blir å regne med framover.

Med *En fettsugers bekjennelser* har Christopher Nielsen skapt sin kanskje beste historie til dags dato, og introdusert en tragisk skikkelse i Oscar Wibe som har fallhøyde. Via gerilja i Sør-Amerika, sinnsykehus og obligatoriske spy-scener, vil lesere også utenfor Nielsens trofaste fans kunne finne seg en god og livsforlengende latter, som coverteksten uttrykker det.

Finn Bjørklid

Chr. Nielsen:
En fettsugers bekjennelser
62 s., hf, kr.54.-
Semic/Nordisk Forlag
ISBN 82-535-1072-1

Tango i Argentina

Hugo Pratts *Tango* er hans nyeste serie om den lett slentrende og tankefulle psevdosjømannen Corto Maltese. Albumet blir utgitt samtidig i det meste av Vest-Europa.

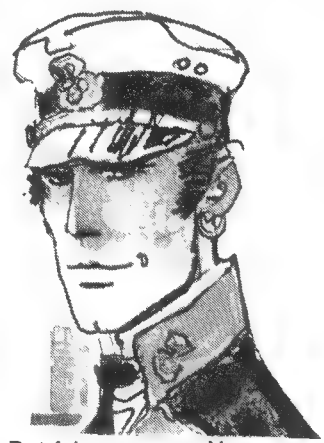

Det føles som om Norge endelig er blitt en smule kontinentale. Vi kjenner både Corto Maltese og Hugo Pratt så godt nå at hver utgivelse er som et reisebrev fra en kjenning. Det ville ha vært for tåpelig å sitte uten postkasse.

Historiene til Hugo Pratt har sjelden vært særlig sterke som komposisjoner: Corto ankommer, det skjer noe, og forlater stedet. Men i disse løse og usammenhengende fortellingene opplever leseren noe utenfor den linjære framstillingen; nemlig suget i stemningen og karakterer som synes være større enn fiksjonens rammer. Pratts album, også hans manus til *Indian Summer*, er alltid fascinerende innblikk i hans underlige blanding av gode og mindre gode fiksjonstrekk.

Også *Tango* er en reise. Maltese, som har flakket omkring i det meste i verden, er nå tilbake i Argentina for å møte sin fortid. Han er blitt tilkalt av en gammel venninne, men hun er forsvunnet. Når han oppsøker gamle venner befinner han seg i stedets kriminelle miljø. Etterhvert faller flere brikker på plass, hvem er fiende og hvem er venn. Og angående venner, Butch Cassidy er kanskje en. Venninnen dukker ikke opp, men hennes datter, som kanskje Corto var med å bidra til. Han benekter det selv, men vi vet ikke helt om vi kan tro ham. Pratt liker å legge ut et rikt antall «kanskje»...

Jeg synes *Tango* fungerer best som brev. Når man åpner det, spør man seg om hvordan har nå avsenderen det for tiden? Og avsenderen gir som regel svar. Joda, Corto har det bra, litt mer laidback, kanskje. Om han rørte hasjpipa såvidt i forrige album, er han ikke helt nykter her heller. Han får stadig hallusinasjoner om to måner på himmelen. Første gangen det skjer spør han sin følgesvenn om hvilket sigrettmerke han egentlig fikk. Senere deler han en pipe sammen med en venn over en kopp te. Helt handlingslammet blir han dog ikke, slik det viser seg i et knivoppgjør. Dessuten danser Corto faktisk tango med glatt, bakoverstrøket hår og kledd i smoking.

Om Corto har det bra, er vi mer i tvil om Hugo Pratt. Han viser krefter i et interessant etterord med spenstige akvareller. Som tegner virker Pratt egentlig fullstendig lei av å lage tegneserier. Han bruker assistent til å tegne alle tekniske ting, i dette albumet særlig biler. Og *her* kjører de mye bil! Når Pratt tegner seg selv kan man ikke underslå at han har stil med sine lett skissete streker og tyngre penselstrøkne sorte flater, men tidvis virker det mer som slurv og manglende engasjement enn kreativt talent.

Corto Maltese-fans vil nok likevel føle at Pratt klør dem på de rette stedene, og således ikke bli skuffet, men denne kritikeren ymter likevel frampå med et lite varsko.

Finn Bjørklid

Hugo Pratt:
Corto Maltese – Tango
63 sider, hf, kr 98.-
Cappelen 1988
ISBN 82-02-11217-6

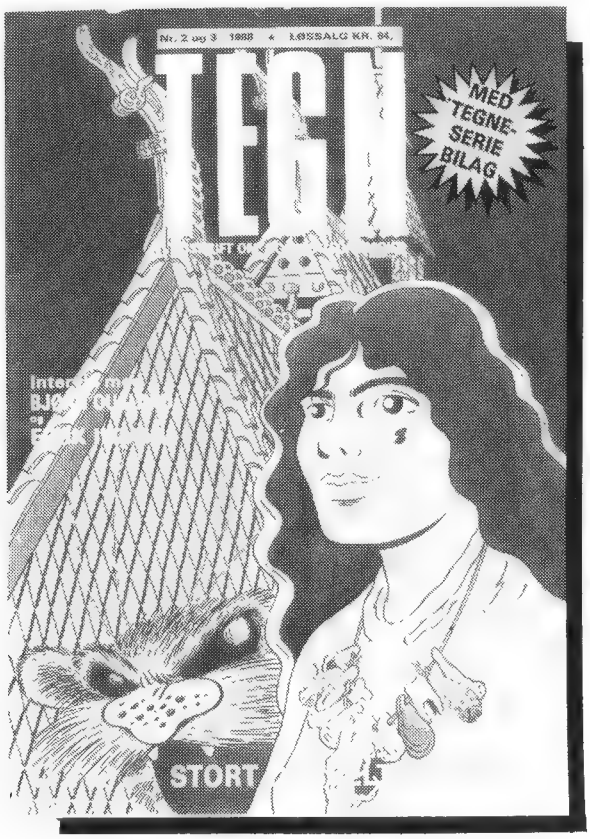

Postgiro
4 37 21 08

Verdens 8 underverker!

Verdens 1. underverk

Pyramidene i Giza utenfor Kairo. Den største er Kheopspyramiden, med en grunnflate på 230 × 230 meter, og en høyde på 146 meter.

Verdens 2. underverk

De hengende hager i Babylon, et praktfullt terrasseanlegg båret av steinsøyler høyt over marken og vannet av et omfattende og sinnrikt kanalsystem.

Verdens 3. underverk

Feidias' kolossale statue av Zevs i Olympia, utført i kryselefantin teknikk med hud av elfenben og klesdrakt av gull.

Verdens 4. underverk

Artemis-tempelet i Efesos, det enorme sentrum for en eldgammel fruktbarhetskult.

Verdens 5. underverk

Mausoleet i Halikarnassos, arkitekten Pythias' rikt utsmykkede gravmæle over kong Mausolos av Karia.

Verdens 6. underverk

Kolossen på Rhodos, en 32 meter høy bronsestatue av solguden Helios, hugget av kunstneren Khares fra Lindos.

Verdens 7. underverk

Fyrtårnet på Faros ved Alexandria, 100 meter høyt, synlig på mer enn fem mils avstand og kronet med en kolossal statue av havguden Poseidon.

Verdens 8. underverk

TEGN nr. 8/9, det dobleste dobbeltnummer i de skandinaviske tegneserietidsskrifters historie, med 80 sider fullspekket med artikler, intervjuer, anmeldelser, tegneserier og nyheter, for ikke å snakke om den store godbiten i hvert eneste TEGN-nummer: egenreklamen!

Underverk nr. 2, 3, 6 og 7 er totalt forsvunnet, tæret i stykker av tidens tann. Av underverk nr. 4 og 5 fins bare ruiner og fragmenter tilbake. Underverk nr. 1 kan fortsatt beskues i all sin velde, men det koster minimum kr 8000 for en pakketur til Egypt. For samme pris kan du få 125 eksemplarer av underverk nr. 8, eller du kan abonnere på TEGN i 61 år, ut fra dagens priser.

Behøver vi si mer? *

* Et abonnement koster kr. 130,— og da får du 4 nummer av Tegn, rett i postkassa. Fyll ut en postanvisning i dag, og send den til: TEGN, P.boks 162, 1473 Skårer

WERNER - vår helt eller Øl og motorsykkel, del 1.

At virkeligheten ofte er virkeligere i tegneserier er gammelt nytt. Men til høsten har endel tyskere slått seg sammen for å bevise det enda en gang. «Endel» er i denne sammenheng anslått til ca. 100 000. Evenementet kalles «Das Rennen» (Kappløpet) og foregår på en nedlagt flystripe ved Hamburg 2-4 september.

Og det var i en tegneserie det hele starta. Serien heter «Werner» og er lagt til Kiel. Det er slett ikke så vanskelig å lese den lokale dialekta, tenk dansk, les tysk. Hovedpersoner Werner er en lokal Hells Angel, i en blid nord-tysk versjon. Drikker øl (Flensburger Pilsner) og kjører sykkel av den litt hjemmeskrudde sorten. I gården hvor han bor, bor også Holgi med sin røde Porsche og mekanikeren Ölfuss. Og når Ölfuss og Werner inngår et veddemål med Holgi starter hjulet å rulle for alvor. Sykkelen «Red Porsche Killer» bygges opp av fire Horex-motorer (tysk ensylindra raritet, modell 1953). Åssen løpet gikk vil jeg ikke si noe om, men avtalen var at vinneren skulle få hundre kasser Flensburger, mens taperen skulle dynkes i kattemøkk.

Og etter mye fram og tilbake blir det altså alvor til høsten. Delstatsregjeringen i Schleswig-Holstein ville dessverre ikke låne ut 10 kilometer motorvei for en uke, så løpet blir kjørt på en flyplass, over en kilometer. Reis til Hamburg, ta A7 nordover til B206 (Bundesstrasse). Kjør østover i retning Lübeck, Flugplatz Hartenholm er stedet.

Og serien om Werner? Anbefales kun hvis du har mage til de *virkelig* bløte ordspillene.

Kjetil Lenes
MC-korrespondent

Werner – slik han fremstår i strek, med sin følgesvenn.

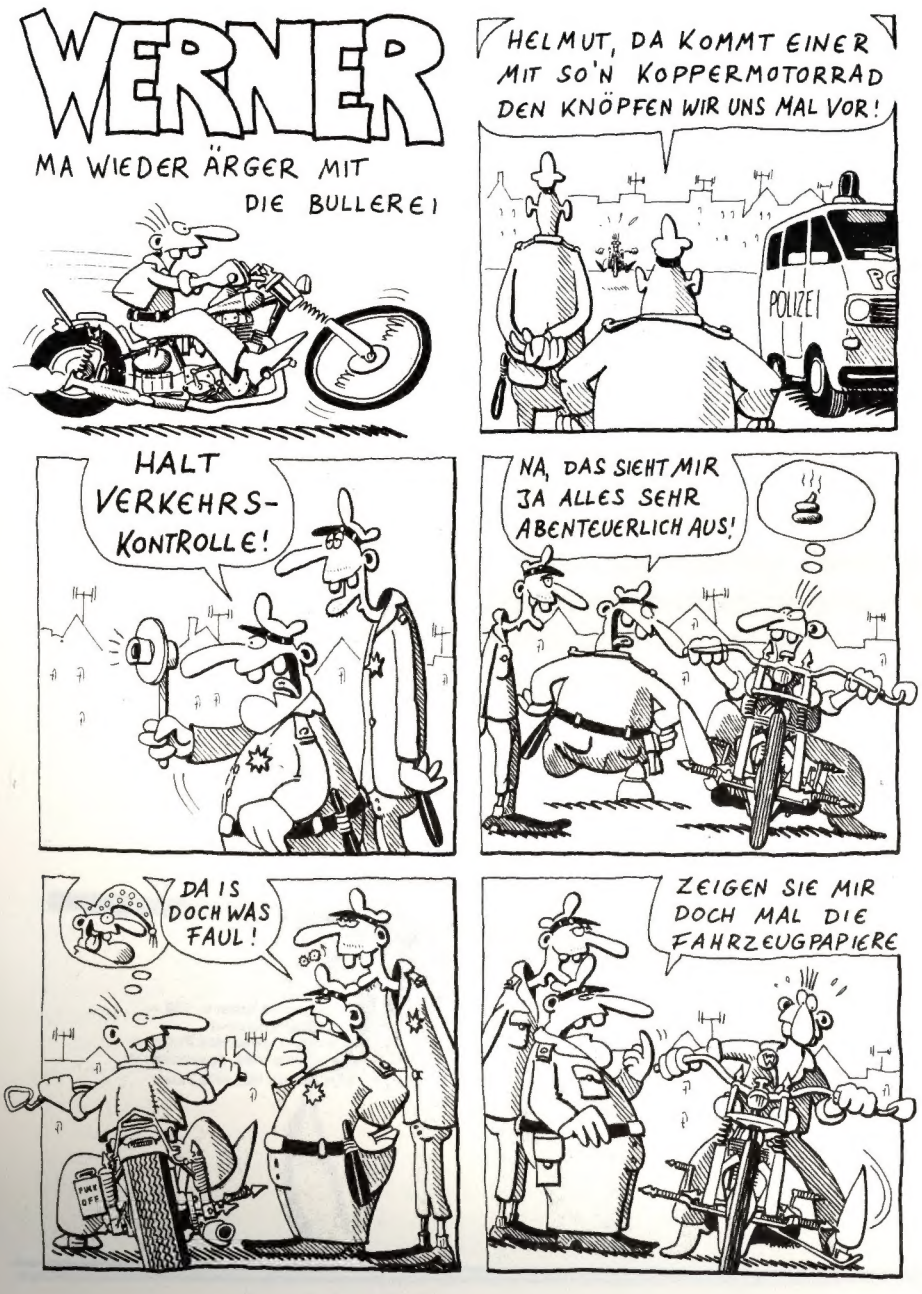
WERNER
MA WIEDER ÄRGER MIT DIE BULLEREI
HELMUT, DA KOMMT EINER MIT SO'N KOPPERMOTORRAD DEN KNÖPFEN WIR UNS MAL VOR!
POLIZEI
HALT VERKEHRS-KONTROLLE!
NA, DAS SIEHT MIR JA ALLES SEHR ABENTEUERLICH AUS!
DA IS DOCH WAS FAUL!
ZEIGEN SIE MIR DOCH MAL DIE FAHRZEUGPAPIERE

Følgesvennen – slik den fremstår når virkeligheten griper inn i fiksjonens verden.

DET FØRSTE -
DET STØRSTE -
DET BESTE
FANTASI ROLLESPILLET

D&D

DUNGEONS & DRAGONS

Finnes på 12 forskjellige språk!
Spilles av 25 millioner ungdommer

KR. 179 FOR REGELSETT
KR. 35 FOR TERNINGER

Det kan ikke beskrives - det må oppleves!!!

Vi har det største utvalg av spill du har sett!
Velg blant brettspill, rollespill, dataspill, spillbøker!
Sjakk, backgammon, roulette, pocker utstyr!

Norges største utvalg i fantastisk litteratur!
Film: Fangoria, Cinefantastique, Cinefex og mer!

Tegneserier: Judge Dredd, Elfquest, Dungeons & Dragons, Swamp Thing, Marvel, DC.

I BERGEN DELER VI HUS MED NORGES BESTE I SERIER: SPRINT COMICS

SPILL spesialisten

BE OM GRATIS KATALOG OVER SPILL, BØKER, TEGNESERIER

Bergen:
Christies gt. 14
5015 Bergen
Tel (05) 312029

Oslo:
Pilestredet 7
0180 OSLO 1
Tel (02) 414336

Trondheim:
Olav Trygvasons gt 33
(Inng Jomfrugt.)
7011 Trondheim
Tel (07) 523760

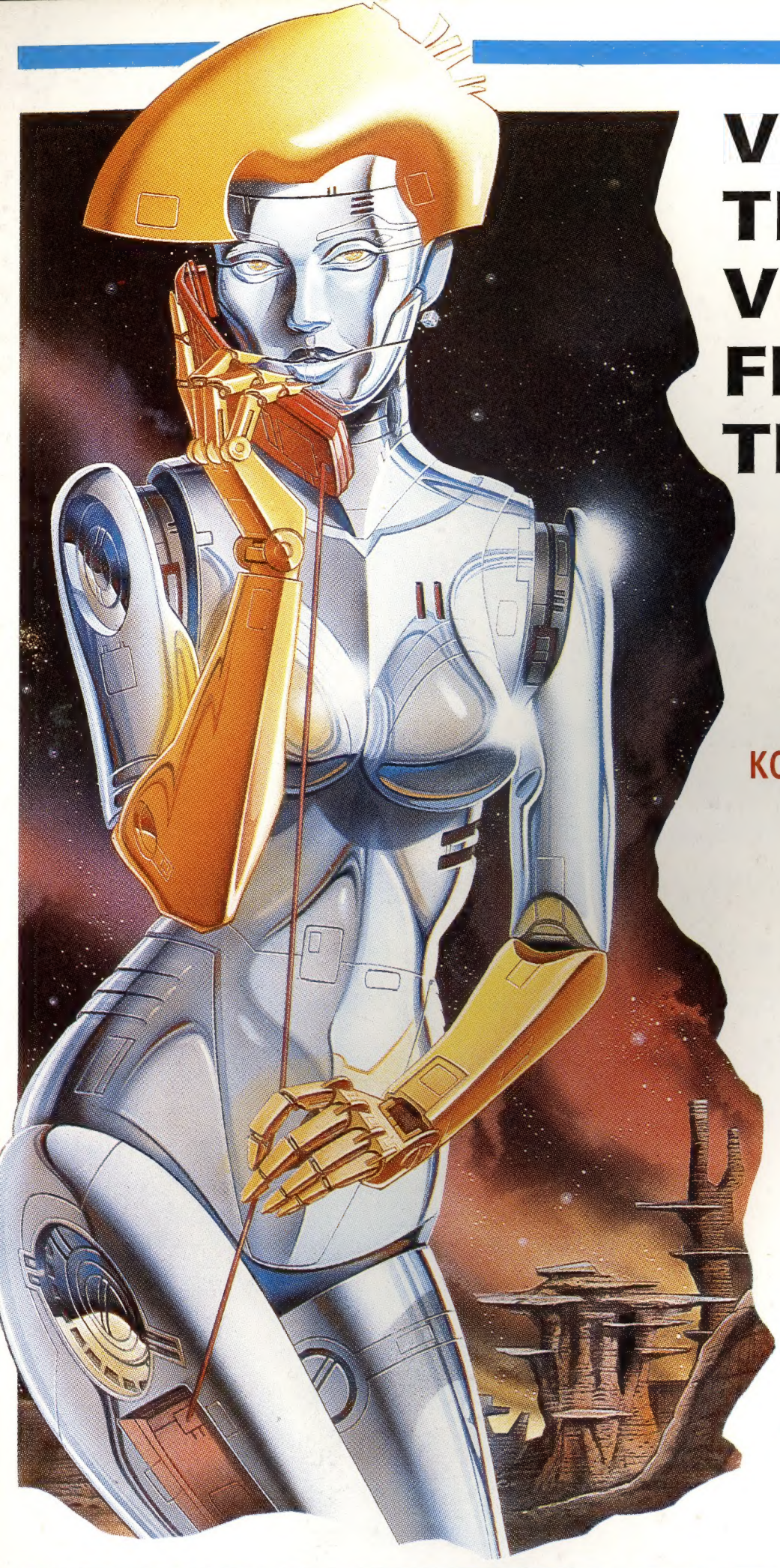

VISST TENKER VI PÅ FRAM-TIDEN!

Derfor blir vårt trykkeri med rette kalt

DET GRAFISKE KOMPETANSESENTERET I ASKIM

Ta kontakt med oss, og vi vil vise hva vi kan!
— Og priser?
Vi lover en hyggelig overraskelse!

Velkommen

SANDVIG A/S TRYKKERI

Vestre Ringvei 5, 1800 ASKIM
Tlf.: (09) 88 49 11
Telefax: (09) 88 24 87